

ҶУМҲУРИИ ТОҶИКИСТОН
ВАЗОРАТИ КОРҲОИ ДОХИЛӢ
АКАДЕМИЯ

ПЕШГИРИИ
ЗӢУРОВАРӢ ДАР ОИЛА
(Воситаи таълимӣ)

Душанбе – 2026

ТДУ 342.99+378 (075.8)
ТКБ 67.99 (2) 1+74.58 Я73
Ш – 32

Воситаи таълимӣ дар кафедраи ҳукуки маъмурӣ ва ғаёлияти маъмурии факултети №2 ва кафедраи пешгирии ҷиноятҳои террористӣ ва таъмини бехатарии ҷамъиятии факултети №6 мураттаб гардида бо қарори Шурои татбиқ ва нашри қорҳои илмӣ-тадқиқотии Академияи ВҚД Ҷумҳурии Тоҷикистон ба ҷоп тавсия шудааст.

Шарифзода П.Р. Пешгирии зӯрварӣ дар оила. Воситаи таълимӣ. Душанбе: 2026. – 156 ҷаҳ.

Муаллиф:

Шарифзода Парвини Раҳмӯлло – сардори кафедраи пешгирии ҷиноятҳои террористӣ ва таъмини бехатарии ҷамъиятии факултети №6 Академияи ВҚД Ҷумҳурии Тоҷикистон, н.и.х.

Муқарризон:

Нуриддинзода Суфӣ Нуриддин – дотсенти кафедраи ҳукуки ҳукуки маъмурӣ ва ғаёлияти маъмурии факултети №2 Академияи ВҚД Ҷумҳурии Тоҷикистон, н.и.х.;

Каримов Ҳусейн Мӯхторович – дотсенти кафедраи ҳукуки маъмурӣ ва молиявии факултети ҳуқуқшиносии Академияи идоракунии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, н.и.х.

Дар воситаи таълимии мазкур мафҳум, моҳият ва таснифи воситаҳои маъмурӣ-ҳуқуқии пешгирии зӯрварӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон ва таҷрибаи хориҷии пешгирии зӯрварӣ дар оила ва имкониятҳои он дар Ҷумҳурии Тоҷикистон пешбинӣ шудааст. Ҳамчунин дар воситаи таълимии мазкур нақши мақомоти қорҳои дохилӣ дар пешгирии зӯрварӣ дар оила нишон дода шудааст.

Воситаи таълимии мазкур, ба курсантон, донишҷӯён, шунавандагон, аспирантон ва қормандони мақомоти қорҳои дохилӣ имкон медиҳад, ки маълумоти зарурӣ дар бораи пешгирии зӯрварӣ дар оила пайдо намоянд.

ISBN 978-99985-67-92-4

© Шарифзода П.Р. 2026

МУНДАРИЧА

САРСУХАН.....3

БОБИ 1. МАФҲУМ, МОҲИЯТ ВА ТАСНИФИ ВОСИТАҲОИ МАЪМУРӢ-ҲУҚУҚИИ ПЕШГИРИИ ЗӢРОВАРӢ ДАР ОИЛА ДАР ҶУМҲУРИИ ТОҶИКИСТОН

- 1.1. Зӯроварӣ дар оила ва ҷанбаи иҷтимоии он.....9
- 1.2. Мафҳум ва моҳияти ҳуқуқвайронкунӣ дар соҳаи муносибатҳои зӯроварӣ дар оила.....24
- 1.3. Оид ба хусусиятҳои барномаи давлатии рушди оила дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2024-2028.....29
- 1.4. Оид ба хусусиятҳои барномаи давлатӣ оид ба пешгирии зӯроварӣ дар оила дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2025-2030.....37
- 1.5. Мафҳум ва таснифи воситаҳои маъмурӣ-ҳуқуқии пешгирӣ ва рафъи ҳуқуқвайронкуниҳо аз ҷониби мақомоти корҳои дохилӣ дар соҳаи зӯроварӣ дар оила.....49
- 1.6. Асосҳои конститусионӣ-ҳуқуқии пешгирии зӯроварӣ дар оила аз ҷониби мақомоти корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон.....56

БОБИ 2. ТАҶРИБАИ ХОРИҶИИ ПЕШГИРИИ ЗӢРОВАРӢ ДАР ОИЛА

- 2.1. Таҷрибаи хориҷии танзими маъмурӣ-ҳуқуқии пешгирии зӯроварӣ дар оила ва имкониятҳои истифодаи он дар Ҷумҳурии Тоҷикистон.....60

2.2. Зӯроварӣ дар оила дар Ҷумҳурии Мардумии Чин: чанбаи ҳуқуқӣ.....	71
2.3. Танзими маъмурӣ-ҳуқуқии пешгирии зӯроварӣ дар оила дар Ҷумҳурии Федеративии Олмон ва имкониятҳои истифодаи он дар Ҷумҳурии Тоҷикистон.....	82
2.4. Барасмиятдарорӣ ва додани амрномаи муҳофизатӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон ва дар баъзе давлатҳои Аврупо.....	90
ХУЛОСА.....	101
РУЙХАТИ АДАБИЁТИ ИСТИФОДАШУДА.....	102
Замимаи 1. Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи пешгирии зӯроварӣ дар оила».....	112
Замимаи 2. Барномаи давлатӣ оид ба пешгирии зӯроварӣ дар оила дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2025-2030.....	133
Замимаи 3. Барномаи давлатии рушди оила дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2024-2028.....	145

САРСУХАН

“Дар замони соҳибистиклолӣ бо дарки аҳаммияти ниҳоди оила дар ташаккули ҷомеаи солим ва пешрафти давлат, инчунин, ҳифзи арзишҳои фарҳанги миллии принципи Ҷимояи давлатии оила ҳамчун асоси ташаккули ҷамъият ва амалишавии ҳукуки ҳар шахс ба ташкили оила эътибори конституционӣ касб намуд ва ба сифати яке аз самтҳои афзалиятноки сиёсати давлат эътироф гардид”

**Асосгузори сулҳу ваҳдати миллии-Пешвои миллат
Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон муҳтарам Эмомалӣ
Раҳмон**

Оила пояи асосии ҷамъият ва макони ташаккули шахсият, ахлоқ ва ҷаҳонбинии инсон маҳсуб меёбад. Дар Ҷумҳурии Тоҷикистон ба бунёди оилаи солиму устувор ва таълиму тарбияи кӯдакон дар руҳияи инсондӯстӣ, ифтихори ватандорӣ, эҳтиром ба арзишҳои миллии, умумибашарӣ ва фарҳангӣ тавачҷуҳи махсус зоҳир мегардад.

Дар асоси Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон, давлат оиларо ҳамчун асоси ҷамъият Ҷимоя мекунад. Ҳар кас ҳукуки ташкили оила дорад. Мардон ва занон, ки ба синни никоҳ расидаанд, ҳукук доранд озодона ақди никоҳ банданд.

Дар чараёни амалишавии ҳукуқҳои зикршуда, зӯроварӣ дар муҳити оилавӣ ҳамчун як падидаи

нигаронкунанда ба назар мерасад, ки на танҳо ба саломатии ҷисмонӣ ва рӯҳии аъзои оила осеб мерасонад, балки барои тамоми ҷомеа таҳдиди ҷиддӣ эҷод мекунанд.

Зӯроварӣ дар оила кирдори зиддиҳукукии қасдона ё таҳдиди содир намудани кирдори дорои хусусияти ҷисмонӣ, равонӣ, иқтисодӣ ва шаҳвонӣ, инчунин муносибати безътиноёнаи аз ҷониби як узви оила нисбат ба узви дигари оила мебошад, ки ҳукуку озодиҳои ин шахсонро поймол мекунанд ва ё поймол карда метавонанд, шаъну шарафи онҳоро паст мезананд, зарари ҷисмонӣ ва ё руҳӣ мерасонанд ва ба маҷбуран ё қасдан маҳрум сохтан аз озодӣ оварда мерасонанд.

Сабабҳои асосии зӯроварӣ дар оила гуногун буда, метавонанд аз сатҳи пасти маърифати ҳукуқӣ, беназоратӣ дар муносибатҳои оилавӣ, вобастагии моддӣ, нашъамандӣ ё майнӯшии яке аз аъзои хонавода ва дигарҳо омилҳо маншаъ гиранд. Зӯроварӣ дар оила ин як навъ поймолкунии ҳукуқ ва озодиҳои инсон мебошад, ки худмуҳофизаткунии ҷабрдидаро ғайриимкон месозад. Яъне, барои ин амал нобаробарии қувва хос буда, як тараф аз ҷиҳати қувваю қудрат нисбати тарафи дигар бартарӣ пайдо намуда, ўро тобеи худ месозад ва бечунучаро иҷрокунандаи хоҳишҳои шахсии худ мегардонад. Зӯровар меҳаҳад, ки аз лиҳози иқтисодӣ, моддӣ, ҷисмонӣ, ақлӣ ва равонӣ бартарии худро нисбат ба аъзои оила нишон диҳад.

Бо назардошти муҳимияти масъала дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои муқовимат бо ин падида Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон “Дар бораи пешгирии зӯроварӣ

дар оила” аз 19 марти соли 2013, № 954 қабул карда шуд. Қонуни мазкур муносибатҳои ҷамъиятиро вобаста ба пешгирии зӯроварӣ дар оила танзим намуда, вазифаҳои субъектҳои пешгирикунандаи зӯроварӣ дар оиларо доир ба ошкор, пешгирӣ ва бартарафсозии сабаб ва шароитҳои ба он мусоидаткунанда муайян менамояд.

Дар баробари Қонуни болозикр дар ин раванд бо қарорҳои Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон барои ду марҳила (солҳои 2014-2023 ва 2025-2030) барномаҳои давлатӣ оид ба пешгирии зӯроварӣ дар оила дар Ҷумҳурии Тоҷикистон қабул гардиданд.

Барномаҳои мазкур ҷиҳати муайян намудани мақсад, вазифа ва самтҳои асосии сиёсати давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистонро дар самти пешгирии зӯроварӣ дар оила ва ҷамоаҳангсозии тадбирҳои мақомоти давлатӣ, мақомоти худидоракунии шаҳрак ва деҳот, ниҳодҳои ҷомеаи шаҳрвандӣ ва созмонҳои байналмилалиро дар ин самт равона шудааст. Ҳадафи санадҳои зикршуда ҳифзи ҳуқуқҳои оила ҳамчун асоси ҷамъият, пешгирии зӯровариҳои ҷисмонӣ, равонӣ, иқтисодӣ ва шаҳвонӣ аз ҷониби як узви оила нисбат ба узви дигари оила, пешгирӣ ва бартарафсозии сабаб ва шароитҳои ба зӯроварӣ дар оила мусоидаткунанда, баланд бардоштани масъулият барои таълиму тарбияи кӯдак, густариши ҳамкориҳои вазорату идораҳо ва ҷомеаи шаҳрвандӣ дар ин самт мебошад.

Дар Ҷумҳурии Тоҷикистон ба масъалаи пешгирии зӯроварӣ дар оила ҳамчун маҷмӯи чораҳои ҳуқуқӣ, иқтисодӣ, иҷтимоӣ ва ташкилии аз ҷониби субъектҳои

пешгирикунандаи зӯроварӣ дар оила амалишаванда таваҷҷуҳи махсус зоҳир карда мешавад. Зеро, танҳо ба ҳамин восита ҳимояи ҳуқуқи озодиҳо ва манфиатҳои қонунии инсон ва шахрванд дар доираи муносибатҳои оилавӣ, муайян ва бартарафсозии сабаб ва шароитҳои ба он мусоидаткунанда имконпазир мегардад.

Яке аз роҳҳои пешгирии зӯроварӣ дар оила таҳкими маърифати оиладорӣ ҳар як аъзои он ба шумор меравад. Ҳамин аст, ки бо мақсади баланд бардоштани маърифати оиладорӣ ҷавонон фанни «Маърифати оиладорӣ» ҳамчун дарси асосии таълимӣ ва фанни «Одобӣ муошират ва рӯзгордорӣ» ба сифати дарси иловагии тарбиявӣ ба барномаҳои таълим ворид карда шуд.

Бояд зикр намуд, ки пешгирии зӯроварӣ дар оила масъулияти ҳам давлатӣ ва ҳам ҷамъиятӣ мебошад. Яъне, барои ноил гардидан ба ҳадафҳои гузошташуда дар ин самт давлат ва ҷомеа бояд ҳамкорӣ намоянд то муҳити оилавии барои ҳар як узви оила солим ва осоишта таъмин карда шавад.

БОБИ 1. МАФҲУМ, МОҲИЯТ ВА ТАСНИФИ ВОСИТАҲОИ МАЪМУРӢ-ҲУҚУҚИИ ПЕШГИРИИ ЗӢРОВАРӢ ДАР ОИЛА ДАР ҶУМҲУРИИ ТОҶИКИСТОН

1.1. ЗӢроварӣ дар оила ва ҷанбаи иҷтимоии он

Оила институтест, ки бинобар дарки моҳияти худ, ки бояд ҳам аз тарафи ҷамъият ва ҳам давлат дастгирӣ карда шавад. Оила дорои маҷмӯи пурраи хусусиятҳои муҳими иҷтимоӣ мебошад, ки онҳоро танҳо аз ҷиҳати қонунӣ тағйир додан мумкин нест. Муносибат ба арзишҳои оилавӣ ҳолати солимии ахлоқии ҷомеа ро инъикос карда аз ин рӯ, самти асосии рушди ҷамъиятро муайян мекунад. Ҳамзамон дар ҷомеаи муосир шаклдигаркунии институти оилавӣ ба мушоҳида мерасад, ки аз ҷумла ба зуроварӣ нисбати аъзои оила оварда мерасонад¹.

ЗӢроварӣ дар оила ба як падидаи универсалӣ табдил ёфтааст, ки дар тамоми ҷаҳон паҳн шудааст. Ҷи гуна намуди зӢроварӣ - ҷисмонӣ, руҳӣ, иқтисодӣ ё шаҳвонӣ, новобаста аз он ки қурбонии он ки аст - ин асосан натиҷаи анъанавӣ мебошад, ки дар тӯли солҳои зиёд ташаккул ёфтаанд ва дар таърихи тамоми башарият решаҳои амиқ доранд. Дар саросари ҷаҳон ҷунин бадрафторӣ нисбат ба одамон як мушкили ҷиддии иҷтимоӣ махсуб мешавад, ки сол то сол бештар паҳн мешавад².

¹ Бирюкова А.С. Насилие в семье как социальная проблема [Текст] /А.С. Бирюкова. – М.: Вестник КемГУ № 3 (43), 2010. – С. 150-155.

² Томусякова И.И. Международные правовые акты, регулирующие противодействие насилия в семье [Текст] / И.И.

Дар ҷомеаи ҷаҳонӣ проблемаи зӯрварӣ дар оила аз нимаи дууми асри 20 мавриди омӯзиш қарор гирифт. Дар ин ҷо мавқеи асосиро сотсиологияи ИМА ишғол мекунад, ки дар он ҷо ин мубрамият аввалин шуда буд дар миқёси миллии падидаи манфӣ эътироф гардид, ки барои таҳлил ва пешгирии он равишҳои муносиби илмӣ, назариявӣ ва амалиро тақозо мекунад. Муҳимтарин қорҳо тадқиқотҳое мебошанд, ки сотсиологҳо М.Штраус, Р.Желлс ва С.Штейнметз дар соли 1975 анҷом дода, сипас дар соли 1985 идома додаанд. Мақомотҳои эътирофшудаи ин мушкилот, ки бисёре аз олимони ба онҳо таъя мекунанд Р. Геллес, Р.Берк, Э.Дуглас, К.Йолло, Л.Лерман ва ғайра мебошанд³.

Дар Иттиҳоди Шуравӣ зӯрварӣ дар оила масъалаи «пушида» буд. Ба он танҳо криминалистоҳо ва дигар мутахассисон ҳангоми омӯзиши ҷиноятҳои дар соҳаи оилавию маишӣ содиршуда машғул буданд. Баррасии ин мушкилот дар сатҳи давлатӣ як чизи мамнӯъ буд. Дар кишваре, ки дар доктринаи ҳуқуқи ҷиноятӣ объектҳои афзалиятноки ҳимояи манфиатҳои давлат ва моликияти давлатӣ бошад, зӯрварӣ дар оила наметавонад ба мушкилоти иҷтимоӣ табдил ёбад. Одатан, омӯзиши зӯрварӣ дар оила бо баррасии зӯрварии ҷисмонӣ тибқи моддаҳои Кодекси ҷиноятӣ маҳдуд карда мешуд. Гуногунии ин падидаи иҷтимоӣ, ки дар шаклҳои гуногун

Томусякова. – М.: Форум права, 2014. – С. 438-441.

³ Жульжик Е.А. Насилие над женщинами в семье. [Текст] / Е.А. Жульжик. – М.:Научно-методический электронный журнал, 2014. – С. 6.

зохир мешуд, танҳо дар робита бо зӯроварии ҷисмонӣ зикр шудааст⁴.

Зӯроварӣ дар оила тули якчанд солҳо дар Ҷумҳурии Тоҷикистон баррасӣ шуда истодааст. Аз соли 2018 дар назди Кумитаи кор бо занон ва оилаи назди Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон телефони боварӣ оид ба хушунат ва баробарии гендерӣ фаъолият мекунад, ки чабрдидагони зӯроварӣ дар оила метавонанд оиди содиршавии зӯроварӣ ё ин ки маслиҳатҳо гиранд. Дар Ҷумҳурии Тоҷикистон зӯроварӣ дар оила предмети тадқиқот гардидааст.

С.А. Валиев, М. Давлатов, Л.Ю. Кибизова, Н.Р. Маҳмудов, Н. Маҳмудов, У. Меликов, Х. Мирзоев, С.А. Мукумова, М. Низомова, М. Раҳимҷонова, З.А. Саидзода, З.А. Саидов, Ф.С. Хайруллоев, А.Г. Холиқов, Ф.Ш. Шоисматуллоева, Р.Р. Раҳмадҷонзода, Х. Юсуфӣ ва дигар олимони Ҷумҳурии Тоҷикистон дар тадқиқотҳои худ масъалаҳои проблемаи пешгирии зӯроварӣ дар оила, аз ҷумла тавассути ба амал баровардани профилактикаро дида баромадаанд.

Гурӯҳи махсус аз пажӯҳишхое ки ҷанбаҳои иҷтимоӣ-фарҳангӣ ва фардӣ-гуманистӣ иборат буда, аз қабili робитаи зӯроварӣ ва безӯроварӣ дар ҳаёти ҷамъиятӣ, ҳуқуқ ва озодиҳои инсон, нақши омилҳои гендерӣ мавриди баррасӣ қарор мегиранд. Дар Ҷумҳурии

⁴ Щенина Т.Е. Насилие в семье: Частное дело или социальная проблема? [Текст] / Т.Е. Щенина. – М.: Экономика и право, 2008. – С. 225.

Тоҷикистон вобаста ба ин масъала тадқиқоти илмӣ махсус вучуд надорад.

Гарчанде, ки таҳлили зӯроварӣ дар оила дар Тоҷикистон мавзӯи ҷавон бошад, лекин он дорои библиографияи муҳим мебошад. Аз худ намудани ҷанбаҳои назариявӣ-методологии мавзӯ, ҳамчунин мафҳумҳои умумӣ он хусусияти баҳснок доранд. Ба дараҷаи зарурӣ табиати иҷтимоӣ зӯроварӣ дар оила татбиқ нагаштааст. Ҳамчунин базаи сотсиологӣ ва иттилотӣ-оморӣ он суғурӯ буда, маълумотҳо дар бораи динамикаи тадқиқот ва маълумотҳои омӯрӣ аз сарчашмаҳои гуногун аз якдигар фарқ менамоянд. Бинобар ҳамин зарурияти омӯзиши маҷмуавӣ сотсиологии зӯроварӣ дар оила дар Ҷумҳурии Тоҷикистон ба миён меояд, ки он метавонад дар гурӯҳҳои иҷтимоӣ ҳамчун омили маҷбурнамоӣ дар пешгирии низоъ дар байни одамони наздик ширкат варзад.

Масоили зӯроварӣ дар оила дар Ҷумҳурии Тоҷикистон бештар диққати илмҳои ҷамъиятӣ ва умуман ҷомеаро ба худ ҷалб намудааст. Аз рӯи маълумотҳои криминалистӣ, тандурустӣ, сотсиологӣ ва воситаҳои ахбори омма бар меояд, ки гуё зӯроварӣ дар оила ин «меъёре мебошад, ки аз як насл ба насли дигар мегузарад». Ҷабрдидагони асосӣ зӯроварӣ дар оила инҳо мебошанд: кӯдакон, занон ва маъҷубон.

Масоили зӯроварӣ дар оила зухуроти гуногунҷанбаи иҷтимоӣ аст. Таъбири шахсият ва оиларо дар доираи маҳдуд кардан ё зарар расондан ба ҳуқуқу озодиҳои шахс дарбар мегирад.

Зӯроварӣ дар оила ин амали системаноки такроршавандаи ҷисмонӣ, рӯҳӣ, шахвонӣ, иқтисодӣ ба

шахсони наздик бар зидди иродаи онҳо бо мақсади хукмронӣ ва назорат ба шумор меравад.

Мувофиқи Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи пешгирии зӯрварӣ дар оила» зӯрварӣ дар оила ин кирдори зиддиҳуқукии қасдона ё таҳдиди содир намудани кирдори дорои хусусияти ҷисмонӣ, рӯҳӣ, иқтисодӣ ва шахвонӣ, инчунин муносибати безътиноёнаи аз ҷониби як узви оила нисбат ба узви дигари оила, ки ҳуқуку озодиҳои ин шахсонро поймол мекунанд ва ё поймол карда метавонанд, шаъну шарафи онҳоро паст мезананд, зарари ҷисмонӣ ва ё руҳӣ мерасонанд ва ба маҷбуран ё қасдан маҳрум сохтан аз озодӣ оварда мерасонанд⁵.

Олимони тоҷик Хайруллоев Ф.С., Кибизова Л.Ю. бар он ақидаанд, ки зӯрварӣ дар оила ин кирдори (амал ё беамалии) қасдан ғайриқонунӣ аз ҷониби як узви оила нисбат ба дигар аъзои оила бо мақсади ба даст овардани ҳокимияти худ содир намуда, ки боиси поймол шудани ҳуқуқ ва озодиҳои онҳо гардида, расонидани ҳама гуна зарар ё таҳдиди расонидани чунин зарар мегардад⁶.

Олими рус Парыгина Н.А., қайд мекунад: «зӯрварӣ дар оила метавонад як маротиба ё ба тариқи такрорӣ ё мумзин табдил ёбад. Зӯрварӣ асоси гендерӣ дошта

⁵ Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи пешгирии зӯрварӣ дар оила» аз 19 март соли 2013 таҳти №954 // [Манбаи электронӣ] – Речаи воридшавӣ: www.mmk.tj (санаи мурочиат: 27.02.2025).

⁶ Хайруллоев Ф.С., Кибизова Л.Ю. Основные теоретико-правовые начала к определению понятия насилия в семье / Ф.С. Хайруллоев, Л.Ю. Кибизова // Юридический вестник №1 / 2020. – С. 5-10.

метавонад аз тарафи як шахс ба шахси дигар таъсири ҷисмонӣ, шахвонӣ ё рӯҳӣ расонида ҳукуку озодиҳои ӯро маҳдуд намуда дар зиндагии ҷамъиятӣ ва хусусии он таҳдид ба вучуд меорад⁷.

Аз рӯи ақидаи Феткулова И.А., «зӯроварӣ дар оила ин таҷрибаи ҷарроҳатнок буда оқибат ба натиҷаҳои ҷиддӣ оварда мерасонад. То андозае, ки зӯроварӣ дарознок ва бераҳмона бошад ин ба ҷароҳати вазнин ва аз даст додани эҳсоси инфиродии шахс мегардад»⁸.

Ба ақидаи Саидзода З.А., барои самаранок идора кардан дар самти пешгирии зӯроварӣ дар оила, донишмандони ҳислатҳои шахсият зарур аст ва агар чунин ҳислат диндорӣ шахс бошад, пас донишмандони доғмаҳои асосии динӣ аз рақибӣ худ бадтар нест ва муқолаҳои босаводона бо ӯ ҳамчун воситаи иҷтимоӣ-психологӣ ҷузъи муҳими фаъолияти чунин давлатҳо мебошад»⁹.

Масоили зӯроварӣ дар оила ба фарҳанги умумии тарбия, эҳсосӣ набудани ҳимояи иҷтимоӣ, нобаробарии гендерӣ ва дигар муносибатҳои оилавӣ ба назар мерасад.

Омили асосии криминогенӣ ҷиноятҳо дар оила ин набудани таъминоти моддӣ, бадмастӣ, рашк, қасосгирӣ ва ғайраҳо мебошад. Нобаробарии гендерӣ дар оила ва

⁷ Парыгина, Н.А. Женщина – жертва насилия (социологический портрет) [Текст] / Н.А. Парыгина. – М.: Власть и управление на Востоке России. – 2009. – С. 212-217.

⁸ Феткулова, И.А. Домашнее насилие. Женщина – жертва – преступник [Текст] / И.А. Феткулова. – М. : Моск. гор. психол. – пед. ун-т, 2010. – С. 46-48.

⁹ Саидзода З.А. О социально-психологических аспектах предупреждения насилия в семьях / З.А. Саидзода // Вестн. Волгogr. гос. ун-та. Сер. 5, Юриспруд. 2016. № 2 (31). – С.27-31.

зӯровариин дар оила ин натиҷаи низои мунтазам буда оқибат ба криминализатсия оварда мерасонад. Таъсири чунин амалҳо ба занон ва кӯдакон метавонад ба рафтори онҳо таъсири манфӣ расонида дар оқибат ба ҷиноят табдил ёбад¹⁰.

Муҳақиқ Шемякина О.О. қайд мекунад, ки: «масоили мубориза бар зидди зӯроварӣ дар оила ин масоили ташаккули шахсият аст, ки бо роҳи рӯҳӣ дар раванди низоъ як шахс меҳаҳад аз болои шахси дигар ҳукмрон гардад, ки ба тасаввурот ва меъёрҳои рафтори он таъсири манфӣ расонида арзишҳо ва меъёрҳои ахлоқиро аз байн мебарад»¹¹.

Ночӯрӣ дар доираи муносибатҳои оилавӣ вазъияти криминогенӣ ва низоъро ба вучуд оварда ҳамчун рафтори бадахлоқӣ аз ҷониби занон, кӯдакон дар ҷомеа баромад мекунад¹².

Аз рӯи ақидаи Ситников С.Н., муносибати бераҳмона дар оила муносибатҳои олиавиро вайрон намуда, ба яке аз аъзоёни оила зарари ахлоқӣ, рӯҳӣ, ҷисмонӣ ва шахвонӣ мерасонад. Оқибатҳои он хеле манфӣ мебошад, ки дар одамон эҳсоси тарс, изтироб ва

¹⁰ Черняк Е.М. Социальный портрет семьи, в которой происходит насилие. [Текст] / Е.М.Черняк. – М.: Вестник университета. 2012. – С. 45.

¹¹ Шемякина, О.О. Влияние внутриличностных конфликтов на проявление девиантного поведения на этапе юношеского развития личности [Текст] / О.О. Шемякина. – М.: Юридическая психология. –2010. – С. 26-28.

¹² Хамзаева, А.Д. Предупреждение насильственных преступлений, совершенных женщинами в сфере семейных отношений [Текст] / Хамзаева А.Д. – М.: Бишкек, 2006. – С. 24.

дигар ҳолатҳои эмотсионалӣ ва ҷисмониро ба вучуд меорад¹³. Дар натиҷаи он ҳолатҳои баъди ҷароҳатӣ, стресс, вайроншавии психика ва бадрафтории ҷинсию инфиродӣ аз қабилӣ бадастиву наҷамандӣ ба вучуд меояд.

Ҳаминро қайд кардан лозим аст, ки ба ғайр аз зарари ҷисмонӣ дар зӯроварӣ дар оила зарари ахлоқиву рӯҳӣ низ мақоми хос дорад, ки таъсири он баъди чандин солҳо эҳсос мегардад. Яке аз намудҳои хатарнок ва паҳншудаи зӯроварӣ дар оила ин зӯроварии ҷисмонӣ буда расонидани зарари ҷисмонӣ бо роҳҳои гуногун, лату кӯб, азобу уқубат, қасдан расонидани зарари вазнин ё миёна ба саломатӣ ва ғайра тавсиф карда мешавад.

Дигар намуди зӯроварӣ ин зӯроварии шахвонӣ аст, ки бо роҳи маҷбуркунӣ ба алоқаи ҷинсӣ, тарсу ҳаррос, таҷовуз, амалӣ карда мешавад. Ин намуди зӯроварӣ дараҷаи баланди латентӣ дорад. Намуди дигари зӯроварӣ дар оила ин зӯроварии рӯҳӣ аст, ки таҳқир, амали зӯроварӣ нисбати кӯдакон ва дигар шахсонро ба вучуд оварда ба ҳолатҳои худкушӣ, тарсондан бо роҳҳои гуногун, маҳдуд кардани доираи муошират ва гирифтани ёрии тиббиву иҷтимоӣ, назорати речаи рӯз ва ғайраҳо амалӣ мегардад. Қайд кардан зарур аст, ки ин намуди зӯроварӣ паҳн гаштааст.

Зӯроварии иқтисодӣ. Ин намуди зӯроварӣ дар шаклҳои зерин зоҳир мегардад: даст кашидан аз

¹³ Ситников, С.Н. Причины насильственных преступлений в семье [Текст] / С.Н. Ситников. – М.: Вестник Моск. гос. обл.ун-та. – 2009. – С. 34–37.

парастории кӯдакон, пинҳон доштани даромад, худнамоӣ дар истифодаи маблағҳои оилавӣ, яктарафа ҳал кардани қарорҳои молиявӣ, назорати саҳт аз болои масрафи маблағи аъзоёни оила ва ғайра. Бисёр вақт занон аз мардон вобаста мешаванд, ки ба таваллуди кӯдак, таъбири фаъолияти меҳнатӣ, бекорӣ оварда мерасонад. Дар баробари ин зӯроварӣ аз ҷониби калонсолон нисбати кӯдакон маҷбур кардани онҳо барои интихоби волидайн ба тариқӣ ва рӯҳӣ амалӣ гашта ҳуқуқҳои кӯдакон ва ҳуқуқҳои волидайнро маҳдуд ва носолим месозад¹⁴.

Аз рӯи ақидаи Елисеева Д., сабабҳои зухуроти зӯроварӣ хеле зиёд мебошанд. Зӯроварӣ дар оила ба омилҳои гуногун вобастагӣ дорад бинобар ин онҳоро таҳқиқ карда мебароем:

1. Табиати иҷтимоӣ ва фарҳангӣ дорад.
2. Натиҷаи таҷрибаи инфиродии шахс аст.
3. Ба ҷароҳати синну солӣ алаҳхусус ҷароҳати кӯдакон вобаста аст.
4. Дар натиҷаи таъсири рӯҳӣ ва иҷтимоӣ ба вучуд меояд.
5. Хусусиятҳои инфиродии шахсро дар бар мегирад¹⁵.

Бисёр вақт одамон зӯроварино таҷриба карда, лекин онро чун меъёр мутаасифона қабул мекунанд. Аммо бояд донист, ки зӯроварӣ дар оила ба саломатии инсон,

¹⁴ Синельников А.М. Социальному работнику о проблеме домашнего насилия [Текст] / А.М. Синельников. – М.: Университетская книга, 2001. – С. 128.

¹⁵ Елисеев, Д. Жестокое обращение с детьми как проблема со- временного общества [Текст] / Д. Елисеев. – М.: Свобода, 2001 – С. 386.

инкишофии ақлонӣ ва ахлоқии он, амнияти ҷомеа таҳдид ба вучуд меорад. Набояд фаромӯш кард, ки маҷбур кардани як шахс аз тарафи шахси дигар ғайри хоҳиши он ин поймолкунии ҳуқуқи инсон аст.

Зӯроварӣ дар оила якчанд ҳуқуқҳои инсонро поймол мекунад: аз қабилӣ баробарӣ дар назди қонун, таъбиз аз рӯи чинс, ҳуқуқи истифода накардани муносибати бераҳмона, ҳуқуқ ба ҳаёт ва дахлнопазирии ҷисмонӣ, ҳуқуқ ба стандартҳои ҷисмонӣ ва рӯҳии саломатии инсон¹⁶.

Асосҳои ҳимояи ҳуқуқи шахсони ба зӯроварӣ дар оила гирифта шуда дар ҳуҷҷатҳои зерин дарҷ гардидаанд: «Эъломияи умумии ҳуқуқи башар», «Конвенсия оиди ҳуқуқҳои сиёсии занон», «Эъломияи ҳуқуқи кӯдак», Санади байналмилалӣ оид ба ҳуқуқҳои иқтисодӣ, иҷтимоӣ ва фарҳангӣ», «Санади байналмилалӣ оиди ҳуқуқҳои граждони ва сиёсӣ», Эъломияи бекор кардани тамоми шаклҳои таъбиз нисбати занон», «Конвенсияи розигӣ барои бастанӣ ақди никоҳ, синну соли ниҳии никоҳӣ ва қайди никоҳ», Конвенсия дар бораи баробарҳуқуқии мукофотпулии занон ва мардон аз рӯи арзиши меҳнати баробар», «Конвенсия дар бораи ҳифзи ҳуқуқҳои модар», «Конвенсия дар бораи муносибати баробар ва имконияти баробари занону мардон аз рӯи ғайриҷинсии меҳнатии уҳдадорӣ оилавӣ»,

¹⁶ Томусякова И.И. Международные правовые акты, регулирующие противодействие насилия в семье [Текст] / И.И. Томусякова. – М.: Форум права, 2014. – С. 438-441.

«Конвенсия дар бораи табъиз дар соҳаи меҳнату машғулият».

Дар конунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон масоили муносибати оилавӣ дар моддаи 33 Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон дарҷ гардидааст. Аз ҷумла давлат оиларо ҳамчун асоси ҷамъият ҳимоя мекунад. Ҳар кас ҳуқуқи ташкили оила дорад. Мардон ва занон, ки ба синни никоҳ расидаанд, ҳуқуқ доранд озодона ақди никоҳ банданд. Дар оиладорӣ ва бекор кардани ақди никоҳ зану шавҳар баробарҳуқуқанд. Бисёрникоҳӣ манъ аст. Ҳамчунин муносибати оилавӣ ва зӯроварии оилавӣ дар Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи пешгирии зӯроварӣ дар оила», «Дар бораи масъулият барои таълиму тарбияи кӯдак», Қарорҳои Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон, Кодекси оилаи Ҷумҳурии Тоҷикистон, Кодекси ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистон, Кодекси ҳуқуқвайронкунии маъмурии Ҷумҳурии Тоҷикистон, Барномаҳои давлатӣ оид ба пешгирии зӯроварӣ дар оила дар Ҷумҳурии Тоҷикистон.

Масоили мубориза бар зидди зӯроварӣ дар оила яке аз масъалаҳои муҳим ба шумор рафта барои амалӣ намудани он монеаҳои зиёд мачуд ҳастанд. Ин монеаҳоро дида мебароем:

1. Надидани чораҳои зарурӣ ҳангоми зӯроварӣ дар оила.
2. Фаъолияти сусти мақомоти ҳифзи ҳуқуқ оиди бақайдгирӣ ва пешгирии зӯроварӣ дар оила.
3. Набудани механизмҳои ҳимояи фаврӣ аз ҷониби мақомотҳои дахлдор нисбати зӯроварӣ дар оила.

Аз рӯи ақидаи Субботина Н.В., Пащенко А.С., дар ҷунин ҳолат бояд ба таври мақсаднок чорабиниҳои

мувофиқи комплексӣ нисбати зӯроварӣ дар оила новобаста аз мавқеи ҷабрдидагон гузаронида шавад¹⁷.

Зарурияти истифодаи технологияҳои гуногунсоҳа барои кор бо ҷабрдидагони зӯроварӣ ба миён меояд. Ин нуқта ба он равона шудааст, ки барои ҳифзи саломатӣ ва ҳолати рӯҳии ҷабрдидагон бояд марказҳои мушовара ва иттилооти ҳуқуқӣ ва рӯҳӣ ба роҳ монда шавад.

Аз рӯи таҷрибаи ИМА барои ҳалли ин масъала технологияи судӣ-ҳуқуқии барқароркунӣ гузаронида мешавад. Масалан на ҷустуҷуи шахси гунаҳгор ё ҷазои саҳти он, балки динамикаи муносибати байни аъзоёни оила, муқаррар кардани гуноҳи ҳар як аъзоёни оила ба назар гирифта мешавад. Ин дар ИМА ба он оварда мерасонад, ки пай дар пайи зӯроварӣ аз байн бардошта шавад¹⁸. Дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои ҳалли масъалаи мазкур марказҳои ҷирирасони ҳуқуқӣ ва рӯҳӣ фаъолият менамоянд.

Бояд тазаққур дод, ки истифодаи танҳо ҷораҳои ҷазодихӣ ба таври пурра амнияти оиларо таъмин карда наметавонад. Бинобар ин бояд ҷорабиниҳои комплексӣ аз қабили профилактика, барномаи зудамал барои

¹⁷ Субботина, М.В. Особенности расследования преступлений, связанных с домашним насилием [Текст] / М.В. Субботина, А.С. Пашенко. – М.: Волгоград: ВА МВД России, 2007. – С. 104.

¹⁸ Нелидкин, А.М. Проблемы внедрения технологий ювенальной юстиции в социальную сферу [Текст] / А.М. Нелидкин, М.В.Еремин // Социально-экономические аспекты развития современного общества: межвуз. сб. науч. тр. Вып.3.; под ред. д.и.н., проф. С.В.Демидова. – Рязань: РИПД «ПервопечатникЪ», 2014. – С.116-122.

пешгирии зӯроварӣ дар оила, барномаи махсуси рӯҳӣ, ҳамоҳангсозии фаъолияти мақомоти ҳифзи ҳуқуқ, хизматрасонии иҷтимоӣ, марказҳои бухронӣ, созмонҳои ҳифзи ҳуқуқ, ташкилотҳои ҷамъиятӣ, маориф, муассисаҳои динӣ роҳандозӣ карда шавад.

Дар шароити ҳозира фаъолияти иҷтимоӣ барои пешгирии зӯроварӣ дар оила танҳо бо ташкили марказҳои бухронӣ ва телефонӣ боварӣ ба роҳ монда шуда ин барои тамоми сокинони Тоҷикистон пурра дастрас нест. Барои ҳамин бояд механизми дақиқи қатъи зӯроварӣ дар оила аз ҷониби мақомоти қонунгузорӣ таҳия гардад. Масалан дар Тоҷикистон ин тақмили қонунгузории миллиро нисбати оила, кӯдак, модар, аъзоёни оила ва пешгирии зӯроварӣ дар оила дар назар дорад.

Дигар мубрами муҳим дар ин самт надонистани ҳуқуқҳои шаҳрвандон барои гирифтани ёрии ҳуқуқӣ ва иҷтимоӣ мебошад. Яъне бисёр ҷабрдидагон то ҳол намедонанд, ки ба ғайр аз мақомоти қорҳои дохилӣ боз ба қучо муроҷиат кунанд ва мушкилиҳои худро пинҳон медоранд.

Зарурияти мубориза бар зидди зӯроварӣ дар оила ба асосҳои зерин вобастагӣ дорад: ташаккули механизми самараноки ҳифзи ҷабрдидагон аз рӯи самтҳои гуногун; ташаккули технологияи нави мубориза бар зидди зӯроварӣ дар оила аз рӯи талаботҳои дараҷавии ташҳис, огоҳонидан, профилактика ва ҳимоя¹⁹.

¹⁹ Ермолова, Д.Ю. Технологии социальной работы с лицами, подвергшимися насилию [Текст] / Д.Ю. Ермолова. – М.: ИН-ФРА – М, 2009. – 105 с.

Самтҳои асосии мубориза бар зидди зӯроварӣ дар оила ҳамоҳангсозии комплекси технологияҳо дар дараҷаҳои зерин мебошад:

- коркарди механизми сиёсати оилавӣ, ки ба ҳимояи оила ва таъмини қонунҷодкунӣ равона гардидааст;

- қатъ намудани ҳама гунна таъбири гендерӣ дар оила ва умуман дар ҷомеа;

- таҳлили зӯроварӣ дар оила тавассути шуурнокии занон ва динамикаи вазъи криминалӣ;

- муайян намудани қӯдакон ва заноне, ки ба зӯроварӣ дучор гардиданд. Ёрии саривақтӣ ва таъминоти иҷтимоии онҳо ва гузаронидани чорабиниҳои барқарорсозӣ;

- мунтазам тавассути васоити ахбори омма огоҳ намудани аҳоли оиди зӯроварӣ дар оила ва пешгирии он;

- ташкили шароити мусоид барои қайди ҳатмии гендерӣ дар байни аҳоли;

- ҳамкориҳои байни Ҳукумат ва мақомоти гуногун барои бунёди механизмҳои ҳимоя занон дар оила;

- ҳимояи иҷтимоии занон ва қӯдакон дар намуди ёрии иттилоотӣ, машваратӣ, рӯҳӣ ва ҳуқуқӣ ба ҷабрдидагонии зӯроварӣ дар оила;

- васеъ намудани шабакаи марказҳои бухронӣ ва марказҳои барқарорсозии иҷтимоии занон;

- дида баромадани ҷораҳои ҳуқуқие, ки дар худ меъёрҳои маъмури, маданӣ, манзилӣ ва ҳуқуқи оилавиро дарбар мегиранд²⁰.

²⁰ Елфимова Е.И. Правовые проблемы борьбы с домашним насилием [Текст] / Е.И. Елфимова. – М.: Вестн. Волгогр. гос. ун-та. Сер. 5, Юриспруд., 2013.

Ҳимояи шахсони ба зӯроварӣ дар оила гирифташуда бояд ба комплекси чорабиниҳо ва барномаҳои махсуси харрӯзаву фаврӣ фаро гирифта шаванд. Дар ин чода гузаронидани чорабиниҳои машваратӣ, рӯҳӣ ва маълумотнокӣ барои гунаҳгори зӯроварӣ дар оила ва профилактикаи он гузаронида шаванд²¹.

Корҳои профилактики марказҳо ва фондҳои гуногун, ки ба зӯроварӣ дар оила вобастаанд бояд кӯшиш намоянд, ки зӯроварӣ дар оиларо ҳамчун омил хатарнок ба танзим дароранд. Ин марказҳо якҷанд функсияҳои иҷтимоиро иҷро менамоянд:

- функсияи ҳимояткунӣ;
- функсияи профилактикӣ;
- функсияи барқарорсозӣ;
- функсияи батанзимдарорӣ ва инкишофдиҳанда;
- функсияи офиятбахшӣ.

Тағйирёбии шароитҳои иҷтимоию иқтисодӣ, арзишҳои ахлоқӣ, муносибатҳои байни шахс ба он оварда мерасонанд, ки ҳолатҳои рӯҳӣ, изтиробӣ ва ғамангезӣ дар шахсият пайдо мешаванд. Ин албатта ба муҳити атроф ва наздикон таъсири манфии худро мерасонад ва метавонад зӯроварию ба вучуд оварад²².

Ҳамин тариқ зарур аст, ки системаи алоқаманд ва ҳамоҳангсоз байни мақомоти давлатӣ, иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ ва шахрвандон барои аз байн бурдани омилҳои

²¹ Шведова, Н.О. О насилии в отношении женщин [Текст] / Н.О. Шведова. - Насилие и социальные изменения. – 2000. – С. 38-53.

²² Томусякова И.И. Международные правовые акты, регулирующие противодействие насилия в семье [Текст] / И.И. Томусякова. – М.: Форум права, 2014. – С. 438-441.

криминогении зӯроварӣ дар оила ташаккул дода шаванд²³.

Сари вақт айният намудани зухуроти зӯроварӣ дар оила бояд ба коркарди технологияҳо ва механизмҳои нави ҳифзи ҷабрдидагони зӯроварӣ дар оила ва профилактикаи он равона гардад. Ҳамоҳангсозӣ байни муассисаҳои давлатӣ, мақомоти ҳифзи ҳуқуқ, тандурустӣ, марказҳои бухронӣ дар ин ҷода аҳамияти калон дорад. Дар баробари ин қайд кардан зарур аст, ки онҳо бояд дар робитаи наздик фаъолият намуда тавонанд, ки ёрии саривақтӣ ва таҳассусӣ ба ҷабрдидагони зӯроварӣ дар оила расонанд²⁴.

1.2. Мафҳум ва моҳияти ҳуқуқвайронкунӣ дар соҳаи муносибатҳои зӯроварӣ дар оила

Қайд намудан ба маврид аст, ки Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи пешгирии зӯроварӣ дар оила» чиҳати ҳифзи ҳуқуқҳои зан ва дигар аъзои оила, пешгирии ва барҳам додани зӯроварӣ дар оила, ҳамчунин баҳри иҷрои талаботи шарҳи хотимавии Кумитаи Созмони Милали Муттаҳид оид ба бартараф кардани таъбиз (дискриминатсия) нисбат ба занон, ки тибқи он ба

²³ Феткулова, И.А. Домашнее насилие. Женщина – жертва – преступник [Текст] / И.А. Феткулова. – М. : Моск. гор. психол. – пед. ун-т, 2010. – С. 46-48.

²⁴ Хамзаева, А.Д. Предупреждение насильственных преступлений, совершенных женщинами в сфере семейных отношений [Текст] / Хамзаева А.Д. – М.: Бишкек, 2006. – С. 24.

Ҷумҳурии Тоҷикистон қабули қонуни алоҳида доир ба ин масъала тавсия шуда буд, таҳия гардидааст.

Ҳамчунин дар Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳамчун санади қувваи олии ҳуқукидошта омадааст, ки давлат ба ҳар кас, қатъи назар аз миллат, нажод, ҷинс, забон, эътиқоди динӣ, мавқеи сиёсӣ, вазъи иҷтимоӣ, таҳсил ва молу мулк, ҳуқуқу озодиҳоро қафолат медиҳад. Мардон ва занон баробар ҳуқуқанд.

Давлат як ниҳоди истисноии оммавӣ-ҳуқуқӣ буда, пеш аз ҳама дар назди шаҳрвандон вазифаҳои муайяноро ба дӯш мегирад. Тасодуф нест, ки шаҳрвандӣ аз муқаррар намудани робитаи устувори сиёсӣ ҳуқуқӣ иборат аст, ки сохтори он вазифаҳо ва ҳуқуқҳои шаҳрвандонро дар муносибатҳои оммавӣ-ҳуқуқӣ бо институтҳои давлатӣ дар бар мегирад.

Яке аз вазифаҳои давлат ҳифзи арзишҳои оилавӣ аз омилҳои манфии иҷтимоӣ-ҳуқуқӣ, иқтисодӣ ва дигар омилҳои мебошад, ки хатару таҳдидҳои бевосита доранд. Аз ин бар меояд, ки шаҳрвандон ҳуқуқ доранд ҳифзи дурусти ҳуқуқи муносибатҳои зӯроварӣ дар оиларо аз рафторҳои ғайриқонунӣ, аз ҷумла дар оила содиршуда инчунин ташкили ҷунин ҳифзро аз мақомотҳои ҳифзи ҳуқуқ талаб намоянд.

Муносибатҳои зӯроварӣ дар оила шакли муҳимтарини ҳамкориҳои дохили оила, байни оилаҳо ва соҳаи хизматрасонӣ мебошанд, ки бо қонун гардонидани талаботи рӯзмарра алоқаманданд.

Тавре маълум аст, оила дар яке аз тафсири классикии худ ҳамчун воҳиди ибтидоии ҷамъият буда, пояи он хусусияти хусусӣ-ҳуқуқи муносибатҳои байни аъзоёноро пешбинӣ менамояд.

Дар баробари ин маълум аст, ки дар вазъияте, ки аъзоёни оила ба зӯроварӣ дар оила дучор мешаванд, даҳолати мақомоти ҳифзи ҳуқуқ зарур аст. Мувозинати монанди хусусӣ ва ҷамъиятӣ дар муносибатҳои шахс, ҷамъият ва давлат асоси устувории ҳолати унсурҳои номбаршуда мебошад.

Муносибатҳои зӯроварӣ дар оила дар ҷамъияти мо маъмултарин буда аз шакли иҷтимоӣ хавфнок мебошад. Ҳифзи муносибатҳои зӯроварӣ дар оила аз таҷовузҳои ғайриқонунӣ манфиати ҷамъияту давлат буда, бо ноил шудан ба мақсади рушди устувору пешрав нигаронида шудааст.

Некӯаҳволии оила ҳолати устувори институтҳои асосии иҷтимоиро таъмин менамояд, ки ҳангоми таҳияи сиёсати давлатӣ дар ин соҳа ба назар гирифта мешавад.

Дар механизми ҳифзи муносибатҳои зӯроварӣ дар оила аз таҷовузҳои зиддиҳуқуқӣ намудҳои чораҳои пешгирикунанда асосан бевосита ба субъектҳои пешгирикунанда вобастаанд.

Қайд намудан зарур аст, ки функцияи ҳифзи муносибатҳои зӯроварӣ дар оила на танҳо ба мақомоти ҳокимияти иҷроия, ки субъекти асосӣ дар ин фаъолият мебошад, балки ба мақомоти қонунгузор ва судӣ ҳам дахл дорад.

Шоҳаи ҳокимияти қонунгузор заминаи меъёриро ташкил медиҳад, ки мувофиқи он мақомоти иҷроия ва судӣ, инчунин мақомоти ҳокимияти маҳаллӣ фаъолияти худро ба амал мебароранд. Маҳз мақомоти қонунгузори ҳокимияти давлатӣ маблағгузориҳои чорабиниҳои пешгирикунандаро дар ин ё он самт муайян намуда, бо ҳамин заминаҳои моддиро барои ташкили минбаъдаи

чорабиниҳои пешгирии ҳуқуқвайронкуниҳо ташкил медиҳанд.

Мақомоти ҳокимияти судӣ ваколатҳои худро оид ба ҳифзи институти оила бо роҳи баррасии парвандаҳои ҳуқуқвайронкуниҳое, ки ба муносибатҳои зӯроварӣ дар оила ҳалал мерасонанд тавассути назорати судӣ амалӣ менамояд.

Мақомоти маҳаллии ҳокимияти давлатӣ дар доираи салоҳияти худ бевосита, ба соҳаи иҷтимоӣ, ки тадбирҳои таҳлили вазъи муносибатҳои зӯроварӣ дар оила, назорати устувории онҳо, расонидани кӯмак ва дастгирӣ ба оилаҳо, инчунин татбиқи ваколатҳои тобеияти маъмуриро дар бар мегирад роҳбарӣ мекунад.

Ҳамин тариқ, тамоми системаи мақомоти ҳокимияти давлатӣ ба ин ё он дараҷа ба амалигардонидани манфиати давлатӣ оид ба ҳифзи муносибатҳои зӯроварӣ дар оила аз таҷовузҳои ғайрикунунӣ ҷалб карда мешавад. Ҷалби чунин доираи васеи субъектҳо ба раванди мубориза бар зидди ҳуқуқвайронкунӣ дар соҳаи зӯроварӣ дар оила ба ҷамъият ҳавфнокии онҳо муқаррар карда мешавад.

Алалхусус ба ҷамъият ҳавфнокии зӯроварӣ дар оила аз рӯи нишондиҳандаҳои миқдорӣ ва сифатӣ муайян карда мешавад. Он чизе, ки баҳодиҳии объективии ҳолати миқдории зӯроварӣ дар оилаҳоро душвор мегардонад, хусусияти ниҳонии рафтори зиддихуқуқӣ мебошад, дар ҳоле, ки шумораи ҷиноят ва ҳуқуқвайронкуниҳо дар оила назаррас буда, тамоюли афзоиши онҳо мушоҳида мегардад.

Тавре ки таҳлили санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ ва адабиётҳои илмӣ нишон медиҳад, таъсири зӯроварӣ дар

оила аллакай хусусиятҳои таҳдиди мустақилона ба некӯаҳволии ҷомеа ва амнияти миллий пайдо карда истодааст. Дар чунин шароит дар назди давлат вазифа гузошта шудааст, ки маданияти ҳаёти мусбии оилавино ба вучуд оварад, муносибати масъулиятнокро нисбат ба институти оила тарбия намояд, ки ин ба пурзӯр намудани пешгирии умумии рафтори ғайриқонунӣ мусоидат мекунад.

Заминаи асосии содир намудани ҷиноят дар оила ин ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ дар соҳаи муносибатҳои зӯроварӣ дар оила мебошад. Ба ҳуқуқвайронкуниҳое, ки дар соҳаи муносибатҳои зӯроварӣ дар оила содир мешаванд, тибқи таърифи одилонаи умумии О.А. Шелег, А.А. Гайдуков, кирдорҳои ғайриқонунӣ, ки ба ҳаёт ва саломатӣ, озодии шахсӣ, шаъну шарафи одамон, тартиботи ҷамъиятӣ ҳалал мерасонанд, дохил мешаванд. М.В. Барышников ба ин таъриф номгӯи шахсонро илова мекунад, ки дар байни онҳо низоъ ба миён меояд (онҳое, ки дар муносибатҳои никоҳӣ, оилавӣ, дӯстона, ҳамсоиягӣ, бо сабабҳои хусумати шахсӣ қарор доранд).

А.Х. Ал-Кавасмӣ бар ин назар аст, ки ин «ҳар амали аз ҷиҳати иҷтимоӣ хатарнок, амали ҷиноятии зиддихуқуқӣ мебошад, ки ба ҳаёт, саломатӣ ва дигар ҳуқуқу озодиҳои қонунии шахс бо ангезаҳои хонаводагӣ содир мешавад».

Нуктаи назари ҷолибро А.Н. Кокорев баён кардааст, ки аломатҳои ҳуқуқвайронкунии дорои хусусияти зӯроварӣ дар оила «муносибатҳои дарозмуддати душманона..., ки бо хоҳиши қонъ гардонидани эҳтиёҷоти шахсии худ бар зарари тарафи

дигар ва аксаран бо рафтори игвоангези чабрдида тавсиф мегардад» мебошад.

Зарур ва ба маврид аст, ки ин мафҳумҳо бо аломатҳои хоси содир намудани ин гуна ҳукуквайронкунӣҳо илова карда шаванд, аз ҷумла: тамоюли доимии авҷгирӣ, эҳтимолияти баланди тақрори вазъияти ғайриқонунӣ, содир кардани ҷиноят бар ҳилофи иродаи чабрдида ва ангезаи кирдор.

Ҳамин тариқ ба ҳулосае омадан мумкин аст, ки ҳукуквайронкунӣ дар соҳаи муносибатҳои зӯроварӣ дар оила гуфта ин кирдори амал ё беамалии зиддиҳуқуқӣ, гунаҳкоронаи бо қонун манъшуда мебошад, ки дорои тамоюли доимӣ бошиддат ва эҳтимолияти баланди тақроршавӣ, ки бар ҳилофи иродаи чабрдида содир мешаванд, ки сабаби ба вучуд омадани он ихтилофот ё низоъ дар соҳаи муносибатҳои оилавӣ байни шахси содиркунанда ва чабрдида мегардад фаҳмида мешавад.

1.3. Оид ба хусусиятҳои барномаи давлатии рушди оила дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2024-2028

Дар шароити муосир нақши ҳуҷҷатҳои банақшагирии стратегӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон дар танзими муносибатҳои ҷамъиятӣ дар соҳаҳои гуногуни ҳаёт афзоиш меёбад²⁵. Ин пурра ба соҳаи ҳифзи тартиботи

²⁵ Редкоус, В.М. Вопросы правовой политики в документах стратегического планирования государств - участников СНГ / В.М. Редкоус // Государство и право: эволюция, современное состояние, перспективы развития (к 80-летию Победы в Великой Отечественной войне) : Материалы XXII международной научно-практической конференции. В 2-х частях, Санкт-Петербург, 24–25

чамбиятӣ ва бехатарии чамбиятӣ, инчунин ба соҳаи пешгирии зӯрварӣ дар оила дахл дорад²⁶. Барномаи давлатии рушди оила дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2024-2028²⁷ (минбаъд - Барнома) мақсад, вазифаҳо ва самтҳои асосии сиёсати давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистонро дар самти рушди оила, пайдорӣ, дастгирӣ, ҳифзи ҳуқуқҳои оила, пешгирии зӯрварӣ дар оила ва ҷудошавии оилаҳоро дар Ҷумҳурии Тоҷикистон муайян намуда, тадбирҳои мақомоти давлатӣ, мақомоти худидоракунии шаҳрак ва деҳот, ниҳодҳои ҷомеаи шаҳрвандӣ ва созмонҳои байналмилалиро дар ин самт ҷамоҳанг месозад.

Барнома дар доираи Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 6 ноябри соли 1994²⁸, афзалиятҳои муайяннамудаи Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон, Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон "Дар бораи банақшагирии стратегӣ ва дурнамозии давлатӣ" аз 19 июли соли 2022,

апреля 2025 года. – Санкт-Петербург: Санкт-Петербургский университет МВД РФ, 2025. – С. 55-62.

²⁶ Шарифзода, П.Р. О совершенствовании концептуальных основ охраны общественного порядка и обеспечения общественной безопасности в Республике Таджикистан с учетом зарубежного опыта правового регулирования / П. Р. Шарифзода // Конституционные права и свободы человека как высшая ценность государства и общества : Сборник научных трудов Всероссийской научно-практической конференции, Москва, 08 декабря 2022 года. – Москва: Московский университет МВД РФ им. В.Я. Кикотя, 2023. – С. 236-244.

²⁷ Барномаи давлатии рушди оила дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2024-2028 // Манбаи дастрасӣ: <http://adlia.tj> (санаи муроҷиат: 04.02.2026).

²⁸ Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 6 ноябри соли 1994 (бо тағйири иловаҳо аз 26 сентябри с. 1999, 22 июни с. 2003 ва 22 майи с. 2016) // Манбаи дастрасӣ: <http://adlia.tj> (санаи муроҷиат: 04.02.2026).

№1894 ²⁹ , Стратегияи миллии рушди Ҷумҳурии Тоҷикистон барои давраи то соли 2030, ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 1 декабри соли 2016, №636 ³⁰ тасдиқ гардидааст, Стратегияи миллии фаъолгардонии нақши занон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2021-2030 ³¹ , ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 апрели соли 2020, №167 тасдиқ гардидааст, Консепсияи рушди оила дар Ҷумҳурии Тоҷикистон, ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 декабри соли 2015, №801 ³² тасдиқ гардидааст ва санадҳои меъёрии ҳукукии дигари Ҷумҳурии Тоҷикистон бо мақсади иҷрои дастуру супоришҳои Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, Пешвои миллат муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон, ки дар самти таҳкими муносибатҳои оилавӣ иброз доштанд, таҳия гардидааст.

Давлат ба масъалаҳои ҳукукиву иҷтимоии марбут ба солимӣ ва пойдорӣ оила таваҷҷуҳ зоҳир намуда, ғамхорӣ нисбат ба модару кӯдак, таъмини шароити зарурӣ барои таълиму тарбияи фарзандон, дастгирии иҷтимоӣ ҳангоми бекорӣ, пиронсолӣ ва хизматрасониҳои зарурии тиббиро кафолат медиҳад.

²⁹ Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон "Дар бораи банақшагирии стратегӣ ва дурнамасозии давлатӣ" аз 19 июли соли 2022, № 1894 // Манбаи дастрасӣ: <http://adlia.tj> (санаи мурочиат: 04.02.2026).

³⁰ Стратегияи миллии рушди Ҷумҳурии Тоҷикистон барои давраи то соли 2030 // Манбаи дастрасӣ: <http://mmk.tj> (санаи мурочиат: 5.02.2026).

³¹ Стратегияи миллии фаъолгардонии нақши занон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2021-2030 // Манбаи дастрасӣ: <http://mmk.tj> (санаи мурочиат: 06.02.2026).

³² Консепсияи рушди оила дар Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 декабри соли 2015, № 801 // Манбаи дастрасӣ: <http://mmk.tj> (санаи мурочиат: 08.02.2026).

Дар самти таҳкими заминаҳои ташаккули оила ва дастгирии оилаҳо, ҳифзи ҳуқуқҳои аъзои оила як қатор санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ, аз ҷумла кодекси оилаи Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 13 ноябри соли 1998, №683³³, кодекси ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 21 майи соли 1998, №574 ³⁴ , кодекси ҳуқуқвайронкунии маъмурии Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 31 декабри соли 2008, №455³⁵, кодекси тандурустии Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 майи соли 2017, №1413 ³⁶ , кодекси меҳнати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 23 июли соли 2016, №1329³⁷ ва қонунҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи қафолатҳои давлатии баробарҳуқукии мардону занон ва имкониятҳои баробари амалигардонии онҳо» аз 1 марти соли 2005, №89³⁸, «Дар бораи милитсия» аз 17 майи соли 2004, №41³⁹, «Дар бораи

³³ Кодекси оилаи Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 13 ноябри соли 1998, №683 // Манбаи дастрасӣ: <http://adlia.tj> (санаи муроҷиат: 09.02.2026).

³⁴ Кодекси ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 21 майи соли 1998, №574 // Манбаи дастрасӣ: <http://adlia.tj> (санаи муроҷиат: 09.02.2026).

³⁵ Кодекси ҳуқуқвайронкунии маъмурии Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 31 декабри соли 2008, №455 // Манбаи дастрасӣ: <http://adlia.tj> (санаи муроҷиат: 10.02.2026).

³⁶ Кодекси тандурустии Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 майи соли 2017, №1413 // Манбаи дастрасӣ: <http://adlia.tj> (санаи муроҷиат: 11.02.2026).

³⁷ Кодекси меҳнати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 23 июли соли 2016, №1329 // Манбаи дастрасӣ: <http://adlia.tj> (санаи муроҷиат: 12.02.2026).

³⁸ Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи қафолатҳои давлатии баробарҳуқукии мардону занон ва имкониятҳои баробари амалигардонии онҳо» аз 1 марти соли 2005, №89 // Манбаи дастрасӣ: <http://adlia.tj> (санаи муроҷиат: 13.02.2026).

³⁹ Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи милитсия» аз 17 майи соли 2004, №41 // Манбаи дастрасӣ: <http://adlia.tj> (санаи муроҷиат: 14.02.2026).

танзими чашну маросим дар Ҷумҳурии Тоҷикистон» аз 20 июни соли 2024, №2048⁴⁰, «Дар бораи масъулият барои таълиму тарбияи кӯдак» аз 20 июни соли 2024, №2049⁴¹, «Дар бораи пешгирии зӯроварӣ дар оила» аз 19 марти соли 2013, №95⁴², «Дар бораи хифзи ҳуқуқҳои кӯдак» аз 18 марти соли 2015, №1196⁴³, «Дар бораи муқовимат ба савдои одамон ва расонидани кумак ба қурбониёни савдои одамон» аз 26 июли соли 2014, №1096⁴⁴, «Дар бораи бақайдгирии давлатии асноди ҳолати шахрвандӣ» аз 29 апрели соли 2006, №188⁴⁵, қарорҳои Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи Стратегияи миллии фаъолгардонии нақши занон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2021-2030» ва Консепсияи рушди оила дар Ҷумҳурии Тоҷикистон қабул шуданд.

⁴⁰ Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи танзими чашну маросим дар Ҷумҳурии Тоҷикистон» аз 20 июни соли 2024, №2048 // Манбаи дастрасӣ: <http://adlia.tj> (санаи мурочиат: 15.02.2026).

⁴¹ Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи масъулият барои таълиму тарбияи кӯдак» аз 20 июни соли 2024, №2049 // Манбаи дастрасӣ: <http://adlia.tj> (санаи мурочиат: 16.02.2026).

⁴² Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи пешгирии зӯроварӣ дар оила» аз 19 марти соли 2013, №95. Манбаи дастрасӣ: <http://adlia.tj> (санаи мурочиат: 17.02.2026).

⁴³ Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи хифзи ҳуқуқҳои кӯдак» аз 18 марти соли 2015, №1196 // Манбаи дастрасӣ: <http://adlia.tj> (санаи мурочиат: 18.02.2026).

⁴⁴ Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи муқовимат ба савдои одамон ва расонидани кумак ба қурбониёни савдои одамон» аз 26 июли соли 2014, №1096 // Манбаи дастрасӣ: <http://adlia.tj> (санаи мурочиат: 19.02.2026).

⁴⁵ Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи бақайдгирии давлатии асноди ҳолати шахрвандӣ» аз 29 апрели соли 2006, №188 // Манбаи дастрасӣ: <http://adlia.tj> (санаи мурочиат: 20.02.2026).

Мақсади Барнома таъмини ҳифзи манфиатҳои оила ва аъзои оила ҳамчун ниҳоди иҷтимоӣ ва макони тарбияи фарзанд, тақвияти заминаҳои иқтисодӣ ва иҷтимоӣ таҳкими оила, баланд бардоштани маърифати оиладорӣ ва таҳкими пояҳои оиладорӣ мебошад.

Барои ноил шудан ба мақсади мазкур дар Барнома вазифаҳои зерин пешбинӣ шудаанд: ташаккули воситаи дастгирии оилаҳо бо мақсади беҳтар намудани шароити зисти онҳо; коҳиш додани шумораи бекоршавии ақди никоҳ; баланд бардоштани масъулияти падару модар дар таълиму тарбияи кӯдак; тақмили заминаҳои меъёрии ҳукуки муносибатҳои оилавӣ бо мақсади ҳифзи ҳукуку манфиатҳои аъзои оила, баланд бардоштани масъулияти оила дар иҷрои вазифаҳои худ ва пешгирии зӯрварӣ дар оила; таъмини амалишавии принсипи конституционии баробарҳукуки мардону занон дар муносибатҳои оилавӣ; тақвият ва баланд бардоштани нақши ниҳоди оила дар ҷомеа; ҳифзи оила ҳамчун арзиши муҳими иҷтимоӣ, фарҳангӣ, нигоҳдории анъанаҳои маънавӣ ва ахлоқӣ дар муносибатҳои оилавӣ; таҳкими заминаҳои иқтисодии оила ва таъмини мустақилияти иқтисодии онҳо бо мақсади иҷрои вазифаҳои иҷтимоӣ он; амалисозии меъёри қонунгузорӣ оид ба бақайдгирии давлатии ақди никоҳ; омода намудани ҷавонон барои барпо намудани ҳаёти оилавӣ; мусоидат дар амалисозии имкониятҳои тарбиявӣ ва фарҳангии оила ва боло бурдани маърифати оиладорӣ; таъмини шароити мусоид барои тарбияи солими кӯдакон дар оила; тақмили воситаи таъминкунандаи танзими оила ва ҳифзи саломатии аъзои он; ба таври васеъ фаро гирифтани кӯдакон ба таҳсилоти томактабӣ бо мақсади инкишофи ҳамаҷонибаи онҳо;

тақвияти ҳифзи солимии барафзоӣ ва пешгирии омилҳои ба исқоти ҳамл мусоидаткунанда; мусоидат дар таъминоти иҷтимоии оилаҳо ва кӯдаконе, ки ба дастгирии иловагӣ ниёз доранд; андешидани чораҳои мушаххас дар самти пешгирии оиладоршавии бармаҳал; ташаккули воситаҳои дастгирии оилаҳои ҷавон бо мақсади беҳтар намудани шароити зисти онҳо; мунтазам ба роҳ мондани чорабиниҳои иттилоотӣ дар байни аҳоли дар самти ҳифзу нигоҳдории оилаи солим дар ҷомеа.

Амалигардонии Барнома тадбирҳои зеринро пешбинӣ менамояд: таҳияи санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ ва тақмили қонунгузории мавҷуда вобаста ба ҳифзи манфиатҳои оила ва аъзои он бо дар назар доштани хусусиятҳои марҳилаи муосири рушди ҷомеа; тақмили қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон дар самти ҳифзи ҳуқуқи манфиатҳои занон ва кӯдакон ҳангоми бекор кардани ақди никоҳ, тақмили воситаҳои иҷроӣ ҳалномаҳои судӣ вобаста ба рӯёнидани алимент аз шахсони қасдан аз пардохти алимент саркашикунанда ва берун аз ҳудуди Ҷумҳурии Тоҷикистон қарордошта; тавсеаи фаъолияти мақомоти ваколатдори давлатӣ дар соҳаи ҳифзи ҳуқуқи манфиатҳои оила, таҳияи воситаҳои таъмини ҳамгироии фаъолияти мақомоти гуногуни давлатӣ дар самти баланд бардоштани мавқеи иҷтимоии оила дар ҷомеа; ба роҳ мондани фаъолияти ҳамоҳанги вазорату идораҳо, ниҳодҳои ҷомеаи шаҳрвандӣ, инчунин, таҳкими ҳамкориҳои байниидоравӣ дар таҳияи санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ ва иҷроӣ санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ вобаста ба масъалаҳои оила ҳамчун ниҳоди иҷтимоӣ; таъмини риояи қатъии санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ оид ба пешгирии ақди никоҳи хешутаборӣ ва муоинаи ҳатмии

тиббии шахсони никоҳшаванда бо мақсади таъмини солимии насли наврас ва пешгирии таваллуди кӯдакони дорои норасоии ақлонӣ ва ҷисмонӣ; гузаронидани таҳқиқотҳои илмӣ ва амалӣ вобаста ба масъалаҳои оилавӣ; омӯзиши ҳамаҷонибаи қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон дар бораи оила, ҳуқуқи манфиатҳои аъзои оила ва пешгирии ҳолатҳои бисёрникоҳӣ; истифодаи васеи воситаҳои ахбори омма ва шабакаҳои интернетӣ баҳри ба ҷомеа расонидани моҳияти дастгириҳои давлатии иҷтимоӣ, ки ба таҳкими оила нигаронида шудаанд; баланд бардоштани маърифати ҳуқуқи шаҳрвандон, бахусус, занону кӯдакон ва муҳоҷирони меҳнатӣ; ташвиқи тарғиби арзишҳои миллӣ, аз қабили урфу одат ва расму оинҳои миллӣ, мероси пурғановати гузаштагон, баланд бардоштани маърифати оиладорӣ ва тарбияи фарзандон аз рӯи усулҳои муосири таъсиррасонӣ бо дар назар доштани хусусиятҳои миллӣ; густариши робита байни минтақаҳои кишвар бо мақсади таҳкими муносибатҳо тавассути бунёди оилаҳои нав ва муносибатҳои ҳешутаборӣ; пайгирии доимии амалисозии санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ вобаста ба оила ва дар ин асос андешидани чораҳои дахлдор.

Маблағгузории Барнома аз ҳисоби маблағҳои пешбининамудаи бучети давлатӣ, инчунин манбаъҳои дигаре, ки қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон манъ накардааст, амалӣ карда мешавад. Маблағи умумӣ барои амалишавии Барнома 4 798 150 (чор миллиону ҳафтсаду наваду ҳашт ҳазору яксаду панҷоҳ) сомонӣ ва Нақшаи амали он барои се сол 2 776 290 (ду миллиону ҳафтсаду ҳафтоду шаш ҳазору дусаду навад) сомони ро ташкил медиҳад.

Мониторинг ва арзёбии амалисозии Барнома аз ҷониби Кумитаи кор бо занон ва оилаи назди Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон гузаронида мешавад. Мақсади асосии мониторинг ва арзёбӣ баланд бардоштани самарабахшии иҷрои Барнома ва беҳтар намудани фаъолият дар самти ноил шудан ба ҳадафҳо мебошад. Мониторинг ва арзёбии амалисозии Барнома дар асоси талаботи қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 29 декабри соли 2018, №615 “Дар бораи Қоидаҳои гузаронидани мониторинг ва арзёбии амалишавии ҳуҷҷатҳои стратегии сатҳи миллий, барномаҳои соҳавӣ ва минтақавии рушд дар Ҷумҳурии Тоҷикистон” гузаронида мешавад.

Ҳаминт тариқ ба ҳулоса омадан мумкин аст, ки Барномаи мазкур ҳуҷҷати стратегӣ ба ҳисоб рафта дар мустаҳкам намудани пояҳои оила ҳамчун асоси ҷомеа ва ҳифзи манфиатҳои аъзои он, беҳтар кардани вазъи иҷтимоию иқтисодии оилаҳо, пешгирии ҷудошавӣ, коҳиш додани сатҳи ҷудошавии оилаҳо ва мустаҳкам кардани муносибатҳои оилавӣ, рушди маънавӣ, баланд бардоштани сатҳи маънавию ахлоқӣ дар оилаҳо ва пешгирии зӯрварӣ дар оила дар Ҷумҳурии Тоҷикистон нақши калидӣ мебозад.

1.4. Оид ба хусусиятҳои барномаи давлатӣ оид ба пешгирии зӯрварӣ дар оила дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2025-2030

Дар шароити муосир нақши ҳуҷҷатҳои банақшагирии стратегӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон дар танзими муносибатҳои ҷамъиятӣ дар соҳаҳои гуногуни

ҳаёт афзоиш меёбад⁴⁶. Ин пурра ба соҳаи ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ ва бехатарии ҷамъиятӣ, инчунин ба соҳаи пешгирии зӯрварӣ дар оила дахл дорад⁴⁷. Барномаи давлатӣ оид ба пешгирии зӯрварӣ дар оила дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2025-2030⁴⁸ (минбаъд - Барнома) мақсад, вазифаҳо ва самтҳои асосии сиёсати давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистонро дар самти пешгирии зӯрварӣ дар оила муайян намуда, тадбирҳои мақомоти давлатӣ, мақомоти худидоракунии шаҳрак ва деҳот, ниҳодҳои ҷомеаи шаҳрвандӣ ва созмонҳои байналмилалиро дар ин самт ҳамоҳанг месозад. Барнома дар доираи афзалиятҳои муайяннамудаи Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон, Стратегияи миллии рушди Ҷумҳурии Тоҷикистон барои давраи то соли 2030, ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 1 декабри

⁴⁶ Редкоус, В.М. Вопросы правовой политики в документах стратегического планирования государств - участников СНГ / В.М. Редкоус // Государство и право: эволюция, современное состояние, перспективы развития (к 80-летию Победы в Великой Отечественной войне) : Материалы XXII международной научно-практической конференции. В 2-х частях, Санкт-Петербург, 24–25 апреля 2025 года. – Санкт-Петербург: Санкт-Петербургский университет МВД РФ, 2025. – С. 55-62.

⁴⁷ Шарифзода, П.Р. О совершенствовании концептуальных основ охраны общественного порядка и обеспечения общественной безопасности в Республике Таджикистан с учетом зарубежного опыта правового регулирования / П. Р. Шарифзода // Конституционные права и свободы человека как высшая ценность государства и общества : Сборник научных трудов Всероссийской научно-практической конференции, Москва, 08 декабря 2022 года. – Москва: Московский университет МВД РФ им. В.Я. Кикотя, 2023. – С. 236-244.

⁴⁸ Барномаи давлатӣ оид ба пешгирии зӯрварӣ дар оила дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2025-2030. Манбаи дастрасӣ: <http://adlia.tj> (санаи мурочиат: 06.01.2026).

соли 2016, №636⁴⁹ тасдиқ гардидааст, Стратегияи миллии фаъолгардонии нақши занон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2021-2030 ⁵⁰, ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 апрели соли 2020, №167 тасдиқ гардидааст, Консепсияи рушди оила дар Ҷумҳурии Тоҷикистон, ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 декабри соли 2015, № 801 ⁵¹ тасдиқ гардидааст, таҳия шудааст. Таҳлили вазъи кунунии зӯрварӣ дар оила нишон медиҳад, ки Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳамчун узви комилхукуки ҷомеаи ҷаҳонӣ як қатор санадҳои ҳукукии байналмилалиро, аз ҷумла Эъломияи умумии ҳукуки башар ва Конвенсия дар бораи барҳам додани ҳама гуна шаклҳои таъбиз нисбати занонро эътироф кардааст, ки татбиқи онҳо барои бехтар кардани мақоми занон дар ҷомеа равона шудааст.

Бо мақсади тақмили қонунгузории амалкунанда дар самти ҳифзи ҳуқуқҳои занон, пешгирии зӯрварӣ нисбати занон ва бартараф намудани қолабҳои гендерӣ соли 2017 дар назди Дастгоҳи иҷроияи Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон гурӯҳи корӣ таъсис дода шуд.

Бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 3 майи соли 2014, №294 Барномаи давлатӣ оид ба пешгирии зӯрварӣ дар оила дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои

⁴⁹ Стратегияи миллии рушди Ҷумҳурии Тоҷикистон барои давраи то соли 2030. Манбаи дастрасӣ: <http://mmk.tj> (санаи муроҷиат: 6.01.2026).

⁵⁰ Стратегияи миллии фаъолгардонии нақши занон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2021-2030. Манбаи дастрасӣ: <http://mmk.tj> (санаи муроҷиат: 06.01.2026).

⁵¹ Консепсияи рушди оила дар Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 декабри соли 2015, № 801. Манбаи дастрасӣ: <http://mmk.tj> (санаи муроҷиат: 06.01.2026).

солҳои 2014-2023⁵² тасдиқ гардид, ки мақсади асосии Барномаи мазкур фаъолгардонии кӯшишҳо дар самти пешгирии зӯрварӣ дар оила, таъмини сиёсати самараноки гендерӣ дар кишвар, роҳ надодан ба зӯрварию табъиз дар муносибатҳои оилавӣ, ташаккули низоми созандаи муносибатҳо дар он, ҳимояи ҳукуку озодиҳои ҳар як шахс ва боло бурдани маърифати ҳукукии аъзои ҷомеа маҳсуб меёбад.

Дар натиҷаи тадбирҳои дар доираи амалисозии Барномаи давлатӣ оид ба пешгирии зӯрварӣ дар оила дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2014-2023 андешидашуда натиҷаҳои зерин ба даст омаданд: ҳамкорӣ байни тамоми шохаҳои ҳокимияти давлатӣ, иштироки фаъоли мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатӣ ва худидоракунии шаҳраку деҳот дар самти пешгирии зӯрварӣ дар оила таъмин гардид; заминаи ҳукукии ҳамоҳангсозии фаъолияти мақомоти давлатӣ ва ниҳодҳои ҷомеаи шаҳрвандӣ дар ин самт ташаккул дода шуд; таъминоти иттилоотии фаъолият доир ба пешгирии зӯрварӣ дар оила беҳтар карда шуда, дар байни аҳоли чорабиниҳои тарғиботию фаҳмондадихӣ роҳандозӣ ва маводди иттилоотию раҳнамоикунанда дар ин самт ба табъ расонида шуданд; аз тарафи субъектҳои пешгирикунандаи зӯрварӣ дар оила гурӯҳҳои корӣ таъсис дода шуданд; бо мақсади ба танзим даровардани муносибатҳои ҷамъиятӣ дар самти расонидани ёриҳои ҳукукӣ, муайян намудани роҳҳои амалишавии ҳукук ва уҳдадориҳои шахсони воқеӣ ҳангоми расонидани ёриҳои

⁵² Барномаи давлатӣ оид ба пешгирии зӯрварӣ дар оила дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2014-2023. Манбаи дастрасӣ: <http://mmk.tj> (санаи мурочиат: 06.01.2026).

ройгони ҳуқуқӣ Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи ёрии ҳуқуқӣ» аз 4 июли соли 2020, №1694 қабул гардид; дар сохторҳои Вазорати корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон 17 воҳиди кории нозири минтақавӣ оид ба пешгирии зӯрварӣ дар оила таъсис дода шуд; чихати расонидани ёрии аввалияи тиббӣ, ҳамчунин расонидани ёрии равонӣ, равонпизишкӣ, наркологӣ ва пешгирию табобатӣ ба ҷабрдида ва шахсоне, ки ба зӯрварӣ дучор шудаанд, дар назди Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳоли 22 хучраи тавонбахшии тиббию иҷтимоӣ барои ҷабрдидагони зӯрварӣ дар оила таъсис дода шуд; дар доираи амалисозии фармоиши иҷтимоии давлатӣ аз соли 2015 бо ҷалби ташкилотҳои ҷамъиятӣ 2 маркази хизматрасонии иҷтимоии будубоши рӯзона дар шаҳрҳои Душанбе ва Кӯлоб таъсис дода шуд; аз соли 2021 Муассисаи давлатии «Маркази ҷумҳуриявии хизматрасонии иҷтимоӣ ба қурбонӣёни савдои одамон ва ҷабрдидагони зӯрварӣ дар оила»-и Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳоли бо 30 ҷойи хоб таъсис гардид, ки дар он то нимсолаи якуми соли 2024 ба 228 зану кӯдаки ҷабрдидаи зӯрварӣ хизматрасонии ройгони тиббӣ, равонӣ ва иҷтимоӣ расонида шуд; бо дарназардошти афзоиши аҳолии шаҳру ноҳияҳо тибқи қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 29 декабри соли 2022, №622 дар Муассисаи давлатии «Маркази ёрии ҳуқуқӣ»-и Вазорати адлия то соли 2024 54 воҳиди кории ҳуқуқшиноси давлатӣ дар шаҳру ноҳияҳо таъсис дода шуд; бо мақсади пурзӯр намудани воситаҳои пешгирии зӯрварӣ дар оила ва тасхеҳи рафтори шахси зӯрвар дар ҳамкорӣ бо шарикони рушд дар шаҳрҳои Хучанд ва Левакант хучраҳои машваратии кор бо зӯрварон таъсис ёфта, фаъолият

доранд; сабабу омилҳои ба зӯроварӣ дар оила мусоидаткунанда аз ҷониби ниҳодҳои миллий ва созмонҳои байналмилалӣ мавриди таҳқиқ қарор дода шуданд; бо мақсади расонидани ёриҳои саривақтӣ, пешгирии зӯроварӣ дар оила, ҳифзи ҳуқуқи озодиҳои шахрвандон телефонҳои боварӣ дар Вазорати қорҳои дохилӣ бо рақами 19-19, 221-21-21, дар Вазорати адлия бо рақами 30-40, дар Кумитаи қор бо қанон ва оила бо рақами 13-13 ва дар Муассисаи давлатии «Маркази ҷумҳуриявии хизматрасонии иҷтимоӣ ба қурбонии савдои одамон ва қабридағони зӯроварӣ дар оила»-и Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳоли бо рақами 11-13 ташиқ карда шуданд;

- бо мақсади ба таври роиғон расонидани ёриҳои зарурии тиббӣ, равонӣ, ҳуқуқӣ ва иҷтимоӣ ба қабридағон 9 ташиқоти қамъиятӣ дар самти пешгирии зӯроварӣ дар оила, 14 маркази захиравии қанон ва 4 панохгоҳ дар назди ташиқотҳои қамъиятӣ фаъолият доранд;

- қиҳати баланд бардоштани таҳассуси қормандони вазорату идораҳои, қи дар самти пешгирии зӯроварӣ дар оила фаъолият мебаранд, маводди ёрирасон, дастурамалу роҳнамо ва унсурҳои таълими таҳия ва нашр гардиданд;

- дар воситаҳои ахбори омма наشري пайвасти мавод доир ба пешгирии зӯроварӣ дар оила ва қатари он ба қомеа ба роҳ монда шуд;

- қиҳати тағйир додани рафтор ва муносибати қавонон ба зӯроварӣ дар оила наворҳои видеоӣ таҳти унвони «Қувваи ман барои зӯроварӣ нест», «Мардҳои Тоҷикистон қонибдори сулҳ дар оила», «Қанонро эҳтиром

бояд кард», «Таъсири зӯроварӣ ба фарзандон», «Корҳои хонагии бемузд» таҳия гардиданд;

- оид ба масъалаҳои пешгирии зӯроварӣ дар оила ва баробархукукии мардону занон дар театрҳои касбии халқии ҷумҳурӣ намоишномаҳои тарбиявӣю ахлоқӣ омода гардида, ба тамошобинон пешкаш шуданд.

Сарфи назар аз корҳои анҷомдодашуда дар масъалаҳои зӯроварӣ дар оила, ноил шудан ба баробарии воқеии гендерӣ, инчунин рафъи монеаҳое, ки барои ба даст овардани натиҷаҳо дар ин самт халал мерасонанд, мушкилоти зерин мушоҳида мешаванд: ҷой доштани қолабҳои шахшудаи хурофотӣ дар мафкураи ҷомеа; вобастагии иқтисодии занон аз мардон ё баръакс дар оила; мавҷуд будани мушкилот барои ба қору таҳсил фаро гирифтани занону духтарон; сатҳи пасти фарҳангу одоби муносибатҳои оиладорӣ, маърифати ҳуқуқӣ ва савияи дониши аъзои оила; гирифтории бемории руҳӣ, нашъамандӣ ва майзадагӣ; таъсири филмҳои дорои саҳнаҳои муноқишаҳои оилавӣ, истифодаи ғайримаксадноки телефони мобилӣ ва шабакаҳои иҷтимоӣ; сатҳи нокифояи ҳамкориҳои мақомоти давлатӣ ва ниҳодҳои ҷомеаи шахрвандӣ, марказҳои ёрирасон ва бахшҳои тавонбахшӣ ба ҷабрдидагонӣ зӯроварӣ дар ҳамаи шахру ноҳияҳои ҷумҳурӣ; номукаммалии заминаи қонунгузорӣ оид ба масъалаҳои пешгирии зӯроварӣ дар оила.

Ҳадафи Барномаи мазкур ҳифзи ҳуқуқҳои оила ҳамчун асоси ҷамъият, пешгирии зӯроварии ҷисмонӣ, равонӣ, иқтисодӣ ва шахвонӣ аз ҷониби як узви оила нисбат ба узви дигари оила, пешгирӣ ва бартарафсозии сабаб ва шароитҳои ба зӯроварӣ дар оила

мусоидаткунанда, баланд бардоштани масъулият барои таълиму тарбияи кӯдак, густариши ҳамкориҳои вазорату идораҳо ва ҷомеаи шахрвандӣ дар ин самт мебошад.

Вазифаҳои асосии Барнома аз инҳо иборатанд: таъмили заминаи меъёрии ҳуқуқӣ дар самти пешгирии зӯрварӣ дар оила, баробарии гендерӣ, ҳифзи ҳуқуку манфиатҳои аъзои оила ва баланд бардоштани масъулияти падару модар (шахсони онҳоро ивазкунанда) дар иҷрои вазифаҳо дар оила; таъсиси Шурои байниидоравӣ оид ба пешгирии зӯрварӣ дар оила дар назди Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон ва тасдиқи Низомномаи он; дастгирии марказҳои ёрирасон, ташкили ҳуҷраҳои ҷойгиркунии муваққатӣ, додани паноҳгоҳ барои будубоши муваққатӣ ба ҷабрдидагонии зӯрварӣ; ҷоннок кардани фаъолияти телефонҳои боварӣ дар назди субъектҳои пешгирикунандаи зӯрварӣ дар оила; дар сохторҳои Вазорати корҳои дохилӣ зиёд намудани воҳидҳои кории минтақавӣ оид ба пешгирии зӯрварӣ дар оила дар шаҳру ноҳияҳои ҷумҳурӣ; баррасии масъалаи ташаккули заминаи ҳуқуқии кор бо зӯрварон; баррасии масъалаи шомил намудани ҷабрдидагонии зӯрварӣ дар оила ба рӯйхати гирандагонии ёрии ҳуқуқии ройғони дуомдараҷа; ташкили чорабиниҳои дахлдор барои баланд бардоштани таҳассуси кормандони вазорату идорасое, ки бо масъалаҳои пешгирии зӯрварӣ дар оила машғуланд.

Бо мақсади таъмини амалишавии ҳадаф ва вазифаҳои дар Барнома пешбинишуда самтҳои афзалиятноки зерин муайян карда мешаванд: таҳияи санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ вобаста ба пешгирии зӯрварӣ дар оила, баробарии гендерӣ, ҳифзи ҳуқуку манфиатҳои

аъзои оила; такмили қонунгузори Чумҳурии Тоҷикистон дар самти пешгирии зӯроварӣ дар оила, ақдҳои никоҳи бармаҳал, ҳифзи манфиатҳои занон ва кӯдакон ҳангоми бекор кардани ақди никоҳ, тартиби таъмини дастрасии ройгон ба хизматрасониҳои муассисаҳои тиббии давлатӣ; тақвияти корҳои тарғиботӣ бо мақсади тағйир додани афкори омма оид ба зӯроварӣ дар оила ва аз байн бурдани қолабҳои гендерӣ; ба роҳ мондани фаъолияти Ҳамоҳангсозии вазорату идораҳо, ҷомеаи шаҳрвандӣ дар самти пешгирӣ, ошкор, бартарафсозии омилҳои зӯроварӣ дар оила ва расонидани ёрии тиббӣ, равонӣ, ҳуқуқӣ ва иҷтимоӣ ба шахсоне, ки ба зӯроварӣ дар оила гирифта шуданд; баланд бардоштани масъулияти падару модар (шахсони онҳоро ивазкунанда) дар таълиму тарбияи кӯдак; тибқи тартиби муқарраршуда таҳияи дастурамал, низомнома, роҳнамо ва унсурҳои таълимӣ ҷиҳати баланд бардоштани иқтидори кормандони субъектҳои пешгирикунандаи зӯроварӣ дар оила ва роҳандозии фаъолияти самаранокӣ онҳо; таҳияи маводди иттилоотӣ дар бораи пешгирии зӯроварӣ дар оила; гузаронидани таҳқиқоти илмӣ ва амалӣ оид ба масъалаи пешгирии зӯроварӣ дар оила ва роҳҳои ҳалли он; баррасии масъалаи таъсиси маркази дастгирии ҷабрдидагонӣ зӯроварӣ барои ноболиғон; баррасии масъалаи таъсиси маҳзани ҷонаи маълумоти омӯрӣ оид ба бақайдгирии ҳолатҳои зӯроварӣ дар оила; омӯзиши таҷрибаи давлатҳои хориҷӣ дар самти пешгирии зӯроварӣ дар оила; истифодаи васеи воситаҳои ахбори омма ва шабакаҳои интернетӣ баҳри ба ҷомеа расонидани моҳияти оқибатҳои зӯроварӣ дар оила ва бисёрниҳоди; мониторинги доимии амалисозии санадҳои

меъёрии ҳуқуқӣ оид ба масъалаҳои зӯроварӣ дар оила ва дар ин замина андешидани чораҳои дахлдор.

Натиҷаҳои чашмдошт аз амалишавии Барнома: муносибати ҷомеа ба зӯроварӣ дар оила тағйир ёфта, кишрҳои гуногуни ҷомеа баҳри бартараф кардани он тадбирандешӣ менамоянд; баробарҳуқуқии аъзои оила ва риояи ҳуқуқҳои онҳо таъмин карда мешавад; механизми шарикӣ иҷтимоӣ сохторҳои дахлдор оид ба пешгирӣ ва ошкор кардани зӯроварӣ дар оила муайян ва татбиқ мегардад; конунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон оид ба масъалаҳои пешгирии зӯроварӣ дар оила такмил дода мешавад; сатҳи зӯроварӣ дар оила дар микёси ҷумҳурӣ коҳиш меёбад; омори зӯроварӣ дар оила дақиқ карда мешавад; марказҳои ёрирасон, ҳуҷраҳои муваққатӣ, паноҳгоҳ барои будубоши муваққатии ҷабрида дар сатҳи ҷумҳурӣ зиёд карда мешаванд; муносибатҳои равонӣ дар оилаҳо беҳтар гашта, сатҳи иҷтимоӣ онҳо баланд бардошта мешавад; масъулияти падару модар (шахсонӣ онҳоро ивазкунанда) дар таълим ва тарбияи кӯдак баланд бардошта шуда, ҳимояи ҳуқуқи кӯдакон таъмин карда мешавад.

Мониторинг ва арзёбии амалисозии Барнома аз ҷониби Кумитаи кор бо занон ва оилаи назди Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон гузаронида мешавад. Мақсади асосии мониторинг ва арзёбӣ таъмини самарабахшии иҷроӣ Барнома ва беҳтар намудани фаъолият дар самти ноил шудан ба ҳадафҳои он мебошад. Мониторинг ва арзёбии амалисозии Барнома мутобиқи талаботи қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 29 декабри соли 2018, №615 «Дар бораи Қоидаҳои гузаронидани мониторинг ва арзёбии амалишавии ҳуҷратҳои стратегӣ сатҳи миллӣ,

барномаҳои соҳавӣ ва минтақавӣ рушд дар Ҷумҳурии Тоҷикистон» гузаронида мешавад⁵³.

Нақши муҳим дар татбиқи «Барномаи давлатӣ оид ба пешгирии зӯрварӣ дар оила дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2025-2030» ва «Нақшаи амали солҳои 2025-2027 Барномаи давлатӣ оид ба пешгирии зӯрварӣ дар оила дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2025-2030» Шурои байниидоравӣ оид ба пешгирии зӯрварӣ дар оилаи назди Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон мебозад⁵⁴.

Шурои байниидоравӣ оид ба пешгирии зӯрварӣ дар оилаи назди Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон (минбаъд – Шуро) мақоми байниидоравии машваратӣ мебошад, ки бо мақсади таъмини ҳамоҳангсозии фаъолияти субъектони пешгирии зӯрварӣ дар оила таъсис дода шудааст.

Шуро дар фаъолияти худ Конститутутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон, қонунҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон, фармонҳои Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, қарорҳои Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Низомномаи Шурои байниидоравӣ оид ба пешгирии зӯрварӣ дар оилаи назди Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистонро ба рохбарӣ мегирад.

⁵³ Барномаи давлатӣ оид ба пешгирии зӯрварӣ дар оила дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2025-2030. Манбаи дастрасӣ: <http://adlia.tj> (санаи мурочиат: 06.01.2026).

⁵⁴ Низомномаи Шурои байниидоравӣ оид ба пешгирии зӯрварӣ дар оилаи назди Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон, ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 28 феввали соли 2025, № 116 тасдиқ шудааст. Манбаи дастрасӣ: <http://adlia.tj> (санаи мурочиат: 06.01.2026).

Вазифаҳои асосии Шуро аз инҳо иборатанд: таъмини ҷамоҳангсозии фаъолияти субъектҳои пешгирикунандаи зӯроварӣ дар оила, мақомоти давлатӣ ва ташкилотҳои дигар, аз ҷумла созмонҳои байналмилалӣ ва ниҳодҳои ҷомеаи шаҳрвандӣ; таҳияи пешниҳодҳо оид ба амалисозии самтҳои асосии сиёсати давлатӣ вобаста ба пешгирии зӯроварӣ дар оила ва расонидани кумак ба ҷабрдидагони зӯроварӣ; омӯзиш ва таҳлили вазъи ҳуқуқӣ, иқтисодӣ ва иҷтимоӣ дар самти пешгирии зӯроварӣ дар оила, таҳияи пешниҳодҳо доир ба дастрасӣ ва сифати хизматрасонӣ барои ҷабрдидагони зӯроварӣ дар оила; гузаронидани мониторинг ва арзёбии ҳолати ҷабрдидагони зӯроварӣ дар оила; ҳалли масъалаҳои дигари марбут ба пешгирии зӯроварӣ дар оила.

Шуро барои татбиқи мақсаду вазифаҳои гузошташудаи зерин ҳуқуқ дорад: тибқи тартиби муқарраргардида мавод ва иттилооти барои иҷрои вазифаҳои Шуро заруриро аз вазорату идораҳои дахлдор мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатӣ ва ташкилотҳои дигар дархост намояд; барои иштирок дар кори Шуро намоёндагони мақомоти давлатӣ, созмонҳои байналмилалӣ, ҷомеаи шаҳрвандӣ ва дигар ташкилотҳоро даъват намояд; дар таҳия ва татбиқи барномаҳои пешгирии зӯроварӣ дар оила иштирок намояд; дигар масъалаҳои вобаста ба пешгирии зӯроварӣ дар оиларо баррасӣ намояд.

Уҳдадорҳои Шуро: ҷамоҳангсозӣ ва мониторинги раванди амалисозии фаъолият дар соҳаи пешгирии зӯроварӣ дар оила дар Ҷумҳурии Тоҷикистон; таҳлил ва ҷамъбасти пешниҳоду дархости вазорату идораҳои

дахлдор ва ташкилотҳои дигар оид ба масъалаҳои зӯроварӣ дар оила; тасдиқи нақшаи кори ҳарсолаи Шуро.

Ҳамин тариқ ба хулоса омадан мумкин аст, ки Барномаи мазкур ҳуҷҷати стратегӣ ба ҳисоб рафта баҳри пешгирии зӯроварӣ дар оила дар Ҷумҳурии Тоҷикистон нақши калидӣ мебозад.

1.5. Мафҳум ва таснифи воситаҳои маъмурӣ-ҳуқуқии пешгирӣ ва рафъи ҳуқуқвайронкуниҳо аз ҷониби мақомоти корҳои дохилӣ дар соҳаи зӯроварӣ дар оила

Пешгирӣ ва рафъи ҳуқуқвайронкуниҳо бо истифода аз воситаҳои маъмурӣ-ҳуқуқӣ яке аз шаклҳои фаъолияти мақомоти корҳои дохилӣ мебошад. Мулоҳизаҳои олимон оид ба мафҳуми воситаҳои ҳуқуқӣ аз эътирофи тақрибан ҳамаи падидаҳои воқеияти ҳуқуқӣ то муайян кардани онҳо бо истифодабарии ҷазо фаро гирифта шудаанд. Тадқиқотҳое, ки олимон дар соҳаи назарияи ҳуқуқ оид ба воситаҳои ҳуқуқӣ гузарониданд пояи рушди донишҳои илмӣ дар бораи воситаҳои маъмурӣ-ҳуқуқӣ дар илми ҳуқуқи маъмурӣ буданд. Ин воситаҳо чун анъана ҳамчун ҷузъи механизми танзими ҳуқуқӣ баррасӣ мешаванд.

Олими рус С.С. Алексеев бори аввал дар илми ҳуқуқ мафҳум ва истилоҳи «механизми танзими ҳуқуқӣ» - ро ворид карда мазмунӣ онро чунин шарҳ додааст: «Механизми танзими ҳуқуқӣ - ин маҷмӯи воситаҳои ҳуқуқие мебошад, ки тавассути онҳо таъсири ҳуқуқӣ ба муносибатҳои ҷамъиятӣ таъмин карда мешавад». Ба воситаҳои ҳуқуқӣ бошад ишора мекунад ба «меъёрҳои ҳуқуқ, амрномаи инфиродӣ, шартномаҳо, воситаҳои

технологияи ҳуқуқӣ ва тамоми воситаҳои дигари танзим, ки дар ягонагии мазмун ва шакли хоси худ баррасӣ мешаванд.

В.А. Сапун ҳамчун воситаи ҳуқуқӣ падидаҳои ҳуқуқиро муайян мекунад, ки дорои потенциали танзимкунанда буда, бо татбиқи воқеӣ фарқ мекунанд ва истифодаи онҳо дар чараёни фаъолияти ҳуқуқӣ боиси ба даст овардани натиҷаҳои аз ҷиҳати иҷтимоӣ муҳим мегардад. Ба ақидаи ин олим, воситаҳои ҳуқуқӣ механизми татбиқи ҳуқуқро ташкил медиҳанд, ки унсурҳои он меъёрҳои ҳуқуқ, муносибатҳои ҳуқуқӣ, натиҷаҳои фаъолияти инфиродии ҳуқуқии субъектҳоро дарбар мегиранд, ки дар шакли санадҳои алоҳида - ба амал меоянд. Дар баъзе мавридҳо санадҳои фаъолияти инфиродӣ метавонанд ҳуччати бақайдгирӣ надошта бошанд, аммо онҳо дар шакли амалҳои мушаххаси аз ҷиҳати ҳуқуқӣ аҳамияти муҳим доранд.

В.И. Пугинский дар инкишофи назарияи воситаҳои ҳуқуқӣ саҳми назаррас гузоштааст, ки асосгузори равиши истилоҳи «инструменталӣ» дар ҳуқуқ мебошад. Олим ҳамчун воситаи маданӣ-ҳуқуқӣ шартномаи маданӣ, ухдадорӣ гайришартномавӣ, воситаҳои таъмини татбиқи ҳуқуқ ва ухдадориҳои ҳуқуқиро баррасӣ мекунад.

И.И. Веремеенко механизми танзими маъмурӣ-ҳуқуқиро таҳқиқ намуда, нишон медиҳад, ки он аз чунин воситаҳо, ба монанди меъёрҳои маъмурӣ-ҳуқуқӣ, муносибатҳои маъмурӣ-ҳуқуқӣ, санадҳои маъмурӣ ҳуқуқие, ки соҳавӣ мебошанд, алалхусус онҳое, ки тавассути предмет, усул ва система инъикос меёбанд. А.П. Коренев қайд мекунад, ки ба элементҳои танзими

маъмурӣ-ҳуқуқӣ инчунин принципҳо ва тафсири ҳуқуқи маъмурӣ таалуқ дорад.

Баръакс, А.П. Шергин чунин мешуморад, ки принципҳо ва санадҳои тафсири меъёрҳои маъмурӣ-ҳуқуқӣ ба воситаҳои маъмурӣ-ҳуқуқӣ дахл надоранд. Ба ақидаи ин олим ба воситаҳои маъмурӣ-ҳуқуқӣ меъёрҳои ҳуқуқ, муносибатҳои ҳуқуқӣ, санадҳои татбиқи меъёрҳои ҳуқуқӣ инчунин усулҳои танзими ҳуқуқӣ таалуқ доранд.

М.И. Никулин масъалаи воситаҳои маъмурӣ-ҳуқуқиро дар илми маъмурӣ таҳқиқ намуда, шарҳ медиҳад, ки онҳо дар «ичроия ва маъмурӣ» истифода мешаванд, яъне дар фаъолияти идоракунӣ, ки мазмун он вазифаю усулҳо буда, усулу воситаҳо ба таври умумӣ ва махсус алоқаманданд.

Профессор Л.Л. Попов усулҳои боварикунонӣ ва маҷбуркуниро воситаи ташкилӣ, ҳуқуқӣ ва маъмурии ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ дар фаъолияти милитсия мешуморад. Олим тавзеҳ медиҳад, ки усули боварикунонӣ маҷмӯи чорабиниҳои тарбиявӣ, фаҳмондадиҳӣ ва ҳавасмандкунӣ мебошад, ки аз ҷониби давлат тавассути корҳои тарбиявӣ, ташкилӣ ва тарғиботӣ амалӣ карда мешавад.

Ба ақидаи Л.Л. Попов, маҷбуркунонии маъмурӣ ҳамчун воситаи ҳуқуқии ҳифзи муносибатҳои ҷамъиятӣ аз таҷовузҳои ғайриқонунӣ мебошад.

Ҳамин тариқ, дар илми ҳуқуқи маъмурӣ анъанаи баррасии воситаҳои маъмурӣ-ҳуқуқӣ тавассути маҷмӯи унсурҳои кории механизми танзими маъмурӣ-ҳуқуқӣ, ки бевосита ба объектҳо таъсири ҳуқуқӣ мерасонанд, бартарӣ дорад. Ба инҳо меъёрҳои маъмурӣ-ҳуқуқӣ, муносибатҳои маъмурӣ-ҳуқуқӣ, санадҳои маъмурӣ-

ҳуқуқӣ, инчунин тарзу усулҳое дохил мешаванд, ки бо андешидани чораҳои муайяни маъмурӣ татбиқ карда мешаванд.

Ба ақидаи П.П. Фатеев, воситаҳои маъмурӣ-ҳуқуқӣ ба муносибатҳои ҷамъиятии вобаста ба ташкили мақомоти иҷроия ва фаъолияти ба вучудодаи ин мақомот ҳангоми ҳалли парвандаҳои маъмурӣ-муҳофизатӣ ва маъмурӣ-юридикӣ таъсири муассири ҳуқуқӣ мерасонанд.

С.С. Бойко, воситаҳои танзими ҳуқуқӣ, салоҳият, ваколати мақомотҳои давлатӣ ва воситаҳои ҷимояи ҳуқуқӣ: чораҳои ҷавобгарию юридикиро ҷудо мекунад.

Э.А. Симонова, воситаи маъмурӣ-ҳуқуқиро ҳамчун воситаи таъсиррасонии маъмурӣ-ҳуқуқӣ мефаҳманд: меъёрҳои маъмурӣ-ҳуқуқӣ ва принсипҳои он, муносибатҳои маъмурӣ-ҳуқуқӣ, методҳои ба танзимдорию ҳуқуқӣ, боварикунонӣ ва маҷбурунонӣ, контрол ва назорат.

Дигар олимони муосир воситаҳои маъмурӣ-ҳуқуқиро ҳамчун системаи усулҳои гуногун мефаҳманд. Ба ақидаи И.Ю. Голтыпина, усулҳои иҷозатдиҳӣ, бақайдгирӣ, усули татбиқи чораҳои маҷбурунии маъмурӣ-ҳуқуқӣ дар ин система аҳамияти махсус доранд.

М.Н. Бурак, ҳамчун воситаи маъмурӣ-ҳуқуқӣ усулҳои таъсиррасониро ба рафтори ҳуқуқвайронкунанда ва фаъолияти мақомоти давлатие, ки ба пешгирии ҳуқуқвайронкуниҳо машғуланд, баррасӣ мекунад.

Ба андешаи С.Ш. Нуралиев, воситаҳои маъмурӣ-ҳуқуқӣ ба сифати тарзҳои таъсиррасонии ҳуқуқӣ аз

ҷониби давлат нисбат ба субъектоне, ки амалҳои зиддихуқуқӣ мекунанд баромад мекунад.

И.Л. Федчук, зеро мафҳуми воситаҳои маъмурӣ-ҳуқуқии пешгирии ҳуқуқвайронкуниҳо дар соҳаи муносибатҳои зӯроварӣ дар оила «тағйир ё қатъ гаштани муносибатҳои ҷамъиятӣ мутобиқи вазифаҳо ва мақсадҳои дар назди давлат истода» - ро мефаҳмад.

Дар илми муносири ҳуқуқи маъмурӣ оид ба воситаҳои маъмурӣ-ҳуқуқӣ андешаҳои дигаре низ мавҷуд аст. Ба ақидаи А.В. Жуйков, воситаҳои маъмурӣ-ҳуқуқӣ чунин амалҳоро дарбар мегирад, ба монанди: тафтиши ҳуҷҷатҳо, кофтукови шахсӣ, алоқа кардан ба милитсия ва пурсиши шахс.

Ю.Н. Сосновская, иҷозатномадиҳиро ҳамчун воситаи маъмурӣ-ҳуқуқӣ мешуморад.

Ба ақидаи Д.Н. Бахрах, ҳуқуқи маъмурӣ ҳамчун соҳаи ҳуқуқ мувофиқи маъмурӣ, маҷбуркунии маъмурӣ, низоми маъмурӣ-ҳуқуқӣ ва воситаҳои таъсиррасонии маъмурӣ-ҳуқуқиро (бақайдгирӣ, иҷозатномадиҳӣ, шартномаи маъмурӣ ва ғайраҳо) ба танзим мебарорад.

Мо чунин мешуморем, ки ин тафовут аз нуқтаи назари воситаҳои маъмурӣ-ҳуқуқӣ бо муайян кардани хусусияти умумӣ ва махсус таҳлил карда шавад. Барои ин ба дониши соҳаҳои гуногуни илм, аз ҷумла, ба назарияи ҳуқуқ баргаштан лозим аст. Бешубҳа байни категорияҳои «воситаҳои ҳуқуқӣ», «воситаҳои маъмурӣ-ҳуқуқӣ» ва «воситаҳои маъмурӣ-ҳуқуқии пешгирӣ ва рафъи ҳуқуқвайронкуниҳо дар соҳаи зӯроварӣ дар оила» алоқаи диалектикий умумӣ ва махсус мавҷуд аст. Ба ин муносибат ба мафҳуми «воситаи ҳуқуқӣ» баргаштан лозим аст.

Ба ақидаи мо, олими машҳур А.В. Малько, табиат ва моҳияти воситаҳои ҳукукиро ҳаматарафа омӯхта, хусусиятҳои умумӣ ва характери онҳоро мукаррар кардааст. Воситаҳои ҳукукиро ҳамчун «падидаҳои ҳукуқие, ки дар воситаҳо ва амалҳо ифода ёфтаанд, ки бо ёрии онҳо манфиатҳои субъектҳои ҳуқуқ қонё мегарданд, муайян менамояд.

А.В. Куракин, қайд мекунад, ки «аз ин таъриф ба ҳулосае омадан мумкин аст, ки воситаҳои ҳуқуқӣ мустаҳкамкунӣ меёри худро гирифта, баъдан аз тарафи субъектҳои муносибатҳои ҳуқуқӣ амалӣ мегарданд.

С.С. Алексеев, қайд мекунад «меёрҳо ғайр аз ин тамоми воситаҳои ҳуқуқии минбаъдаро пешбинӣ мекунанд, ки унсурҳои дигари механизми танзими ҳукукиро ташкил медиҳанд. Аз ин бармеояд, ки меёрҳои маъмурӣ-ҳуқуқӣ ҳамчун воситаи маъмурӣ-ҳуқуқӣ дигар воситаҳои маъмурӣ-ҳукукиро мукаррар мекунанд.

Ба ақидаи А.В. Малько, ба сифати воситаи муайян меёри ҳуқуқ баромад мекунад, ки объекти тадқиқоти мо, меёрҳои маъмурӣ-ҳуқуқие, ки муносибатҳои ҷамъиятиро вобаста ба фаъолияти мақомоти қорҳои дохилӣ оид ба пешгирӣ ва рафъи ҳуқуқвайронкуниҳо дар соҳаи зӯроварӣ дар оила ва салоҳияти онҳоро ба танзим медарорад. Дар ин меёрҳо вазифаҳо, уҳдадорӣҳо, ҳуқуқҳо, шаклҳо ва усулҳои фаъолияти милитсия, ки ҳуқуқвайронкуниҳоро дар соҳаи зӯроварӣ дар оила пешгирӣ ва рафъ мекунанд, муайян карда мешавад. Воситаҳои маъмурӣ-ҳуқуқӣ метавонанд дорои хусусияти салоҳиятдор, амрқунанда, иҷозатдиҳанда, манъқунанда, нишондодқунанда, ҳавасмандқунанда ва тавсиядиҳанда бошанд.

Ба андешаи Х. Ойев, ҳар як соҳаи ҳуқуқ, аз ҷумла ҳуқуқи маъмурии Ҷумҳурии Тоҷикистон усулҳои ба худ хосро доро мебошад ва дар айни замон аз усулу воситаҳои умумии ҳуқуқӣ истифода мекунад.

Мо чунин мешуморем, ки воситаҳои маъмурӣ-ҳуқуқии муайян воситаи пешгирӣ ва рафъи ҳуқуқвайронкуниҳо дар соҳаҳои гуногуни муносибатҳои ҷамъиятӣ буда, ба иштирокчиёни ин муносибатҳо таъсири танзимкунанда мерасонанд.

Ҳамчунин ба сифати воситаҳои маъмурӣ-ҳуқуқии пешгирӣ ва рафъи ҳуқуқвайронкуниҳо аз ҷониби мақомоти қорҳои дохилӣ дар соҳаи зӯроварӣ дар оила амалҳои милитсия, ки дар шакли маҷбурӣ ё ғайримаҷбурӣ амалӣ карда мешавад баррасӣ карда шавад. Дар ин хусус фаъолияти мақомоти қорҳои дохилӣ вобаста ба пешгирии ҳуқуқвайронкуниҳои маъмурӣ дар соҳаи зӯроварӣ дар оила баррасӣ карда мешавад. Фаъолияти мазкур бо мақсади муайян намудани сабабҳо ва шароитҳои содир намудани ин ҳуқуқвайронкуниҳо, ошкор намудани шахсони содиркунандаи ҳуқуқвайронкуниҳо ва расонидани таъсири пешгирикунанда дар соҳаи зӯроварӣ дар оила амалӣ карда мешавад.

Ҳамин тариқ, нақши муҳими воситаҳои маъмурӣ-ҳуқуқии пешгирӣ ва рафъи ҳуқуқвайронкуниҳо дар соҳаи зӯроварӣ дар оила бо қобилияти таъсир расонидан ба муносибатҳои ҷамъиятӣ, ки дар он соҳаҳои ҳаёти ҷомеа ва давлат инкишоф меёбанд муайян карда мешавад.

Мафҳуми воситаҳои маъмурӣ-ҳуқуқии пешгирӣ ва рафъи ҳуқуқвайронкуниҳо аз ҷониби мақомоти қорҳои дохилӣ дар соҳаи зӯроварӣ дар оиларо тадқиқ намуда ба ҳулоса меоём, ки воситаҳои маъмурӣ-ҳуқуқии пешгирӣ ва

рафъи ҳуқуқвайронкуниҳо аз ҷониби мақомоти корҳои дохилӣ дар соҳаи зӯроварӣ дар оила гуфта ин низоми меъёрҳои маъмурӣ-ҳуқуқӣ ва расмиёти дар он муқарраршуда фаҳмида мешавад, ки аз тарафи субъектони ваколатдор истифода шуда, ба рафтори шаҳрвандон дар соҳаи зӯроварӣ дар оила бо мақсади тағйир додани он, инчунин пешгирии оқибатҳои зарарноки он таъсири танзимкунанда расонида, тарзу усулҳои гуногуни танзими ҳуқуқиро дарбар мегирад.

1.6. Асосҳои конституционӣ-ҳуқуқии пешгирии зӯроварӣ дар оила аз ҷониби мақомоти корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон

Яке аз тамоилҳои муҳимтарини инкишофи системаи ҳуқуқии Россия, чунон ки дуруст қайд мекунад М.А Бучакова - қонунгузори конституционии Россия мебошад. Ин ба танзими соҳавии ҳуқуқӣ, ки ҳарчи бештар ғояҳои нави конституциониро «аз худ мекунад» ва зарурати ҳифз ва рушди арзишҳои конституционӣ ба назар гирифта мешавад, таъсири мустақим мерасонад. Ин тамоюл ба давлатҳои аъзои ИДМ, аз ҷумла ба Ҷумҳурии Тоҷикистон низ хос аст, чунон ки дар рисолаи докториаш Ф.Р. Шарифзода қайд намудааст (минбаъд – ҚТ). Бо дарназардошти заминаи конституционӣ ва ҳуқуқии пешгирии зӯроварӣ дар оила аз ҷониби мақомоти корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон, бояд қайд кард, ки муқаррароти қонунгузори Ҷумҳурии Тоҷикистон дар бораи пешгирии зӯроварӣ дар оила ба Конститутсия асос ёфтаанд.

Ин пеш аз ҳама ба муқаррароти Қонуни Ҷумҳурии

Тоҷикистон аз 19 март соли 2013 № 954 «Дар бораи пешгирии зӯроварӣ дар оила» дахл дорад, ки дар он чунин қайд шудааст: «зӯроварӣ дар оила» - кирдори зиддиҳукукии қасдонаи дорои хусусияти ҷисмонӣ, рӯҳӣ, шахвонӣ ё иқтисодӣ, ки дар доираи муносибатҳои оилавӣ аз ҷониби як узви оила нисбат ба дигар узви оила содир шуда, боиси поймол шудани ҳуқуқ ва озодиҳои ӯ, расонидани дарди ҷисмонӣ ё зарар ба саломатии ӯ мегардад ё таҳдиди расонидани чунин зарарро ба вучуд меорад; «пешгирии зӯроварӣ дар оила» - маҷмӯи чораҳои ҳуқуқӣ, иқтисодӣ, иҷтимоӣ ва ташкилии аз ҷониби субъектҳои пешгирикунандаи зӯроварӣ дар оила амалишаванда, ки ба ҳимояи ҳуқуқу озодиҳо ва манфиатҳои қонунии инсон ва шахрванд дар доираи муносибатҳои оилавӣ, ба пешгирии зӯроварӣ дар оила, муайян ва бартарафсозии сабаб ва шароитҳои ба он мусоидаткунанда равона карда шудаанд.

Ҳамин тариқ, ин мафҳумҳо нишон медиҳанд, ки зӯроварӣ дар оила, пеш аз ҳама, бо амалҳои қасдан ғайрикунунӣ дар доираи муносибатҳои оилавӣ аз ҷониби як узви оила нисбат ба дигар аъзои оила содир карда мешавад, ки боиси поймол шудани ҳуқуқ ва озодиҳои ӯ мегардад, ки пеш аз ҳама дар меъёрҳои Конститутсияи ҚТ пешбинӣ шудаанд. Ин робитаи зичи танзими конститутсионӣ ва танзими ҳуқуқии фаъолияти тамоми мақомоти давлатӣ дар соҳаи пешгирии зӯроварӣ дар оиларо нишон медиҳад. Дар танзими ҳуқуқии пешгирии зӯроварӣ дар оила ва фаъолияти мақомоти қорҳои дохилӣ дар татбиқи он моддаи 5-и Конститутсияи ҚТ нақши муҳим мебозад, ки чунин муқаррар шудааст «Инсон, ҳуқуқ ва озодиҳои ӯ арзиши олӣ мебошанд. Ҳаёт, қадр,

номус ва дигар ҳуқуқҳои фитрии инсон дахлнопазиранд». Моддаи 10-и Конститутсия мустаҳкам мекунад, ки «Конститутсияи Тоҷикистон эътибори олии ҳуқуқӣ дорад ва меъёрҳои он мустақиман амал мекунад. Қонунҳо ва дигар санадҳои ҳуқуқие, ки ҳилофи Конститутсияанд, эътибори ҳуқуқӣ надоранд». Дар ин самт боби 2 Конститутсия «Ҳуқуқ, озодӣ, вазифаҳои асосии инсон ва шаҳрванд» аҳамияти аввалиндарача дорад. Дар моддаи 14 эълон карда мешавад, ки «Ҳуқуқу озодиҳои инсон ва шаҳрванд ба воситаи Конститутсия, қонунҳои ҷумҳурӣ ва санадҳои ҳуқуқии байналмилалӣ, ки аз тарафи Тоҷикистон эътироф шудаанд, ҳифз мегарданд. Ҳуқуқ ва озодиҳои инсон ва шаҳрванд бевосита амалӣ мешаванд. Онҳо мақсад, мазмун ва татбиқи қонунҳо, фаъолияти ҳокимияти қонунгузор, иҷроия, мақомоти маҳаллии ҳокимияти давлатӣ ва ҳудидорақуниро муайян мекунад ва ба воситаи ҳокимияти судӣ таъмин мегарданд.

Маҳдуд кардани ҳуқуқу озодиҳои инсон ва шаҳрванд танҳо ба мақсади таъмини ҳуқуқ ва озодии дигарон, тартиботи ҷамъиятӣ, ҳимояи асосҳои сохтори конститутсионӣ, амнияти давлат, муҳофизаи мамлакат, ахлоқи ҷомеа, сихати аҳолӣ ва тамомияти арзии ҷумҳурӣ раво дониста мешавад». Ба ғайр аз гуфтаҳои дар боло зикршуда, барои мақсадҳои баррасишаванда, ба назар гирифтани нуктаҳои зерин зарур аст: мардон ва занон баробарҳуқуқанд (м 17); ҳар кас ҳуқуқ ба ҳаёт дорад. Дахлнопазирии шахсро давлат кафолат медиҳад (м 18); манзили шахс дахлнопазир аст. Ба манзили шахс зӯран даромадан ва касеро аз манзил маҳрум кардан манъ аст, ба истиснои мавридҳои, ки қонун муқаррар кардааст (м 22); маҳрамияти мукотиба, суҳбатҳои телефонӣ,

муросилот ва мухобироти шахс таъмин карда мешавад, ба истиснои мавридҳое, ки дар қонун нишон дода шудааст. Дар бораи ҳаёти шахсии инсон бе розигии ӯ чамъ намудан, нигоҳ доштан, истифода ва паҳн кардани маълумот манъ аст (м 23).

Ҳамчунин дар Конститутсия қайд шудааст, ки «давлат оиларо ҳамчун асоси ҷамъият ҳимоя мекунад». Агар зӯроварӣ дар оила нисбати як узви оила руҳ диҳад, он ба ҳамаи аъзоёни дигари оила таъсир мерасонад. Дар моддаи 34-и Конститутсия муқаррар шудааст, ки «модару кӯдак таҳти ҳимоя ва ғамхории махсуси давлатанд».

Ҳамин тариқ, таҳлили муқаррароти Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон нишон медиҳад, ки меъёрҳои он бо амали танзими конститусионии худ чунин як самти муҳими фаъолияти мақомоти қорҳои дохилӣ, ки пешгирии зӯроварӣ дар оила мебошад пурра фаро мегирад.

БОБИ 2. ТАҶРИБАИ ХОРИҶИИ ПЕШГИРИИ ЗҶҶРОВАРӢ ДАР ОИЛА

2.1. Таҷрибаи хориҷии танзими маъмурӣ-ҳуқуқии пешгирии зҷҷроварӣ дар оила ва имкониятҳои истифодаи он дар Ҷумҳурии Тоҷикистон

Таҳлили қонунгузории давлатҳои гуногун дар соҳаи огоҳкунӣ ва пешгирии зҷҷроварӣ дар оила нишон медиҳад, ки яке аз субъектҳои асосии татбиқи он мақомоти қорҳои дохилӣ, пеш аз ҳама, милитсия мебошад. Милитсия дар пешгирии зҷҷроварӣ дар оила нақши калидӣ бозида, яке аз вазифаи он пешгирии зҷҷроварӣ дар оила ва татбиқи чораҳои фардӣ мебошад. Милитсия мустақилона ё якҷоя бо дигар субъектҳои пешгирикунандаи зҷҷроварӣ дар оила дар татбиқ ва иҷрои ҳама гуна чораҳои инфиродии пешгирикунанда нисбати шахсоне, ки зҷҷроварӣ дар оила содир мекунад, ки қонун пешбинӣ кардааст, иштирок мекунад. Бо назардошти хусусияти ҳосси ин ҳуқуқвайронкунӣ (ҷиноят), пешакӣ банақшагирии чораҳои пешгирикунанда ғайриимкон аст.

Зҷҷроварӣ метавонад дар ҳар вақт, дар ҳар оила, новобаста аз сатҳи иҷтимоӣ-иқтисодӣ содир шавад, аз ин рӯ, дар бораи пешгирии барвақт ва огоҳ кардани ин ҳуқуқвайронкунӣ (ҷиноят) сухан гуфтан бемантиқ ба назар мерасад. Яъне чораандешиҳои милитсия оид ба ҳифзи ҳуқуқи ҷабрдидагонӣ зҷҷроварӣ дар оила ва таъмини амнияти онҳо бештар ҳолатҳо баъд аз мурочиати ҷабрдидагон ба мақомоти ҳифзи ҳуқуқ амалӣ карда мешавад. Аз инҷо бар меояд, ки дар байни дигар субъектҳои пешгирии зҷҷроварӣ дар оила, бахусус,

мақомоти ҳифзи ҳуқуқ, мақомоти корҳои дохилӣ дар самти пешгирии зӯрварӣ дар оила нақши амиқ ва созгор дорад.

Гузaronидани таҳлили муқоисавии танзими маъмурӣ-ҳуқуқии фаъолияти мақомоти корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон ва дигар кишварҳои хориҷӣ дар соҳаи пешгирии зӯрварӣ дар оила бо мақсади омӯзиши чораҳо барои муқовимат ба ин падида сураат мегирад. Дар ин робита, бо истифода аз натиҷаҳои таҳлили муқоисавӣ, зарур аст, ки танҳо он ҷанбаҳои мутобиқ карда шаванд, ки воқеан ба баланд бардоштани самаранокии фаъолияти мақомоти корҳои дохилӣ дар соҳаи пешгирии зӯрварӣ дар оила мусоидат мекунанд. Ба назар гирифтани омилҳои беруна ва дохилӣ, ки ба динамикаи ин раванд таъсир мерасонанд, муҳим аст. Яке аз вазифаҳои асосӣ таҳияи барномаи ҳамаҷониба, бо беҳтарин таҷрибаҳои ҷаҳонӣ, вале мутобиқ ба шароити мушаххаси минтақавӣ асосёфта мебошад. Усулҳои инноватсионӣ, аз қабili ҷорӣ намудани технологияҳои муосир ва рушди ҳамкории байниидоравӣ, метавонанд, ки амният ва неқӯаҳволии оилаҳоро ба таври назаррас беҳтар гардонанд.

Дар ҳар як давлати аъзои Иттиҳоди Давлатҳои Мустақил (минбаъд ИДМ) ба масъалаҳои таъмини тартиботи ҷамъиятӣ ва амнияти ҷамъиятӣ таваҷҷӯҳи зиёд зоҳир карда мешавад, ки ин умумияти нисбии чораҳои ташкилӣ ва ҳуқуқiero, ки дар сатҳи давлатӣ барои ин мақсадҳо андешида мешаванд, дар назар дорад. Пешгирии зӯрварӣ дар оила соҳаест, ки мақомоти корҳои дохилии ҳамаи давлатҳои аъзои ИДМ дар он салоҳияти худро, аз ҷумла татбиқи чораҳои маҷбуркунонии давлатиро, амалӣ мекунанд.

Аҳаммияти ин мушкилотро наметавон аз ҳад зиёд баҳо дод, зеро зӯроварӣ дар оила на танҳо ба саломатӣ ва ҳолати руҳию равонии ҷабрдидагон таъсири манфӣ мерасонад, балки барои тамоми ҷомеа таҳдид низ эҷод мекунад.

Вобаста ба роҳҳои гузаронидани таҳқиқоти муқоисавии ҳуқуқӣ, муқоиса ба меъёрӣ ва функционалӣ ҷудо мешавад. Дар фарқияти меъёрӣ, муқоисаи функционалӣ бар асоси татбиқи амалӣ ва таъсири воқеии қонунҳо ба ҳаёти ҷамъиятӣ сурат мегирад. Ин равиш ба мо имкон медиҳад, ки на танҳо фарқиятҳои санадҳои қонунгузории кишварҳои гуногунро муайян кунем, балки омӯзем, ки чӣ гуна ин санадҳо дар ҷаҳорҷӯби амалияҳои фарҳангӣ ва иҷтимоӣ аз нав сохта мешаванд.

Бо назардошти решаҳои умумии таърихӣ ва иҷтимоии санадҳои қонунгузории кишварҳои гуногун, инчунин тағйироти сиёсӣ иқтисодии муосир, метавон гуфт, ки муқоисаи функционалӣ дар заминаи омӯзиши низомии ҳуқуқии кишварҳои ИДМ нақши махсус дорад. Азбаски низомии қонунгузории ин кишварҳо бар асоси қонунгузории шӯравӣ ташаккул ёфтаанд, таҳлили мутобиқшавӣ ва таҳаввулоти функционалии онҳо дар давраи пас аз шӯравӣ имкон медиҳад, ки қонуниятӣ будани онро муайян кард.

Таҳқиқоти қонунгузории давлатҳои ИДМ: Федератсияи Россия, Ҷумҳурии Озарбойҷон, Ҷумҳурии Қазоқистон, Ҷумҳурии Молдова, Ҷумҳурии Беларус, Ҷумҳурии Ўзбекистон ва Ҷумҳурии Қирғизистон дар соҳаи огоҳкунӣ ва пешгирии зӯроварӣ дар оила нишон медиҳад, ки ваколатҳои мақомоти қорҳои дохилӣ, ҳамчун субъектҳои огоҳкунӣ ва пешгирии зӯроварӣ дар оила дар

ин: иштирок дар таҳия ва татбиқи барномаҳо оид ба пешгирии зӯроварӣ дар оила ва ҳамкорӣ бо дигар субъектҳои пешгирикунандаи зӯроварӣ дар оила; қабул, баррасии муроҷиатҳо ва дигар маълумот дар хусуси зӯроварӣ дар оила ё таҳдиди содир шудани он бо тартиби пешбининамудаи қонунгузорӣ; ошкор намудани сабаб ва шароитҳои барои зӯроварӣ дар оила мусоидаткунанда; ба қайд гирифтани шахси зӯроварӣ дар оиларо содирнамуда ва нисбати ӯ татбиқ намудани чораҳои тарбиявӣ пешгирикунанда; ҳангоми муроҷиат ба ҷабрдида ҷаҳмонидани ҳуқуқҳои ӯ ва дар ҳолати зарурӣ ба муоинаи тиббӣ фиристодани ҷабрдида; бо розигии хаттии ҷабрдида ба марказҳои ёрирасон, марказҳо ё бахшҳои тавонбахшии тиббӣ иҷтимоӣ барои ҷабрдидагон фиристодани ӯ; додани амрномаи муҳофизатӣ ба шахси зӯроварӣ дар оиларо содирнамуда; тартиб додани мавод, оғоз намудани парвандаи ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ ё парвандаи ҷиноятӣ нисбат ба шахси зӯроварӣ дар оиларо содирнамуда бо тартиби муқаррарнамудаи қонунгузорӣ; ба қайд гирифтани оилаҳое, ки дар онҳо мунтазам ҳодисаҳои зӯроварӣ ҷой доранд ва татбиқ намудани чораҳои пешгирикунанда ҷиҳати устувор намудани оила ва ғайра мебошад.

Таҳлили қонунҳое, ки фаъолияти мақомоти қорҳои дохилӣ (политсия, милитсия)-ро дар давлатҳои аъзои ИДМ танзим мекунанд, нишон медиҳад, ки як қатори онҳо ваколатҳои милитсияро барои пешгирии зӯроварӣ дар оила муқаррар кардаанд.

Ақсар вақт, ин ваколатҳо ҳамчун вазифаи мақомоти қорҳои дохилӣ муқаррар карда мешаванд. Ин ваколатҳо дар навбати худ метавонанд ҳамчун вазифа оид ба

танзими паёмак оиди зӯроварӣ дар оила, гузаронидани чорабиниҳои профилактикӣ ва иштирок дар таҳия ва татбиқи барномаҳо оид ба пешгирии зӯроварӣ дар оила ва ҳамкорӣ бо дигар субъектҳои пешгирикунандаи зӯроварӣ дар оиларо дар бар гиранд. Низоми танзими ҳуқуқӣ дар ин соҳа метавонад аз давлат ба давлат фарқ кунад. Аммо, хусусиятҳои умумӣ ин таъмини амнияти шаҳрвандон ва ҳифзи ҳуқуқҳои онҳо, инчунин эътирофи муҳимияти ҳамкориҳои байниидоравӣ дар мубориза бо зӯроварӣ дар оила мебошад.

Масалан дар Ҷумҳурии Қазоқистон мақомоти қорҳои дохилӣ вазифадор аст, ки оид ба хабари содир шудани зӯроварӣ дар оила тариқи ғаврӣ чора андешад, гузаронидани қорҳои профилактикӣ бо оилаҳои ноустувор ва бо ташкилотҳои ҷамъиятӣ бо мақсади ёрӣ расонидан ба ҷабрдидаи зӯроварӣ ҳамкорӣ намояд. Ҳамчунин, бо мақсади таъмини беҳатариҳои ҷабрдидаи зӯроварӣ дар оила тибқи қонунгузорӣ дар бораи ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ ва моддаи 20 Қонуни Ҷумҳурии Қазоқистон аз 4 декабри соли 2009, № 214-IV «Дар бораи пешгирии зӯровариҳои хонаводагӣ» аз ҷониби сардори минтақаи хизматиҳои полиция ё нозирҳои минтақавии полиция дар макони руҳ додани зӯроварӣ дар оила бо дарназардошти андешаи ҷабрдидаи зӯроварӣ дар оила нисбати шахси содиркунандаи зӯроварӣ дар оила амрномаи муҳофизатӣ ба муҳлати 30 рӯз бо гузоштани имзо дода шуда, дар муддати 24 соат нусхаи амрнома ба прокурор раван карда мешавад. Дар ҳолати риоя накардани талаботи амрномаи муҳофизатӣ шахси зӯровар дар қайди назорати профилактикӣ гирифта мешавад.

Дар Ҷумҳурии Беларус, кормандони мақомоти корҳои дохилӣ ҳуқуқ доранд, ки озодии шахсеро, ки дар зӯрварӣ дар оила гумонбар мешавад, муваққатан маҳдуд кунанд, ки ин ба пешгирии низоъ ва ҳифзи ҷабридагони зӯрварӣ дар оила мусоидат мекунад.

Қонуни Ҷумҳурии Беларус аз 4 январи соли 2014, №122-3 «Дар бораи асоси фаъолият оиди пешгирии ҳуқуқвайронкунӣ» мафҳумҳои асосӣ, қонунгузорӣ дар соҳаи пешгирии ҳуқуқвайронкунӣ, принципҳои асосии субъектони пешгирии ҳуқуқвайронкунӣ, субъектон ва ваколатҳои онҳоро дар бар мегирад. Бартарияти қонун дар он аст, ки дар моддаи 1 қонун мафҳуми аъзои оила пешбинӣ шудааст. Тибқи қонуни мазкур чораҳои фардии профилактикии ҳуқуқвайронкунӣ ин: сӯҳбати профилактикӣ, огоҳии расмӣ, амрномаи муҳофизатӣ ва дигар чораҳои пешбиниамудаи қонун мебошад.

Ҳамин тариқ, сӯҳбати профилактикӣ чораи маъмултарини пешгирии ҳуқуқвайронкунӣ буда, муколама байни мақомоти ҳифзи ҳуқуқ ва шахрвандон мебошад, ки дар давоми он сабабҳо ва оқибатҳои эҳтимолии рафтори ғайриқонунӣ, инчунин роҳҳои пешгирии он баррасӣ мешаванд. Огоҳии расмӣ воситаи муҳимми таъсиррасонӣ аст, зеро дар он кирдори ҳуқуқвайронкунӣ сабт шуда ҳуқуқвайронкунадаро маҷбур месозад, ки қонунро риоя карда, кирдори ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ содир накунад.

Кодекси Ҷумҳурии Беларус «Дар бораи ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ» муқаррар мекунад, ки шахсе, ки нисбати узви оила кирдори ҳуқуқвайронкунӣ ба намуди зӯрварӣ дар оила содир мекунад, ба ҷавобгариӣ маъмурӣ кашида шуда, мақомоти корҳои дохилӣ бошад

ба ӯ огоҳии расмӣ медиҳад. Агар ҳуқуқвайронкунанда баъди як соли таъйини огоҳии расмӣ боз даст ба зӯроварӣ занад, пас аз тарафи сардори шӯъбаи вазорати корҳои дохилӣ ё муовини ӯ амрномаи муҳофизатӣ ба муҳлати аз 3 то 30 шабонарӯз дода мешавад.

Қонуни Ҷумҳурии Озарбойҷон аз 22 июни соли 2010, № 1058 IIIQ «Дар бораи пешгирии зӯроварии хонаводагӣ» чораҳоеро, ки барои пешгирии зӯроварӣ, ки тавассути сӯиистифода аз муносибатҳои оилавӣ, зиндагии яқоя ё қаблӣ руҳ медиҳад, расонидани ёрии ҳуқуқӣ ба шахсоне, ки аз зӯроварии хонаводагӣ зарар дидаанд, инчунин баргараф кардани шароитҳое, ки боиси зӯроварии хонаводагӣ мегарданд муқаррар ва танзим мекунад. Қонунгузориҳои давлати Озарбойҷон амрномаи муҳофизатиро ба муҳлати кӯтоҳмуддат ва дарозмуддат муайян кардааст. Тибқи моддаи 19 қонуни мазкур амрномаи муҳофизатӣ нисбати ҷабрдидаи зӯроварӣ дар оила ба муҳлати кӯтоҳмуддат ва ба шахси зӯровар ба муҳлати дарозмуддат яъне то 60 рӯз аз тарафи мақомоти дахлдори ҳокимияти иҷроия дода мешавад [4]. Дар ҳолати риоя накардани талаботҳои амрномаи муҳофизатӣ мақомоти дахлдори ҳокимияти иҷроия ё прокурор ҳуқуқ доранд ба мақомоти суд муроҷиат карда, муҳлати амрномаи муҳофизатӣ то 180 рӯз дароз карда шавад.

Қонуни Ҷумҳурии Узбекистон аз 2 сентябри соли 2019, № 561 «Дар бораи ҳифзи занон аз зулм ва зӯроварӣ» муносибатҳоро дар соҳаи ҳифзи занон аз ҳама намуди зулм ва зӯроварӣ ба танзим медарорад. Дар моддаи 3 қонун мафҳумҳои асосӣ нишон дода шуда, ки яке аз мафҳумҳои асосӣ зулм ва зӯроварӣ мебошад. Қонуни мазкур мафҳуми зулмро ҳамчун кирдори амал ё беамалӣ,

паст намудани шаъну шарафи зан, таъқиб ва думболагирӣ, ки барои содир намудани ин кирдор ҷавобгарии маъмурӣ ва ҷиноятӣ пешбинӣ нашудааст, муайян мекунад. Зери мафҳуми зӯроварӣ, амали (беамалии) ғайриқонунӣ нисбати занон аст, ки ба ҳаёт, саломатӣ, дахлнопазирии ҷинсӣ, шаъну шараф ва дигар ҳуқуқ ва озодиҳои онҳо тавассути истифода ё таҳдиди маҷбуркунии ҷисмонӣ, равонӣ, ҷинсӣ ё иқтисодӣ таъовуз мекунад, фаҳмида мешавад. Амрномаи муҳофизатӣ ҳамчун воситаи ҳуқуқии пешгирии зӯроварӣ дар оила истифода мешавад.

Асос барои додани амрномаи муҳофизатӣ ин аризаи ҷабрдида аз зулм ва зӯроварӣ буда, аз тарафи шахси мансабдори мақомоти қорҳои дохилӣ ба муҳлати то 30 рӯз дода мешавад. Дар қонуни мазкур муайян нашудааст, ки аниқтар аз мақомоти қорҳои дохилӣ, яъне шахси мансабдор, ки ваколати додани амрномаи муҳофизатиро дорад. Муҳлати дароз қардани амрномаи муҳофизатӣ ба души мақомоти қорҳои дохилӣ набуда, онҳо метавонанд, ки мавод тартиб дода, ба мақомоти суд ҷиҳати дароз қардани муҳлати амрномаи муҳофизатӣ равон кунанд.

Аз 1 декабри соли 2024 сар қарда, агар дар давоми як сол ду ё зиёда маротиба вазъияти зулм ва зӯроварӣ ошқор қарда шавад, нозири пешгирӣ ваколати додани амрномаи муҳофизатиро дорад.

Қонуни Ҷумҳурии Қирғизистон аз 27 апрели соли 2027, № 65 «Дар бораи ҳифз ва ҳимоя аз зӯроварии оилавӣ» муносибатҳоро дар соҳаи ҳифз ва ҳимоя аз зӯроварии оилавӣ дар бар мегирад. Қонуни мазкур дар моддаи 1 мафҳуми аъзоёни оиларо нишон дода, зери ин мафҳум ҳамсарон, волидон ва фарзандон, бобою бибӣ ва

наберагон, васиён ва шахсони таҳти васоят, волидони фарзандхонда ва фарзандони фарзандхонда, волидони парастор ва фарзандони васоят, дигар шахсоне, ки кӯдаконро мувофиқи тартиби муқаррарнамудаи қонун ба парасторӣ гирифтаанд, ҳамсарони собиқ, модархон ва падархон, бародарон ва хоҳарон (пурра ва ним), парасторони воқеӣ ва шахсони таҳти васоят фаҳмида мешавад.

Тибқи моддаи 26 қонуни мазкур асос барои додани амрномаи муҳофизатии муввақатӣ аризаи дилхоҳ шахс оиди содир шудани зӯроварии оилавӣ мебошад. Амрномаи муҳофизатии муввақатӣ аз ҷониби мақомоти корҳои дохилӣ нисбати шахсе, ки ба синни 18 солагӣ расидааст ба муҳлати то 3 рӯз дода мешавад. Дар ҳолати зарурӣ дар асоси ариза ҷабрдидаи зӯроварии оилавӣ муҳлати амрномаи муҳофизатии муввақатӣ аз тарафи мақомоти корҳои дохилӣ то 30 рӯз дароз карда мешавад.

Дар Федератсияи Россия масъалаи қабули қонуне, ки ҳифзи ҷабрдидагонро аз зӯроварӣ дар оила ба танзим медарорад, то имрӯз ҳам муҳим боқӣ мемонад. Новобаста аз чандсолаҳо ва содир шудани зӯроварӣ дар оила дар Федератсияи Россия мақомоти қонунгузори ин давлат қонун дар бораи пешгирии зӯроварӣ дар оиларо қабул накардааст.

Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 19 марти соли 2013, № 954 «Дар бораи пешгирии зӯроварӣ дар оила» муносибатҳои ҷамъиятиро вобаста ба пешгирии зӯроварӣ дар оила танзим намуда, вазифаҳои субъектҳои пешгирикунандаи зӯроварӣ дар оиларо доир ба ошкор, пешгирӣ ва бартарафсозии сабаб ва шароитҳои ба он мусоидаткунанда муайян менамояд. Барои баровардани

амрномаи муҳофизатӣ муроҷиат оид ба ҳолати содир шудани зӯроварӣ дар оила ё таҳдиди содир намудани он асос мебошад. Шахсе, ки амрномаи муҳофизатиро гирифтааст, уҳдадор аст талаботи дар он пешбинишударо иҷро намояд. Дар ҳолати иҷро накардани талаботи зикргардида шахси мазкур бо тартиби муқаррарнамудаи қонунгузориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон ба ҷавобгариҳои маъмурӣ кашида мешавад.

Амрномаи муҳофизатӣ ба шахси мукаллафи зӯроварӣ дар оиларо содирнамуда, ки ҳангоми баровардани он ба синни 16 - солагӣ расидааст, дода мешавад.

Амрномаи муҳофизатӣ ба шахси зӯроварӣ дар оиларо содирнамуда аз ҷониби сардор ё муовинони сардори мақомоти қорҳои дохилии маҳалли содир шудани зӯроварӣ дар оила дар муддати 24 соат аз лаҳзаи содир шудани зӯроварӣ дар оила ё ҷой доштани таҳдиди содиршавии он ё аз лаҳзаи додани ариза дар бораи содир шудани зӯроварӣ дар оила дода мешавад.

Амрномаи муҳофизатӣ ба муҳлати то 30 рӯз дода мешавад. Дар асоси аризаи ҷабридида ё намоёндаи қонунии ӯ мумкин аст муҳлати амрномаи муҳофизатӣ бо дархости сардори мақомоти қорҳои дохилӣ ва розигии прокурор то 60 рӯз дароз карда шавад. Қонуни мазкур пешбинӣ намекунад, ки дар мақомоти қорҳои дохилӣ, ки ваколати додани амрномаи муҳофизатии муввақатиро дорад.

Ҳамин тариқ, зӯроварӣ дар оила кирдори зиддиҳуқуқие мебошад, ки боиси поймол гардидани ҳуқуқ ва шаъну шарафи аъзоёни оила мегардад. Мақомоти қорҳои дохилӣ бошад дар пешгирии ва барҳам додани

зӯроварӣ дар оила нақши муҳим мебозад. Бо дарназардошти бартариятҳои Қонуни Ҷумҳурии Беларус «Дар бораи асоси фаъолият оиди пешгирии ҳуқуқвайронкунӣ», Қонуни Ҷумҳурии Ўзбекистон «Дар бораи ҳифзи занон аз зулм ва зӯроварӣ», Қонуни Ҷумҳурии Қирғизистон «Дар бораи ҳифз ва ҳимоя аз зӯровариҳои хонаводагӣ», Қонуни Ҷумҳурии Қазоқистон «Дар бораи пешгирии зӯровариҳои хонаводагӣ» татбиқи таҷрибаи баррасигардида дар ташкили фаъолияти амалии мақомоти қорҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар самти пешгирии зӯроварӣ дар оила мувофиқ доништа мешавад:

- ба нозирон оид ба пешгирии зӯроварӣ дар оила ва нозирони минтақавии милитсия додани ваколат барои додани амрномаи муҳофизатӣ.

Аз натиҷаи таҳқиқи илмии мавзӯи баррасигардида дар самти ташкили қонунгузориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи пешгирии зӯроварӣ дар оила» пешниҳодҳои мазкур манзур карда мешавад:

- дар моддаи 1 Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи пешгирии зӯроварӣ дар оила» мафҳуми «оила» нишон дода шавад;

- дар моддаи 1 Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи пешгирии зӯроварӣ дар оила» мафҳуми «аъзоёни оила» нишон дода шавад;

- дар моддаи 1 Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи пешгирии зӯроварӣ дар оила» мафҳуми «зӯроварӣ» нишон дода шавад;

- дар банди 4 моддаи 21 Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи пешгирии зӯроварӣ дар оила» пас аз ибораи «аз ҷониби сардор ё муовинони» «нозирон оид

ба пешгирии зӯроварӣ дар оила ва нозирони минтақавии милитсия» илова карда шавад;

- дар банди 4 моддаи 21 Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи пешгирии зӯроварӣ дар оила» ҷумлаи зерин илова карда шавад: «Дар муддати 3 рӯз аз лаҳзаи додани амрномаи муҳофизатӣ ба прокурор бо пешниҳод намудани нусхаи амрномаи муҳофизатӣ хабар дода шавад.

2.2. Зӯроварӣ дар оила дар Ҷумҳурии Мардумии Чин: чанбаи ҳуқуқӣ

Конститутсияи Ҷумҳурии Мардумии Чин (минбаъд - ҚМЧ) на танҳо қонуни асосии давлат, ки қувваи олии юридикӣ дорад, балки меъёри асосии рафтори шаҳрвандон, аз ҷумла дар соҳаи муносибатҳои оилавӣ низ мебошад. Афзоиши оила ва аҳоли дар ҚМЧ ду соҳаи ба ҳам алоқаманданд, ки таҳти назорати давлат қарор доранд ва бояд ба нақшаҳои рушди иҷтимоию иқтисодии кишвар мувофиқат кунанд.

Давлат институтҳои оила, никоҳ, модар ва кӯдакро хифз намуда дар ҳаёти оилавӣ байни занон ва мардон ҳуқуқҳои баробар муқаррар намуда инчунин дар байни аъзоёни оила уҳдадориҳо ва мамнуъиятҳои мушаххас муайян кардааст, ки риояи онҳо ба пешгирии зӯроварӣ дар оила нигаронида шудааст. Аз ҷумла, м. 49 Қонуни асосии ҚМЧ барои шахсоне, ки дар муносибатҳои оилавӣ қарор доранд, уҳдадориҳои зеринро муқаррар кардааст⁵⁵.

⁵⁵ Конститутсияи Ҷумҳурии Мардумии Чин аз 4 декабри соли 1982 [Захираи электронӣ]. – Манбаи дастрасӣ:

Якум, зану шавҳар бояд бо масъалаҳои банақшагирии оила, аз ҷумла таваллуди фарзанд, зиндагӣ, таъмини фарзандон ва оила машғул шаванд. Дуюм, дар назди падару модарон вазифаи асосӣ вобаста ба тарбияи маънавӣ ва ҷисмонии фарзандони ноболиғ вучуд дорад. Дар навбати худ фарзандони болиғу қобили меҳнат уҳдадоранд, ки падару модари худро нигоҳубин ва таъмин намуда, онҳоро аз ҷиҳати моддӣ ва маънавӣ дастгирӣ намоянд.

Маҳдудиятҳои калидии конститусионӣ дар соҳаи пешгирии зӯроварӣ оила ин вайрон кардани озодии ақди никоҳ ва беэҳтиромӣ нисбати пиронсолон, занон ва кӯдакон мебошанд. Муқаррароти Конститутсияи ҚМЧ, ки асоси ҳуқуқи мубориза бар зидди зӯроварӣ дар оиларо ташкил медиҳад, дар Кодекси граждании ҚМЧ 2020 сол – Китоби V. Издивоҷ ва оила⁵⁶ инъикос ёфтааст. Системаи издивоҷи ҚМЧ синну соли хеле баланд барои издивоҷро пешбинӣ мекунад (барои мардон 22 сол ва барои занон 20 сол), ки интиҳоби ҳамсарони ояндаро бошуурона месозад.

Дар қонунгузорию граждании амалкунанда сабабҳои асосии зӯроварӣ дар оила, муқаррар намудани мамнӯъиятҳо ва муайян намудани асосҳои ақди никоҳ қомилан равшан инъикос ёфтааст. Бисёрникоҳӣ, ҳамзистӣ бо шахси дигар, муносибати бераҳмона ва фирор намудан

<https://ru.chinajusticeobserver.com/law/x/constitution-of-china-20180318?ysclid=lrzwungszj860769588> (санаи мурочиат 10.02.2024).

⁵⁶ Кодекси граждании Ҷумҳурии Мардумии Чин аз 28 майи соли 2020 таҳти № 45 [Захираи электронӣ]. – Манбаи дастрасӣ: <http://www.npc.gov.cn>. (санаи мурочиат 18.02.2024).

аз аъзои оила манъ аст. Ин ҳолатҳо сабабҳои зӯроварӣ дар оила нисбати аъзои оила ё хешовандони наздик мебошанд, аммо омилҳои дигаре низ ҳастанд, ки боиси сар задани зӯроварӣ дар оила ва дар натиҷа бекор кардани акди никоҳ мегарданд. Ба инҳо дохил мешавад шавқу ҳаваси яке аз ҳамсарон ба қиморбозӣ, нашъамандӣ, нӯшидани машруботи спиртӣ ва ғайра,

Қонунгузори ҚМЧ, ки ба мубориза бар зидди ҳуқуқвайронкуниҳо дар соҳаи оила нигаронида шудааст доираи субъектҳоеро, ки ҷабрдида ва ҳамзамон ҳуқуқвайронкунанда шуда метавонанд инчунин мафҳуми зӯроварӣ дар оила ва намудҳои онро муайян намудааст. Дар баробари ин системаи бисёрзинаи давлатию иҷтимоӣ оид ба пешгирии зӯроварӣ дар оила бо истифода аз чораҳои пешгирикунанда ва ҷавобгариҳои маъмурӣ ва ҷиноятӣ тартиб дода шудааст. Тибқи моддаи 1045 Кодекси граждани ҚМЧ ба ҳешу табор дохил мешаванд: зану шавҳар, инчунин ҳешу табор аз рӯи хун ва никоҳ. Дар навбати худ хешовандони наздик: зану шавҳар, падару модар, фарзандон, бародарону хоҳарон, бобою бибиҳо ҳамчунин набера аз рӯи хати падарӣ ва модарӣ ҳисоб мешаванд. Омили ҳамзистӣ мансубият ба узвияти оилаи муайян ва оқибатҳои ҳуқуқии дорои хусусияти маъмурӣ, ҷиноятӣ ва гражданиро муайян кардааст.

Ҳамин тариқ, зану шавҳар, падару модар, фарзандон ва дигар хешовандони наздик, ки якҷоя зиндагӣ мекунанд, аъзои оила мебошанд. Махсусан барои категорияи муайяни шахсон, аз рӯи ҳешу таборӣ, никоҳи ҳешутаборӣ ва дар як манзили истиқоматӣ зиндагӣ кардан, агар онҳо нисбати якдигар ҳуқуқвайронкунӣ содир кунанд, истилоҳи «зӯроварӣ дар оила» татбиқ карда

мешавад. Мафхуми ҳукукии «зӯроварӣ дар оила» дар Қонуни ҚМЧ аз 1 марти соли 2016 «Дар бораи мубориза бар зидди зӯроварӣ дар оила» эътирофи ҳуқуқӣ пайдо кардааст. Зери мафхуми зӯроварӣ дар оила ин «лату кӯб, маъюб кардан, маҳдуд кардани озодӣ, таҳқири ҳамаарӯза, таҳдид, зарари ҷисмонӣ ва маънавӣ» фаҳмида мешавад (м. 2)⁵⁷.

Қонун номгӯи кушоди кирдорҳои ғайриқонунии марбут ба зӯроварӣ дар оиларо бидуни маҳдудияти шахсони мансабдори ваколатдор дар татбиқи меъёрҳои қонунгузори маъмурӣ ва ҷиноятӣ пешбинӣ кардааст. Тибқи омили музофотҳои алоҳидаи ҚМЧ аксаран ҷабрдидагони зӯроварӣ дар оила, ки дар натиҷа ба онҳо зарари ахлоқӣ расонида мешавад инҳо беморон, маъюбон, ноболиғон, пиронсолон, занони ҳомила ва ширдеҳ мебошанд.

Барои муаррифии низоми пешгирии зӯроварӣ дар оила дар ҚМЧ бояд қайд кард, ки пешгирии ин падидаи манфии иҷтимоӣ аз рӯи формулаи «ҷамъият, давлат, оила» амалӣ карда мешавад.

Субъектони профилактика аз тарафи ҷамъият дар ҚМЧ инҳо мебошанд: иттифокҳои қасаба, ташкилотҳо, федератсияи занон, иттиҳодияҳои маъюбон, ки ба қабул накардани зӯроварӣ дар оила дар ҷомеа мусоидат намуда, оид ба масъалаҳои одоби оилавӣ корҳои фаҳмондадиҳӣ,

⁵⁷ Қонуни Ҷумҳурии Мардумии Чин «Дар бораи мубориза бар зидди зӯроварӣ дар оила» аз 27 декабри соли 2015 [Захираи электронӣ]. — Манбаи дастрасӣ: <http://www.npc.gov.cn/npc/index.html> (санаи муроҷиат 23.02.2024).

ёрии психологӣ ва машваратҳои оилавӣ мерасонанд. Ин фаъолият тавассути васоити ахбори омма сурат мегирад.

Ба мақомотҳои давлатии пешгирии зӯрварӣ дар оила дохил мешаванд: мақомоти бехатарии ҷамъиятӣ (политсия), мақомоти адлия, судҳо, ҳукуматҳои халқӣ, кумитаҳои деҳотӣ, муассисаҳои таълимӣ, боғчаҳои кӯдакон, муассисаҳои тиббӣ, мақомоти ҳифзи иҷтимоӣ ва муассисаҳои халқӣ оид ба оштишавӣ. Мақомотҳои давлатӣ ва ҳудидоракунии маҳаллӣ дар доираи салоҳияташон чораҳои маъмурӣ-ҳуқуқӣ (боварикунонӣ ва маҷбуркунонӣ) бо мақсади барҳам ва пешгирӣ намудани зӯрварӣ дар оиларо пеш мебаранд. Онҳо вазифадоранд ба ташкилотҳои ҷамъиятӣ дар қори фаҳмондадихӣ ва тарғиботӣ, ки ба пешгирӣ қардани рафтори ғайриқонуний дар оила нигаронида шудаанд ёрӣ расонанд. Кормандони мақомотҳои давлатӣ ва ҳудидоракунӣ вобаста ба пешгирӣ ва мубориза бар зидди зӯрварӣ дар оила аз тайёрии касбӣ мегузаранд. Ҳукуматҳои халқии дараҷаҳои гуногун баҳисобгирии омории ҳодисаҳои ошкоршудаи зӯрварӣ дар оиларо пеш мебаранд. Дар ҳукуматҳо «Муассисаи халқӣ оид ба оштишавӣ» махсус барои ҳалли низоъҳои оилавӣ аз ҷумла барои оилаҳои хизматчиёни давлатӣ таъсис дода шудааст. Дар сурати ошкор шудани муноқиша дар оила кормандони муассисаи ошӣ сабаб ва шароити онро муайян мекунад. Нисбати шахси гунаҳкор тарбия бо танқид сурат гирифта муноқишаи оилавӣ баргараф қарда шуда дар оянда қорҳои фаҳмондадихӣ гузаронида мешавад.

Бо дастгирии давлат ҳуди аъзои оила ба пешгирии зӯрварӣ дар оила ҷалб шуда, дар тренингҳои гуногун, машваратҳои раванӣ ва ҳуқуқӣ иштирок мекунанд.

Калонсолон ва бонуфузтарин оилаҳо дар байни кӯдакону ҷавонон корҳои тарбиявӣ фаҳмондадихӣ бурда низоъҳои оилавино бартараф ва пешгирӣ мекунад.

Системаи мавҷудаи пешгирии зӯроварӣ дар оила дар ҚМЧ ба шахс имкон медиҳад нисбати шахсе, ки зӯроварӣ содир кардааст бо ариза ба субъектони пешгирикунандаи зӯроварӣ дар оила муроҷиат кунад. Ҳамин тавр тибқи моддаи 13 Қонуни ҚМЧ «Дар бораи мубориза бар зидди зӯроварӣ дар оила» ҷабрдида метавонад нисбати ҳуқуқвайронкунанда шикоят карда, барои кӯмак ба кумитаи деҳот, федератсияи занон ва дигар муассисаҳои дархост намояд⁵⁸. Илова бар ин ҷабрдида ҳуқуқ дорад ба мақомоти бехатарии ҷамъиятӣ ва суд муроҷиат кунад. Қормандони муассисаҳои таълимӣ, боғчаҳои кӯдакон, муассисаҳои тиббӣ, мақомоти ҳифзи иҷтимоӣ, ки далелҳои зӯроварӣ дар оилавино ошкор мекунад ё кардаанд вазифадоранд фавран мақомоти бехатарии ҷамъиятиро хабардор кунанд. Хабардор кардани мақомоти ҳифзи ҳуқуқ ин сари вақт пешгирӣ кардани зӯроварӣ дар оила мебошад.

Ба ғайр аз ин санади меъёрии ҳуқуқӣ механизми ҳатмии ҳисобот доданро муқаррар мекунад. Ҳамин тариқ, мувофиқи моддаи 14 қонуни мазкур муассисаҳои таълимӣ, тандурустӣ ва дигар муассисаҳои ташкилотҳои вазифадоранд, ки оид ба ҳолати зӯроварӣ дар оила ба мақомоти бехатарии ҷамъиятӣ хабар диҳанд. Таҳлили иттилоот дар васоити ахбори оммаи ҚМЧ кам дида

⁵⁸ Қонуни Ҷумҳурии Мардумии Чин «Дар бораи мубориза бар зидди зӯроварӣ дар оила» аз 27 декабри соли 2015 [Захираи электронӣ]. — Манбаи дастрасӣ: <http://www.npc.gov.cn/npc/index.html> (санаи муроҷиат 23.02.2024).

мешавад, ки ин ташкилотҳо чи тавр уҳдадориҳои худро иҷро мекунанд. Эҳтимол, ин аз сабаби он аст, ки кормандони ин ташкилотҳо аксар вақт зӯрварӣ дар оиларо як муноқишаи оддии оилавӣ медонанд.

Пас аз қабули санади асосии меъёрии ҳуқуқӣ дар ин самт, ташкилоти ғайриҳукумати Пекин оид ба мубориза бо зӯрвариҳои гендерӣ “Баробарӣ” 9 апрели соли 2020 гузориши худро таҳти унвони Ҳисоботи панҷсола оид ба иҷрои Қонуни ҚМЧ «Дар бораи мубориза бар зидди зӯрварӣ дар оила» нашр кард⁵⁹. Ин ҳуҷҷат гузоришҳои расонаҳои ҚМЧ дар бораи мубориза бар зидди зӯрварӣ дар оиларо инъикос ёфта буд. Тибқи ин гузориш, аз 1 марти соли 2016 то 31 декабри соли 2020 дар расонаҳои ҚМЧ 1163 куштор марбут ба зӯрварӣ дар оила ба қайд гирифта буданд, ки 940 нафарро занон (77%), боқимонда 23% пиронсолон, ноболиғон ва мардон ташкил медоданд. Мақомоти суд дар саросари ҚМЧ то охири моҳи декабри соли 2020 ҳамагӣ 7689 қарор дар бораи ҳифзи ҷисмонӣ бароварда буданд. Федератсияи занони ҚМЧ маълумоти охирини худро дар бораи зӯрварӣ дар оила дар якҷоягӣ бо Бюрои миллии оморӣ дар соли 2022 интишор кард, ки дар он шумораи ҳодисаҳои зӯрварӣ дар оила ба 94,571 нафар расида буд, дар умум 270 миллион хонадон. Дар давоми даҳ соли охир дар ҚМЧ ҳамасола бар асари зӯрварӣ дар оила беш аз 100 ҳазор оила “вайрон”

⁵⁹ Пятилетний отчет о мониторинге выполнения Закона КНР «О борьбе с домашним насилием» от 2021 года / пер. А.Ю. Манцурова. URL: <https://ru.chinajusticeobserver.com/a/how-china-implements-law-against-domestic-violence?ysclid=lrzygupal3617871359> (санаи муроҷиат 12.03.2024).

мешаванд⁶⁰. Мақомоти бехатарии ҷамъиятӣ тадбирҳои пешгирӣ ва барҳамдиҳиро оид ба зӯроварӣ дар оила мебарад.

Кормандони бехатарии ҷамъиятӣ вазифадоранд, ки ба ҳама ҳолатҳои зӯроварӣ дар оила вокуниш нишон диҳанд. Тибқи моддаи 7-8 Қонуни ҶМЧ «Дар бораи полисиҳои халқӣ» кормандони полисиҳои дорои ваколатҳои махсус марбут ба зӯроварӣ дар оила дороанд, ки ин ваколатҳо чораҳои маъмурӣ, тайини ҷазои маъмурӣ ва боздошти маъмурӣ мебошад⁶¹.

Пас аз рафъи зӯроварӣ дар оила, полисиҳои вазифадор аст барои ҷамъовариҳои далелҳо чораҳои андешида, ба ҷабрдида дар гирифтани ёрии тиббӣ ва гузарондани муоинаи тиббӣ ёрӣ расонанд. Агар муқаррар карда шавад, ки дар кирдор аломатҳои ҷиноят ва ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ мавҷуд нест, корманди полисиҳои ба шахс огоҳии ҳаттӣ дода, суҳбати тарбиявӣ бо танқид мегузаронад. Огоҳии ҳаттӣ ҳуҷҷати расмист, ки дар он маълумот дар бораи шахсе, ки зӯроварӣ кардааст, ҳолатҳои муфассали ҳодиса, инчунин дастури қатъии манъи минбаъдаи амалҳои ғайриқонунии мебошад. Нусхаи

⁶⁰ Домашнее насилие в Китае [Захираи электронӣ]. – Манбаи дастрасӣ: https://en.wikipedia.org/wiki/Domestic_violence_in_China (санаи муроҷиат 09.03.2024).

⁶¹ Қонуни Ҷумҳурии Мардумии Чин «Дар бораи полисиҳои халқӣ» аз 28 феввали соли 1995 тахти № 40 [Захираи электронӣ]. – Манбаи дастрасӣ: https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=30188275&pos=3;-106#pos=3;-106 (санаи муроҷиат 17.03.2024).

огохинома ба аризадиҳанда фиристода мешавад. Дар бораи додани огоҳии хаттӣ ба шахси ҳуқуқвайронкунанда ба кумитаҳои деҳотӣ хабар дода мешавад, ки баъдан намояндагони онҳо вазифадор карда мешаванд, ки аъзоёни оиларо тафтиш намоянд чихати дубора сар назадани зӯроварӣ дар оила. Тибқи маълумоте, ки мақомоти бехатарии ҷамъиятии ҚМЧ дар охири соли 2021 интишор кардааст, пас аз шаш соли татбиқи қонуни мубориза бар зидди зӯроварӣ дар оила, дар миёнаравӣ ва ҳалли беш аз 13 миллиону 240 ҳазор низоъ ва баҳсҳои зӯроварӣ дар оила ширкат дошта, 9 миллиону 380 ҳазор мавриди зӯроварӣ дар оиларо пешгирӣ кардааст.

Таҳлили ҳамачонибаи мазмуни санадҳои меъёрии ҳуқуқии ҚМЧ ба мо имкон медиҳад, ки нақши суди халқӣ дар масъалаҳои зӯроварӣ дар оиларо нишон диҳем. Аъзоёни оилае, ки аллакай қурбонии зӯроварӣ дар оила шудаанд ва такрори амалҳои ғайриқонуниро наметоҳанд, ҳуқуқ доранд ба суд мурочиат кунанд. Суд аризаи шахсонро ба эътибор мегирад, ки нисбати онҳо таҳдиди воқеии истифодаи зӯроварии ҷисмонӣ вучуд дошта бошад. Ариза дар бораи ҳифзи ҷисмонӣ ба суд метавонад шифойӣ пешниҳод карда шавад.

Аз рӯи натиҷаҳои баррасии ариза суд фармон дар бораи ҳифзи ҷисмонӣ мебарорад. Дар фармони суд талабот оид ба зӯроварӣ дар оила содир накардан, ранҷондан, таъқиб кардан, тамос гирифтани бо ҷабрида ва ҳешовандони ӯ пешбинӣ мешавад. Мӯҳлати эътибори фармони суд дар бораи ҳифзи ҷисмонӣ 6 моҳ аст. Риоя накардани фармони суд шахс мувофиқи моддаи 313 Кодекси ҷиноятии ҚМЧ ба ҷавобгарии ҷиноятӣ кашида

мешавад ⁶². Дар сурати мавҷуд набудани ҳолатҳои вазнинкунанда мумкин аст аз ҷониби шахсони мансабдори ваколатдори мақомоти бехатарии ҷамъиятӣ ҳамчун ҳуқуқвайронкунии маъмури баррасӣ карда шавад. Иҷрои фармон дар бораи ҳифзи ҷисмонӣ ба зиммаи суди халқӣ гузошта шуда, мақомоти бехатарии ҷамъиятӣ, кумитаҳои деҳот вазифадоранд, ки дар иҷрои фармон ёрӣ расонанд. Муқаррароти конституционӣ дар бораи ҳифзи оила аз тарафи давлат дар меъёрҳои қисми махсуси Кодекси ҷиноятии ҚМЧ равшан пайгирӣ мешавад. Амалҳои зерин ҷазои ҷиноятӣ ҳисобида мешаванд: такроран ақди никоҳ бастан бо ҳамсари (шавҳари) худ ё бо шахсе, ки никоҳаш маълум аст (м. 258 КҚ ҚМЧ); якҷоя зиндагӣ кардан ё ақди никоҳ бастан бо зане, ки шавҳари ӯ дар хизмати ҳарбӣ мебошад (м. 259 КҚ ҚМЧ); муносибати бераҳмона ба аъзои оила, ки боиси ҷароҳати вазнин ё марги ҷабрдида мегардад (м. 260 КҚ ҚМЧ); дар ҳолатҳои вазнин даст кашидани шахс аз иҷрои вазифаҳои худ аз нигоҳубини пиронсолон, хурдсолон, бемороне, ки қобилияти нигоҳубини худро надоранд (м. 261 КҚ ҚМЧ)⁶³.

⁶² Кодекси ҷиноятии Ҷумҳурии Мардумии Чин аз 14 марти соли 1997 [Заҳираи электронӣ]. – Манбаи дастрасӣ: http://ru.china-embassy.gov.cn/rus/zfhz/zgflyd/201601/t20160111_3149373.htm?ysclid=lrxxaiqyl293550799 (санаи мурочиат 23.03.2024).

⁶³ Кодекси ҷиноятии Ҷумҳурии Мардумии Чин аз 14 марти соли 1997 [Заҳираи электронӣ]. – Манбаи дастрасӣ: http://ru.china-embassy.gov.cn/rus/zfhz/zgflyd/201601/t20160111_3149373.htm?ysclid=lrxxaiqyl293550799 (санаи мурочиат 23.03.2024).

Таҳлили мазмуни мафҳуми «зӯроварӣ дар оила», ки дар Қонуни ҚМЧ «Дар бораи мубориза бар зидди зӯроварӣ дар оила» ва дар меъёрҳои Кодекси ҷиноятии ҚМЧ оварда шудааст, таҷрибаи кормандони амнияти ҷамъиятӣ нишон медиҳанд, ки латукӯб кардан, маъюб кардан, маҳдуд кардани озодӣ, таҳқири ҳамаҷуза, таҳдид дар ҳолати мавҷуд набудани ҳолатҳои вазнинкунанда, ки боиси чароҳати вазнини ҷисмонӣ ё марг гардидааст ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ ҳисобида мешавад. Ҳамзамон, ба ҷавобгариҳои маъмурӣ кашидан ба салоҳияти шахсони мансабдори гуногун, ки ба салоҳияти онҳо пешгирии зӯроварӣ дар оила дохил мешаванд, мебошад.

Ҳамин тариқ, метавон хулоса кард, ки мушкили зӯроварӣ дар оила, ки пеш аз ҳама ба занон, пиронсолон ва ноболиғон таъсир мерасонад, дар аксари кишварҳои ҷаҳон ҳамчун як таҷрибаи маъмулӣ руҳ медиҳад ва ҚМЧ низ истисно нест. Ин масъала бо дараҷаҳои гуногуни натиҷаҳои самаранокӣ ҳал карда мешавад.

Бори аввал дар ҚМЧ дар сатҳи давлатӣ дар доираи ислоҳоти маъмурӣ (Қонуни ҚМЧ «Дар бораи мубориза бар зидди зӯроварӣ дар оила») ва қонунгузориҳои граҷданӣ (Кодекси граҷдани ҚМЧ), қадамҳои аввалин дар самти муносибати ҳамаҷониба оид ба ҳалли масъалаҳои зӯроварӣ дар оила ва хифзи ҳуқуқи қурбонӣ он мушоҳида мешаванд. Сарфи назар аз таъсири санадҳои меъёрӣ-ҳуқуқи дар боло зикршуда, ҳимояи манфиатҳои қурбонӣ зӯроварӣ дар оила дар ҚМЧ то ҳол дар сатҳи ниҳоят паст қарор дорад. Ин ба таъхирнопазирии ҳуқуқвайронкуниҳо ва муносибати анъанавӣ ба ҳаёти оилавӣ, инчунин интиҳоби шахсони мансабдор ҳангоми

тасниф кардани зухуроти аз ҷиҳати маъмурӣ ҷазошавандаи зӯроварӣ дар оила вобаста аст.

2.3. Танзими маъмурӣ-ҳуқуқии пешгирии зӯроварӣ дар оила дар Ҷумҳурии Федеративии Олмон ва имкониятҳои истифодаи он дар Ҷумҳурии Тоҷикистон

Мушкилоти зӯроварӣ дар оила дар ҷаҳони муосир хусусияти тезутунд дошта, махсусан ба институтҳои асосии иҷтимоӣ, аз ҷумла бевосита ба институти оила таъсири ҷиддӣ мерасонад. Яъне беҳбудии ҷомеа мустақиман ба муҳити хонавода вобаста аст ва аз ин рӯ зуҳури зӯроварӣ дар ин ниҳоди иҷтимоӣ қобили қабул нест. Зӯроварӣ дар оила кайҳо аз ҳудуди кишвари муайян, ва умуман аз низоми сиёсӣ ва иқтисодӣ берун рафтааст.

Зӯроварӣ дар оила дар Ҷумҳурии Федеративии Олмон (минбаъд – ЦФО) як мушкили густурдаи иҷтимоӣ маҳсуб ёфта, ба намояндагони гурӯҳҳои мухталифи демографӣ ва табақаҳои ҷомеа таъсир мерасонад. Бино ба маълумоти Идораи федеративии полицияи ҷинойтӣ, шумораи зиёди ҷинойтҳои дар оила бақайдгирифташуда ба зӯроварӣ дар оила алоқаманд мебошанд.

Тадқиқотҳо нишон медиҳанд, ки тақрибан 25%-и занон ва 10%-и мардон дар ЦФО дар давоми ҳаёти худ бо ин ё он шакли зӯроварӣ дар оила рӯ ба рӯ мешаванд. Ин нишондод аз миқёси васеи мушкилот ва таъсири он ба сохтори ҷомеа шаҳодат дода, зарурати ташкили низоми тадбирҳои муқовимат бо ин падидаи манфии иҷтимоӣ ва дастгирии ҷабрдидагони зӯроварӣ дар оиларо таъкид менамояд.

Дар миёни тадбирҳое, ки дар сатҳи давлатӣ оид ба масъалаҳои мубориза бо зӯроварӣ дар оила дар ҚФО коркард шудаанд, танзими ҳуқуқи масъалаҳои марбута мавқеи махсусро ишғол менамояд. Дар ҚФО зӯроварӣ дар оила ҳуқуқвайронкунии ҷиддӣ махсуб меёбад, ки аз мавҷудияти заминаи ҳуқуқи дахлдор ҷиҳати воқуниш ба ҳолатҳои ошкоршудаи содиршавии он шаҳодат медиҳад [8, с. 802-804].

Муқаррароти Конститутсияи ҚФО асосӣ ва бунёдӣ мебошанд. Аз ҷумла, қисми 1-и моддаи 1-и Конститутсияи ҚФО муқаррар менамояд, ки шаъну шарафи инсон дахлнопазир аст; қисми 2-и моддаи 2 ҳуқуқ ба ҳаёт, дахлнопазирии ҷисмонӣ ва озодии шахсиятро кафолат медиҳад.

Ҳамзамон, ҚФО бисёр шартномаҳо ва конвенсияҳои байналмилалиро ҷонибдорӣ ва тасдиқ намудааст, ки муқарраротро дар бораи ҳолатҳои зӯроварӣ дар оила ба ин ё он шакл мустаҳкам мекунанд. Аз ҷумла, Конвенсияи Шӯрои Аврупо оид ба пешгирӣ ва мубориза бо зӯроварӣ нисбати занон ва зӯроварӣ дар оила аз соли 2011 (Конвенсияи Истанбул), ки кишварҳои аъзоро барои андешидани тадбирҳои маҷмӯӣ ҷиҳати пешгирӣ ва мубориза бо зӯроварӣ дар оила вазифадор намуда, ба зиммаи онҳо иҷрои чор вазифаи асосиро дар ҳудуди худ мегузорад:

- пешгирӣ ва барҳам додани зӯроварӣ;
- таъмини бехатарӣ ва ҳифзи ҷабрдидагон аз зӯроварӣ;
- таъмини ҷавобгарии ҳуқуқӣ барои содир кардани кирдорҳои зӯроварӣ дар оила;

- ташаккул ва амалӣ намудани сиёсати маҷмӯи давлатӣ оид ба мубориза бо зӯроварӣ дар оила.

Дар робита ба Ҷумҳурии Тоҷикистон метавон қайд кард, ки ба монанди бисёр кишварҳои дигар, мушкили зӯроварӣ дар оила барои давлати мо низ муҳим мебошад. Ҳатто бо вучуди он ки Ҷумҳурии Тоҷикистон иштирокчи Конвенсияи Истанбул нест (вале иштирокчи як қатор ҳуҷҷатҳои дигари ҳуқуқии байналмилалӣ дар ин соҳа амалкунанда мебошад), чор вазифаи пешбинишудаи ин ҳуҷҷати ҳуқуқии байналмилалӣ ба ин ё он шакл дар танзими меъёрии ҳуқуқии масъалаҳое, ки ба мубориза бо зӯроварӣ дар оила дар Ҷумҳурии Тоҷикистон нигаронида шудаанд, амалӣ карда мешаванд.

Тадбирҳои марбут ба пешгирии зӯроварӣ дар оила ва мубориза бо ин падидаи манфии иҷтимоӣ дар меъёрҳои қонунгузории маданӣ, оилавӣ, маъмурий ва ҷиноятии ҶФО инъикос ёфтаанд.

Аз ҷумла, дар ҶФО санади меъёрии ҳуқуқии дорои хусусияти махсус – Қонун «Дар бораи Ҳимояи ҳуқуқии маданӣ аз зӯроварӣ» аз соли 2001 (Қонун дар бораи Ҳимоя аз зӯроварӣ – GewSchG) қабул гардида, амал мекунад. Мувофиқи моддаи якуми қонуни мазкур, ба суд ҳуқуқи баровардани амрномаҳои махсуси муҳофизатӣ дода шудааст. Ҷабридидагонӣ зӯроварӣ дар оила метавонанд ҷиҳати дастрас намудани чунин амрномаи махсуси муҳофизатӣ ба суди қорҳои оилавӣ (Familiengericht) ё суди ҳавзавии маҳаллӣ (Amtsgericht) ариза пешниҳод намоянд.

Чанд намунаи амрномаҳои махсуси муҳофизатӣ мавҷуданд, ки ҳар кадоми онҳо ба ҳолатҳои мухталиф, хусусиятҳои шахсияти ҷабридида ва вазъияти мушаххаси

зӯроварӣ мувофиқ мебошанд. Яке аз густурдатарин ва муассиртарин намудҳо – ин амри судӣ дар бораи манъ кардан (*einstweilige Verfügung*) мебошад, ки ба шахси содиркардаи зӯроварӣ дар оила, наздик шудан ба ҷабрдида ё муошират кардан бо ӯро манъ намуда, бо ин восита барои пешгирӣ аз зӯроварӣ ва баланд бардоштани амнияти ҷабрдидаи зӯроварӣ дар оила таъсири худро мерасонад.

Чунин амрнома метавонад аз ҷониби суд ба таври ғаврӣ, аксар вақт дар давоми як рӯз бароварда шавад, ки ин кумаки таъхирнопазирро ба шахсоне, ки аз зӯроварӣ дар оила зарар дидаанд таъмин менамояд. Ба таври муҳлати муқарраршуда бошад, баррасии ариза вобаста ба ҷадвали кории суд ва мураккабии парванда метавонад якчанд ҳафтaro дарбар гирад. Амрномаи дигар (*Berührungsschutz*) ламс кардан ба ҷабрдидарo манъ мекунад. Инчунин, он метавонад манъи ворид шудани ҳуқуқвайронкунанда ба манзили ҷабрдида ё муошират бо ӯро пешбинӣ намояд. Муҳлати ниҳоии амали амрнома пешбинӣ нашудааст. Амалӣ намудани чунин амрнома ҳуқуқи аризадиҳандарo барои таъкиби ҷиноятҳои шахси содиркунандаи зӯроварӣ маҳдуд намекунад. Моддаи 4-и Қонуни мазкур барои вайрон кардани амрномаҳои муҳофизатии судӣ ҷазоро дар намуди маҳрум сохтан аз озодӣ ба муҳлати то як сол ё ҷарима пешбинӣ менамояд.

Муқаррароти дигари қобили таваҷҷуҳи Қонун «Дар бораи ҳимоя аз зӯроварӣ» моддаи 2 мебошад, ки мувофиқи он ҷабрдидаи зӯроварӣ дар оила метавонад ҷиҳати ба истифодаи истисноии худ супоридани манзили истиқоматии умумӣ ариза пешниҳод намояд. Сухан дар бораи вазъияти яққоя зиндагӣ кардани ҷабрдида ва

содиркунандаи зӯроварӣ меравад. Ҷабрдида ҳукук дорад талаб намояд, ки шахси содиркунандаи зӯроварӣ дар оила бинои дар истифодаи якҷоя қарордоштаро барои истифодаи инфиродии ӯ ҳолӣ кунад. Ин қоида ҳатто дар ҳолате амал мекунад, ки агар ҳукуқи истифодаи манзил иҷора бошад ва ҳуди шартномаи иҷора на ба номи ҷабрдида, балки ба номи содиркунандаи зӯроварӣ дар оила ба расмият дароварда шуда бошад. Сарфи назар аз ин, дар чунин ҳолат аз ҷониби суд муҳлати ниҳони истиқомати ҷабрдида муайян карда мешавад, ки он набояд аз 6 моҳ зиёд бошад.

Дар Кодекси маданияи ҶФО (минбаъд – КМ ҶФО) [3] аз соли 1896 (бо тағйиру иловаҳо) (КМ ҶФО) моддаи 823 мавҷуд аст, ки мувофиқи он зарари ба ҳаёт, ҷисм, саломатӣ, озодӣ ва дигар ҳуқуқҳо расонидашуда бояд ҷуброн карда шавад. Дар моддаи 1004-и КМ ҶФО сухан дар бораи ҳолатҳои вайронкунии тақрории манфиатҳои қонуние меравад, ки тавассути моддаи 823-и кодекси мазкур танзим карда мешаванд. Дар ин ҳолатҳо суд метавонад ҷаримаи маҷбурӣ таъйин кунад ё чораи қатъитар, масалан, ба ҳабси маҷбурӣ гирифтаниро интиҳоб намояд. Аз ҷумла, мувофиқи банди 890-и Кодекси муҳофизати маданияи ҶФО аз соли 1877 (бо тағйиру иловаҳо), агар шахс уҳдадорӣ худдорӣ кардан аз амали муайяно вайрон кунад, пас барои ҳар як ҳолати вайронкунии ӯ метавонад ба пардохти ҷарима маҳкум шавад, ва дар ҳолате, ки унди кардани ҷарима ғайриимкон бошад – ба ҳабс гирифта шавад; дар ин чора, маблағи як ҷаримаи алоҳида наметавонад аз 250 ҳазор евро ва муҳлати умумии дар ҳабс нигоҳ доштан аз 2 сол зиёд бошад.

Ҷабрдидагони зӯроварӣ дар оила метавонанд аз содиркунандаи зӯроварӣ ҷуброни хароҷоти молиявиро, аз қабили хароҷоти тиббӣ (моддаи 249-и КМ ҶҶО) талаб намоянд. Инчунин, дар ҳолати расонидани зарар ба ҷисм, саломатӣ, озодӣ ё худмуайянкунии ҷинсӣ – ҳуқуқ ба ҷуброни зарари маънавӣ (§ 253 (2)-и КМ ҶҶО), талаб кардани ҷуброни зарар барои дард ва азобҳои ҷисмонӣ рӯҳӣ (Schmerzensgeld) имконпазир аст.

Матни мубориза бо зӯроварӣ дар оила дар муқаррароти моддаи 1666-и КМ ҶҶО, ки ба ҳифзи ҳуқуқҳои кӯдаки ноболиғ аз сӯиистифода аз ҷониби волидон нигаронида шудааст, инъикос ёфтааст. Қонунгузор ба зиммаи суди қорҳои оилавӣ уҳдадорӣ мегузорад, ки дар ҳолатҳое, ки манфиатҳои беҳтарини кӯдак зери хатар қарор доранд ва волидон наметавонанд ё наметавонанд ин хатарро пешгирӣ кунанд, тадбирҳои зарурӣ андешад. Аз ҷумла, ин уҳдадорӣ ба ҳолатҳои содиршавии зӯроварӣ дар оила низ дахл дорад.

Парвандаҳои марбут ба зӯроварӣ дар оила аз ҷониби судҳои маданӣ ва ҷиноятӣ баррасӣ карда мешаванд. Судҳои маданӣ мувофиқи Қонун «Дар бораи ҳимояи ҳуқуқи маданӣ аз зӯроварӣ» ва мутобиқи моддаи 1666-и КМ ҶҶО қарорҳо қабул мекунанд. Суди қорҳои оилавӣ, ки мақоми судӣ дар сохтори судҳои маданӣ мебошад, оид ба масъалаҳои татбиқи тадбирҳо ба зидди зӯроварӣ дар оила дорои ҳамон ваколатҳое мебошад, ки судҳои маданияи умумӣ доранд. Ҷиноятҳои марбут ба зӯроварӣ дар оила дар судҳои ҷиноятӣ умумӣ, ба монанди дигар қирдорҳои аз ҷониби қонунгузориҳои ҷиноятӣ ҷазододашаванда, баррасӣ карда мешаванд.

Чазо барои ҳуқуқвайронкунандагон вобаста ба вазнинии ҳуқуқвайронкунӣ пешбинӣ шудаанд, ки он метавонад аз расонидани зарари сабуки ҷисмонӣ то ҷароҳатҳои вазнин ва ё ҳатто одамкуширо дарбар гирад. Ҳадафи асосии чазо ва тадбирҳои ҳуқуқӣ на танҳо ба ҷавобгарӣ кашидани ҳуқуқвайронкунандагон, балки таъмин намудани ғимоя ва дастгирии зарурӣ ба ҷабрдидагони зӯрварӣ дар оила мебошад, ки ин ба вокуниши густурдаи ҷомеа ба зӯрварӣ дар оила дар ҚҶО мусоидат менамояд.

Кодекси ҷиноятии ҚҶО барои чанд шакли зӯрварӣ дар оила ҷавобгариӣ ҷиноятиро пешбинӣ менамояд. Барои зӯрвариӣ ҷисмонӣ, ки боиси расонидани зарари сабук ё миёна ба саломатӣ (ҷароҳатҳои ҷисмонӣ) гардидааст, чазо дар намуди ҷарима ё маҳрум сохтан аз озодӣ ба муҳлати то панҷ сол пешбинӣ шудааст. Агар шахс ҷароҳатҳои ҷисмонии барои саломатӣ хавфнок расонад, пас чунин кирдор бо маҳрум сохтан аз озодӣ ба муҳлати то 10 сол чазо дода мешавад (моддаҳои 223 ва 224-и КҶ ҚҶО). Таҳқир низ чазододашаванда аст, вале албатта, барои он намудҳои нисбатан сабуки чазо пешбинӣ гардидаанд ва дар амалия асосан ҷаримаҳо татбиқ карда мешаванд (моддаи 185-и КҶ ҚҶО).

Зӯрвариӣ ҷинсӣ ҷиноят маҳсуб меёбад, сарфи назар аз он ки ҷабрдида ва содиркунандаи ҷиноят дар ақди никоҳ ё муносибат қарор доранд ё хайр (моддаи 177-и КҶ ҚҶО). Барои ба миён омадани ҷавобгариӣ ҷиноятӣ кифоя аст, ки содиркунандаи ҷиноят бархилофи хоҳиши аёни шахс нисбати ӯ ҳаракатҳои хусусияти шахвонидоштаро содир намояд ё ин шахсро барои содир намудани ҳаракатҳои хусусияти шахвонидошта нисбати худ маҷбур

созад. Татбиқи зӯрӣ ё таҳдид шартӣ ҳатмӣ барои ба ҷавобгариӣ ҷинойтӣ кашидан ба шумор намеравад, вале ҷазоро вазнинтар мекунад.

Дар миёни санадҳои меъёрии ҳуқуқии муосири ҚФО метавон Қонун «Дар бораи Ҳимояи ҳуқуқҳои ҷабрдидагон аз ҷинойтҳо» (Қонуни сеюм дар бораи реформаи ҳуқуқҳои қурбонӣ) аз 21 декабри соли 2015-ро қайд намуд. Қонуни мазкур ба баланд бардоштани стандартҳои Ҳимояи қурбонӣ ҷинойтҳо дар умум, аз ҷумла шахсони аз зӯроварӣ дар оила зарардида нигаронида шудааст.

Ҳамин тариқ ба ҳулосае омадан мумкин аст, ки дар ҚФО сохтори мукаммали санадҳои меъёрии ҳуқуқии дорои хусусияти умумӣ ва махсуси танзими ҳуқуқӣ амал мекунад, ки ба мубориза бо зӯроварӣ дар оила ва ҳифзи ҳуқуқи манфиатҳои қонунии ҷабрдидагонӣ ин қабил кирдорҳо нигаронида шудаанд. Баъзе аз онҳо, аз ҷумла амрномаҳои судӣ, ки дар боло зикр гардидаанд, метавонанд дар Ҷумҳурии Тоҷикистон низ мавриди истифода қарор гиранд.

Аз натиҷаи таҳқиқи илмӣ мавзӯи баррасигардида дар самти ташкили қонунгузориӣ Ҷумҳурии Тоҷикистон пешниҳод карда мешавад, ки бо мақсади боз ҳам тақмил ёфтани санадҳои меъёрӣ-ҳуқуқии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар самти пешгирии зӯроварӣ дар оила «Конвенсияи Шӯрои Аврупо оид ба пешгирӣ ва мубориза бо зӯроварӣ нисбати занон ва зӯроварӣ дар оила аз соли 2011 (Конвенсияи Истанбул)» ҷонибдорӣ карда шавад.

2.4. Барасмиятдорӣ ва додани амрномаи муҳофизатӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон ва дар баъзе давлатҳои Аврупо

Мушкilotи зӯроварӣ дар оила дар ҷаҳони муосир хусусияти тезутунд дошта, махсусан ба институтҳои асосии иҷтимоӣ, аз ҷумла бевосита ба институти оила таъсири ҷиддӣ мерасонад. Яъне беҳбудии ҷомеа мустақиман ба муҳити хонавода вобаста аст ва аз ин рӯ зуҳури зӯроварӣ дар ин ниҳоди иҷтимоӣ қобили қабул нест. Зӯроварӣ дар оила кайҳо аз ҳудуди кишвари муайян, ва умуман аз низоми сиёсӣ ва иқтисодӣ берун рафтааст.

Зӯроварӣ дар оила на танҳо дар оилаҳои носолим, ки мубталои майзадагӣ ва наҷъамандӣ, сатҳи маданияту маърифати паст доранд, балки дар оилаҳои сарватманд, ки аъзои онҳо мақоми баланди иҷтимоӣ ва маълумоти олии доранд, зуҳур мекунад. Бояд қайд кард, ки зӯроварӣ дар оила нисбат ба зан падидаи нав нест. Мутаассифона, бисёрии одамон, ҳам марду ҳам зан лату кӯб ва рафтори бадро (ба мисоли дашном, таҳқир кардан) байни аъзоёни оила ҳамчун зӯроварӣ надида, онро чун қисми муқаррарии ҳаёти оилавӣ мебинанд. Зӯроварӣ нисбат ба ҳамсарро одатан чун баҳс, низоъ ва ҷанҷоли оилавӣ ҳисобида, онро ба кори дохилии оилавӣ шомил мекунанд.

Маълумоте, ки Созмони ҷаҳонии тандурустӣ ҷамъ овардааст, гуфта мешавад, ки «зӯроварӣ нисбати занон як мушкили ҷиддӣ ва густарда боқӣ монда, аз синни барвақтӣ оғоз меёбад. Тақрибан 736 миллион зан ё аз ҳар се як зан дар тӯли умри худ зӯроварии ҷисмонӣ ё ҷинсӣ аз ҷониби шарики наздик ё зӯроварии ҷинсӣ аз ҷониби каси дигарро аз сар гузаронидаанд ва ин нишондодҳо дар даҳ соли охир амалан бетағйир боқӣ мондаанд». Одатан, ҷабрдидагони зӯроварӣ дар оила занон (одатан аз 26 то 45 сола) ва кӯдакон мебошанд. Зӯроварӣ дар оила нисбат ба мардон ба мисли занон на он қадар густарда аст.

Мувофиқи ҳисоботи оморӣ ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон оид ба иҷрои Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи пешгирии зӯрварӣ дар оила» дар соли 2024 дар ҷумҳурӣ ҳамагӣ 3206 арзу шикоятҳо санҷида шудааст, ки аз ин нисбати мардон 2652 ва нисбати занон 554 мебошанд.

Дар Ҷумҳурии Тоҷикистон пешгирии зӯрварӣ дар оила яке аз масъалаҳои мебошад, ки имрӯз таҳти муҳофизат ва дастгирии Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон қарор дорад. Дар ин самт, Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи пешгирии зӯрварӣ дар оила» аз 19-уми март соли 2013, № 954 ба тасвиб расидааст. Қонуни мазкур муносибатҳои ҷамъиятиро вобаста ба пешгирии зӯрварӣ дар оила танзим намуда, вазифаҳои субъектҳои пешгирикунандаи зӯрварӣ дар оиларо доир ба ошкор, пешгирӣ ва бартарафсозии сабаб ва шароитҳои ба он мусоидаткунанда муайян менамояд. Қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон зӯрварӣ дар оиларо ҳамчун ҳуқуқвайронкунӣ ҳисобида, барои содир намудани ин кирдор ҷавобгариро муайян намудааст. Кодекси ҳуқуқвайронкунии маъмурии Ҷумҳурии Тоҷикистон ҷавобгари маъмуриро дар соҳаи пешгирии зӯрварӣ дар оила (моддаи 93¹ Риоя накардани талаботи қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон дар бораи пешгирии зӯрварӣ дар оила; моддаи 93² Риоя накардани талаботи амрномаи муҳофизатӣ) пешбинӣ намудааст.

Тибқи моддаи 1 Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи пешгирии зӯрварӣ дар оила» зӯрварӣ дар оила гуфта, кирдори зиддихуқуқи қасдона ё таҳдиди содир намудани кирдори дорои хусусияти ҷисмонӣ, равоӣ, иқтисодӣ ва шахвонӣ, инчунин, муносибати безътиноӣ аз ҷониби як узви оила нисбат ба узви дигари оила, ки

ҳукуку озодиҳои ин шахсонро поймол мекунанд ва ё поймол карда метавонанд, шаъну шарафи онҳоро паст мезананд, зарари ҷисмонӣ ва ё руҳӣ мерасонанд ва ба маҷбуран ё қасдан маҳрум сохтан аз озодӣ оварда мерасонанд, фаҳмида мешавад. Қонуни мазкур субъектони пешгирикунандаро дар самти пешгирии зӯрварӣ дар оила муайян намуда, яке аз ин субъектон ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон ба ҳисоб меравад.

Милитсия яке аз мақомоти ҳифзи ҳукуқи ҷумҳурӣ буда, барои иҷро намудани нақши асосӣ дар муқовимат ба ҷинояткорӣ, пешгирии баландшавии сатҳи ҷинояткорӣ, ошкорсозии ҳуқуқвайронкуниҳои маъмурӣ, алалхусус зӯрварӣ дар оила ва дигар қонунвайронкуниҳои ҷамъият пешбинӣ карда шудаанд. Ваколатҳои МКД Ҷумҳурии Тоҷикистон оид ба пешгирии зӯрварӣ дар оила дар моддаи 11 Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи пешгирии зӯрварӣ дар оила» пешбинӣ шудааст. МКД Ҷумҳурии Тоҷикистон дар самти пешгирии зӯрварӣ дар оила дорои ваколатҳои зерин аст: иштирок дар таҳия ва татбиқи барномаҳо оид ба пешгирии зӯрварӣ дар оила ва ҳамкорӣ бо дигар субъектҳои пешгирикунандаи зӯрварӣ дар оила; қабул, баррасии муроҷиатҳо ва дигар маълумот дар хусуси зӯрварӣ дар оила ё таҳдиди содир шудани он бо тартиби пешбининамудаи қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон; ошкор намудани сабаб ва шароитҳои барои зӯрварӣ дар оила мусоидаткунанда; ба қайд гирифтани шахси зӯрварӣ дар оиларо содирнамуда ва нисбати ӯ татбиқи намудани чораҳои тарбиявӣ пешгирикунанда; ғангоми муроҷиат ба ҷабрдида фаҳмонидани ҳуқуқҳои ӯ ва дар ҳолатҳои зарурӣ ба муоинаи тиббӣ фиристондани

чабрдида; бо розигии хаттии чабрдида ба марказҳои ёрирасон, марказҳои бахшҳои офиятбахшии тиббию иҷтимоӣ барои чабрдидагон фиристодани ӯ; додани амрномаи муҳофизатӣ ба шахси зӯроварӣ дар оиларо содирнамуда ва ғайра.

Яке аз воситаи маъмурӣ-ҳукукии пешгирии зӯроварӣ дар оила амрномаи муҳофизатӣ мебошад, ки аз ҷониби мақомоти қорҳои дохилӣ ба шахси зӯроварӣ дар оиларо содирнамуда ва шахсе, ки тин кирдорро содир намудааст ё таҳдиди содир намудани онро дорад, дода мешавад.

Барои барасмиятдарории амрномаи муҳофизатӣ муроҷиат оид ба ҳолати содир шудани зӯроварӣ дар оила ё таҳдиди содир намудани он асос мебошад.

Шахсе, ки амрномаи муҳофизатиро гирифтааст, уҳдадор аст, ки талаботи дар он пешбинишударо иҷро наояд. Амрномаи муҳофизатӣ нисбати шахси зӯроварӣ дар оиларо содирнамуда метавонад талаботи зеринро пешбинӣ наояд: манъ кардани ҳама гуна зӯроварӣ нисбати чабрдида, бар хилофи хоҳиши чабрдида анҷом додани ҷустуҷӯ, пайгирӣ, ташриф, муошират ва дигар муносибатҳое, ки ҳукуку озодиҳои чабрдидаро маҳдуд месозанд; тавсия барои дар вақти муайян ба манзили истиқоматӣ ҳозир шудан; манъ кардани истеъмоли нӯшокиҳои спиртӣ ва моддаҳои мадхушкунанда дар вақти амали амрномаи муҳофизатӣ.

Дар ҳолати иҷро накардани талаботи зикргардида шахси мазкур бо тартиби муқаррарнамудаи қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон ба ҷавобгари маъмурӣ кашида мешавад.

Амрномаи муҳофизатӣ ба шахси мукаллафи зӯроварӣ дар оиларо содирнамуда, ки ҳангоми барасмиятдарори он ба синни 16-солагӣ расидааст, дода мешавад.

Амрномаи муҳофизатӣ ба шахси зӯроварӣ дар оиларо содирнамуда аз ҷониби сардор ё муовинони сардори мақомоти қорҳои дохилии маҳалли содир шудани зӯроварӣ дар оила дар муддати 24 соат аз лаҳзаи содир шудани зӯроварӣ дар оила ё ҷой доштани таҳдиди содиршавии он ё аз лаҳзаи додани ариза дар бораи содир шудани зӯроварӣ дар оила дода мешавад.

Амрномаи муҳофизатӣ ба муҳлати то 30 рӯз дода мешавад. Дар асоси аризаи ҷабрдида ё намояндаи қонунии ӯ мумкин аст муҳлати амрномаи муҳофизатӣ бо дархости сардори мақомоти қорҳои дохилӣ ва розигии прокурор то 60 рӯз дароз карда шавад.

Бо мақсади решақан кардани зӯроварӣ дар оила дар Ҷумҳурии Тоҷикистон мо пешниҳод менамоем, ки усулҳои муқовимат ба зӯроварӣ дар оила бо мисоли як қатор кишварҳои аврупоӣ бо имкони минбаъдаи истифодаи онҳо барои қонунгузориҳои миллии баррасӣ карда шаванд. Ба ҳамин тариқ, дар бисёр мамлакатҳои Аврупо вазъият тамоман баръакс аст, баъзе давлатҳои роҳи пурзӯр намудани ҷазоро пеш гирифта истодаанд. Ин равиш бештар оқилона ва муассиртар ба назар мерасад.

Дар таҷрибаи ҷаҳонӣ роҳи муассири муқовимат ба зӯроварӣ дар оила таъсиси институти амрномаи муҳофизатӣ мебошад. Ҳамин тариқ, аввалин кишваре, ки дар Аврупо тартиби барасмиятдарорӣ ва додани амрномаи муҳофизатиро барои муқовимат ба зӯроварӣ

дар оила чорӣ кардааст, давлати Австрия мебошад. Қонуни соли 1997 «Дар бораи фармонҳои судӣ оид ба ҳифзи аъзоёни оила дар муноқишаҳои оилавӣ», ки давлати мазкур қабул кард чораҳои муҳофизатиро, ба монанди додани амрномаи таъҷилии муҳофизатӣ аз тарафи мақомоти полиция; марказҳои ғирасон барои расонидани кӯмак ба ҳамаи қурбонӣён ва начотёфтагон; марказҳои даҳлатӣ, инчунин паноҳгоҳ ва амрномаи муҳофизатии судие, ки аз ҷабрдида бар меояд, дар бар мегирад [2, с. 107-109].

Ин амрномаи муҳофизатӣ ба хона ва гирду атрофи он, ҷойи қор, мактаб ва боғча паҳн карда мешавад. Мӯҳлати ибтидоии ин чораи муҳофизатӣ 14 шабонарӯз буда, аммо дар ҳолатҳои истисноӣ то як сол ё то бекор кардани ақди никоҳ метавонад тамдид карда шавад. Тавре қаблан қайд карда шуд, амрномаи таъҷилии муҳофизатӣ ба мӯҳлати аз 10 то 20 рӯз ва манъи наздик шудани шахси ҳуқуқвайронкунанда ба хонаи истиқоматӣ, мактаби кӯдакон агар зӯроварӣ нисбати кӯдакон содир шуда бошад ва ё таҳдиди зӯроварӣ дошта бошад ва ҳатто дар ҳолатҳои таъқиб ба паноҳгоҳ барои занонро дар бар мегирад. Назорати риояи он ба зиммаи полиция гузошта шуда, дар сурати вайрон кардани тартибот ҷаримаи маъмурий татбиқ шуда, барои такроран вайрон кардани амрномаи таъҷилии муҳофизатӣ ҳуқуқвайронкунанда ҳабс карда мешавад.

Полиция бояд маълумоти дар боло зикршударо дар бораи амрнома ва амали он дар давоми 24 соат ба Марказҳои ғирасон фиристад. Мо инчунин паноҳгоҳхоеро қайд мекунем, ки барои ҳама, новобаста аз миллат, даромади молӣ ё мансубияти динӣ кушодаанд.

Мухлати будубош дар онҳо аз 4 то 12 моҳро ташкил медиҳад. Дар он ҷо ба занон машваратҳои равонӣ, тиббӣ ва ҳуқуқӣ мегузaronанд ва маблағи паноҳгоҳҳоро Вазорати корҳои дохилӣ ва Вазорати кор бо занон таъмин мекунанд.

Фаронсаро аксар вақт зодгоҳи Ҳуқуқи башар меноманд, зеро онҳо аз соли 1789 барои он аҳамияти махсуси таърихӣ доранд. Дар ин кишвар манобеи ҳуқуқи ҷиноятӣ вучуд дорад, ки ҷазоро барои ҷиноят нисбати шахсе, ки аз ҷониби ҳешовандон содир шудааст, пешбинӣ мекунад, яъне Кодекси ҷиноятии соли 1992 давлати Фаронса. Дар Кодекси мазкур моддаи марбут ба зӯроварӣ дар оила (моддаи 221.2 «Қасдан одамкушӣ») муайян шудааст. Соли 2010 дар кишвар Рӯзи миллии мубориза ба зӯроварӣ нисбати занон муқаррар шуд, ки санаи 25 ноябр бо Рӯзи байналмилалӣ рафъи зӯроварӣ нисбати занон баробар таҷлил мегардад. Ҳангоме, ки суҳан дар бораи зӯроварӣ дар оила меравад, қонунгузориҳои Фаронса ҳама гуна шакли ҳамзистиро яъне ақди никоҳ, шартномаи шаҳрвандӣ ё зиндагии якҷояро ба назар мегирад. Дар мавриди навъи (шакли) зӯроварӣ дар оила бошад, он навъҳои зӯровариҳои ҷисмонӣ, лафзӣ (таҳқир дар дохили оила), иқтисодӣ, равонӣ ва ҷинсиро дар бар мегирад. Маълумотҳо, нишондоди шахсӣ, паёмак, аксҳо, навиштаҷотҳо дар шабакаҳои иҷтимоӣ ва ғайра метавонанд ҳамчун далели зӯроварӣ дар оила баромад намоянд. Аз ин падидаи номатлуб ҳешовандони наздик, ҳамсояҳо, дӯстон, шохидони тасодуфӣ ва кормандони тиб хабар дода метавонанд.

Ҳангоме, ки суд далели зӯроварӣ дар оиларо муайян мекунад, судя амрномаи муҳофизатиро, ки дар Фаронса аз

соли 2010 чорӣ карда шудааст, нисбати шахси ҳуқуқвайронкунанда дастмонаи геолокаториро ⁶⁴ барои манъ кардан ва наздик шудан ба ҷабрдида татбиқ менамояд. Суд инчунин метавонад ҳуқуқвайронкунандаро вазифадор намояд, ки дар давоми муҳлати амрномаи муҳофизатӣ хонаро тарк намуда, ҳармоҳа маблағпулӣ ва дар сурати доштани кӯдак барои таъминоти онҳо маблағи иловагиро пардохт намояд. Муҳлати амрномаи муҳофизатӣ то 6 моҳ буда онро метавон тамдид кард. Риоя накардани талаботи пешбиниамудаи амрномаи муҳофизатӣ ҷиноят маҳсуб ёфта, маҳрум сохтан аз озодӣ ба муҳлати 2 сол ва ҷарима ба маблағи 15 000 евро ҳамчун ҷазо пешбинӣ мешавад.

Ҷолиб он аст, ки дар қитъаи дигар, яъне дар Бразилия судҳои махсусгардонидашуда оид ба баррасии масъалаҳои зӯроварӣ дар оила ва оилавӣ нисбати занон, яъне мақомоти судӣ, ки дар пешбурди парвандаҳои ҷиноятӣ ва баррасии парвандаҳои маданӣ ва ҷиноятӣ ва иҷрои қарорҳо (ҳукмҳо) аз рӯи онҳо вазифаҳои васеъ доранд, вучуд доранд. Давлати Италия ҳимояро дар судҳои шахрвандӣ ва маъмурӣ кафолат медиҳад - ҳимоятгаре, ки ҷабрдида ӯро интиҳоб кардааст, пурра аз ҷониби давлат пардохт карда мешавад, ки тамоми хароҷот ва хароҷоти марбут ба пешбурди парвандаро

⁶⁴ Дастмонаи геолокаторӣ – дастмонае мебошад, ки аз тарафи мақомоти политсия ба шахсе, ки зӯроварӣ дар оила содир мекунад, ё таҳдиди содир карданро дорад, бо мақсади манъ кардан ва наздик шудан ба ҷабрдида, пешгирии зӯроварӣ ва назорат бурдани ҷойгиршавии ҳуқуқвайронкунанда дода мешавад.

мепӯшонад. Ҳамчунин бояд гуфт, ки тибқи қонунҳои Фаронса, зӯроварӣ нисбати аъзои оила як ҳолати вазнинкунанда махсуб ёфта, боиси афзоиши мӯҳлати зиёд нигоҳ доштан дар маҳбас мегардад.

Ҳамин тариқ, шахси зӯроварро барои содир кардани зӯровариҳои раванӣ то 3 сол, барои зӯровариҳои ҷисмонӣ то 10 сол, таҷовуз ба номус то 20 сол, барои зӯроварӣ, ки боиси ҷароҳат, беморӣ, маъҷубӣ мешавад, аз 3 то 5 соли зиндон ва ҷаримаи 45 000 то 75 000 евро пешбинӣ шудааст. Дар Испания барои таҷовузокорон барномаи махсусе ҷорӣ карда шудааст, ки он дар муассисаҳои низоми ҷазодиҳӣ амалӣ мегардад. Ин барномаҳо аз ҷониби мақомоти маҳаллӣ амалӣ карда мешаванд. Яке аз усулҳои муосири ҳимоят аз зӯровариҳои оилавӣ, ки дар кишварҳои дигар низ амалӣ мешавад, низоми пайгирии ҷойгиршавии таҷовузокор бо истифода аз назоратбарии GPS (Global positioning system - системаи ҷаҳонии ҷойгиршавӣ) мебошад. Ҳангоми ба ҷабрдида наздик шудан, он ба кор даромада, оиди зӯровар огоҳӣ медиҳад. Агар ӯ ба ҷабрдида наздик шуданро идома диҳад, полиси ба ҷойи ҳодиса омада, ӯро аз таҷовузокор ҳифз мекунад.

Дар давлати Британияи Кабир сарчашмаҳои қонунгузорӣ дар бораи пешгирии зӯроварӣ дар оила ин Қонун «Дар бораи ҳуқуқи оила», «Дар бораи кӯдак», «Дар бораи зӯроварӣ дар оила, ҷиноят ва ҷабрдидаҳо», «Дар бораи ақди никоҳи маҷбурӣ», «Дар бораи ҳифзи озодӣ» ва ғайраҳо баромад мекунанд. Зӯроварӣ дар оила на танҳо расонидани зарари ҷисмонӣ, балки маҳдуд кардани дастрасӣ ба суратҳисобҳои бонкӣ, мусодираи ҳуҷҷатҳои тасдиқкунандаи шахсият, инчунин, назорат аз

болои шабакаҳои иҷтимоӣ ва ҳама гуна таъқибро дар бар мегирад. Дар Кодекси ҷиноятии давлати Олмон моддаи махсус ба «зӯроварӣ дар оила» таъриф нашудааст, аммо аз ҷониби оилаи маҷрӯҳшуда метавонад ба мақомоти полиси муроҷиат кунад ва ҳуқуқвайронкунанда тибқи моддаҳои «расонидани осеби ҷисмонӣ», «таҷовуз ба номус» ва «маҳрумӣ аз озодӣ» ба ҷавобгарӣ кашида шавад. Зӯроварӣ дар оила дар ин кишвар зӯровариро на танҳо дар издивоҷ, балки дар ҳамзистӣ ва шарикӣ низ дар бар мегирад.

Дар давлати Олмон низ аз соли 2001 Қонун «Дар бораи ҳимоя аз зӯроварӣ» амал мекунад, ки тибқи он зӯроварро аз манзили истиқоматӣ берун кардан мумкин аст. Мақомоти полиси ҳуқуқ дорад шахси зӯроварро то 14 шабонарӯз ба манзил ва оилаи худ наздикшавӣ наметавонад ва ин муҳлат метавонад то 6 ё 12 моҳ дароз карда шавад. Вайрон кардани талабот ҷиноят ба ҳисоб рафта, ҷинояткорро ба ҳабс мегиранд ё ҷарима меситонанд.

Шветсия яке аз кишварҳои пешрафта дар соҳаи пешгирии зӯроварӣ дар оила ба шумор меравад. Ҳамин тавр, дар миёнаҳои асри 13 санад дар бораи манъи таҷовуз ва рабудани занон қабул кард. Соли 1979 Шветсия аввалин кишваре шуд, ки ҳама шаклҳои ҷазои ҷисмонии қӯдаконро манъ кард. Дар Шветсия зиёда аз 200 марказҳои ёрирасон фаъолият менамоянд, ки ҷабрдидаи зӯроварӣ дар оила метавонад барои гирифтани ёрии равонӣ ва ҳуқуқӣ муроҷиат кунад.

Ҳамин тариқ, таҷрибаи хориҷии як қатор кишварҳои аврупоӣ дар бораи усулҳои муқовимат ба зӯроварӣ дар оила, ки аз санҷиши замон гузаштаанд ва

истифодаи онҳо боиси паст шудани сатҳи зӯроварӣ дар оила мегардад, тасаввурот медиҳад.

Дар Ҷумҳурии Тоҷикистон истифода бурдани яке аз усулҳои муосири ҳимоят аз зӯровариҳои оилавӣ, ки дар кишварҳои дигар низ амалӣ мешавад, системаи пайгирии ҷойгиршавии таҷовузкор бо истифода аз назоратбарии GPS (Global positioning system - системаи ҷаҳонии ҷойгиршавӣ) зарур мешуморем. Хуб мешуд, ки дар барномаи таълимии миллии Вазорати маориф ва илми Ҷумҳурии Тоҷикистон фанни «Пешгирии зӯроварӣ дар оила», ба тариқи ҳатмӣ пешбинӣ шавад то ки ба толибилмон ва донишҷӯён имконият фароҳам оваранд, ки онҳо дар бораи зӯроварӣ дар оила ва намудҳои он ва тарзи ҳал кардани ҳодисаҳои зӯроварию омӯзанд. Масалан, дар Австралия дарсҳои рафтору эҳтиром ба барномаи таълимии миллии ворид карда шудаанд.

Такмили қонунгузорӣ дар самтҳои дар боло зикршуда, инчунин таҳия ва татбиқи тадбирҳои самарабахши сиёсати давлатӣ дар соҳаи ҳифз, пешгирӣ ва расонидани кӯмак ба шахсони аз зӯроварӣ дар оила зарардида, бо назардошти таҷрибаи мусбии кишварҳои хориҷӣ риоя ва ҳифзи ҳуқуқ, озодиҳо ва манфиатҳои қонунии иштирокчиёни муносибатҳои оилавиро таъмин менамояд. Ин таҷрибаро ҳам дар давлати Россия ва ҳам дар дигар кишварҳои узви ИДМ ҳангоми такмили танзими ҳуқуқии муқовимат ба зӯроварӣ дар оила ба назар гирифтани мумкин аст.

ХУЛОСА

Зӯроварӣ дар оила яке аз масъалаҳои муҳими иҷтимоӣ ва ҳуқуқӣ мебошад, ки ба рушди устувори ҷомеа, мустаҳкамии оила ва таъмини амнияти шахсӣ таъсири манфӣ мерасонад. Ин зухурот, ки аксаран дар муҳити маҳрамонаи оилавӣ рух медиҳад, на танҳо ба ҷисму равони қурбонӣён, балки ба тамоми низоми арзишҳои иҷтимоӣ латма мерасонад. Бо таваҷҷуҳ ба омилҳои гуногуни зӯроварӣ, аз ҷумла сатҳи пасти маърифат, мушкilotи иқтисодӣ, бартариятҳои гендерӣ ва набудани муҳити солими муошират, ба таври возеҳ дарк мегардад, ки мубориза бо ин зухурот бояд ҳамҷониба ва пайваста бошад.

Ҷомеае, ки меҳодад дар он адолат, амният ва рушди инсонӣ ҳукмрон бошад, бояд решаҳои зӯровариро бишиносад ва бар зидди он тадбирҳои муассир андешад. Пешгирии зӯроварӣ дар оила ин танҳо як амали ҷудогона нест, балки раванди пайдарпай ва мутамарказонаест, ки ҳамкорӣ ва иштироки фаъолони мақомоти давлатӣ, ҷомеаи шаҳрвандӣ ва ҳар як фардро талаб мекунад. Танҳо дар чунин сурат мо метавонем ба сӯи ҷомеае, ки дар он эҳтиром, баробарӣ ва ҳамдигарфаҳмӣ пояи асосии муносибатҳои иҷтимоиро ташкил медиҳанд, қадами устувор гузорем.

РУЙХАТИ АДАБИЁТИ ИСТИФОДАШУДА

1. Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 6 ноябри соли 1994 (бо тағйиру иловаҳо аз 26 сентябри с. 1999, 22 июни с. 2003 ва 22 майи с. 2016) // Манбаи дастрасӣ: <http://adlia.tj> (санаи муроҷиат: 04.02.2026).

2. Конвенсияи Шӯрои Аврупо оид ба пешгирӣ ва мубориза бо зӯроварӣ нисбати занон ва зӯровариҳои хонаводагӣ аз соли 2011 [Манбаи электронӣ] // <https://backend.hrilib.kz> (санаи муроҷиат: 12.05.2026).

3. Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон "Дар бораи банақшагирии стратегӣ ва дурнамасозии давлатӣ" аз 19 июли соли 2022, № 1894 // Манбаи дастрасӣ: <http://adlia.tj> (санаи муроҷиат: 04.02.2026).

4. Стратегияи миллии рушди Ҷумҳурии Тоҷикистон барои давраи то соли 2030 // Манбаи дастрасӣ: <http://mmk.tj> (санаи муроҷиат: 5.02.2026).

5. Стратегияи миллии фаъолгардонии нақши занон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2021-2030 // Манбаи дастрасӣ: <http://mmk.tj> (санаи муроҷиат: 06.02.2026).

6. Консепсияи рушди оила дар Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 декабри соли 2015, № 801 // Манбаи дастрасӣ: <http://mmk.tj> (санаи муроҷиат: 08.02.2026).

7. Кодекси оилаи Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 13 ноябри соли 1998, №683 // Манбаи дастрасӣ: <http://adlia.tj> (санаи муроҷиат: 09.02.2026).

8. Кодекси ҷиноятӣ Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 21 майи соли 1998, №574 // Манбаи дастрасӣ: <http://adlia.tj> (санаи муроҷиат: 09.02.2026).

9. Кодекси ҳукуквайронкунии маъмурии Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 31 декабри соли 2008, №455 // Манбаи дастрасӣ: <http://adlia.tj> (санаи мурочиат: 10.02.2026).

10. Кодекси тандурустии Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 майи соли 2017, №1413 // Манбаи дастрасӣ: <http://adlia.tj> (санаи мурочиат: 11.02.2026).

11. Кодекси меҳнати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 23 июли соли 2016, №1329 // Манбаи дастрасӣ: <http://adlia.tj> (санаи мурочиат: 12.02.2026).

12. Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи кафолатҳои давлатии баробарҳуқуқии мардону занон ва имкониятҳои баробари амалигардонии онҳо» аз 1 марти соли 2005, №89 // Манбаи дастрасӣ: <http://adlia.tj> (санаи мурочиат: 13.02.2026).

13. Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи милитсия» аз 17 майи соли 2004, №41 // Манбаи дастрасӣ: <http://adlia.tj> (санаи мурочиат: 14.02.2026).

14. Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи танзими ҷашну маросим дар Ҷумҳурии Тоҷикистон» аз 20 июни соли 2024, №2048 // Манбаи дастрасӣ: <http://adlia.tj> (санаи мурочиат: 15.02.2026).

15. Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи масъулият барои таълиму тарбияи кӯдак» аз 20 июни соли 2024, №2049 // Манбаи дастрасӣ: <http://adlia.tj> (санаи мурочиат: 16.02.2026).

16. Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи пешгирии зӯроварӣ дар оила» аз 19 марти соли 2013, №95. Манбаи дастрасӣ: <http://adlia.tj> (санаи мурочиат: 17.02.2026).

17.Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи ҳифзи ҳуқуқҳои кӯдак» аз 18 марти соли 2015, №1196 // Манбаи дастрасӣ: <http://adlia.tj> (санаи мурочиат: 18.02.2026).

18.Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи муқовимат ба савдои одамон ва расонидани кумак ба қурбониёни савдои одамон» аз 26 июли соли 2014, №1096 // Манбаи дастрасӣ: <http://adlia.tj> (санаи мурочиат: 19.02.2026).

19.Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи бақайдгирии давлатии асноди ҳолати шахрвандӣ» аз 29 апрели соли 2006, №188 // Манбаи дастрасӣ: <http://adlia.tj> (санаи мурочиат: 20.02.2026).

20.Конститутсияи Ҷумҳурии Мардумии Чин аз 4 декабри соли 1982 [Захираи электронӣ]. – Манбаи дастрасӣ: <https://ru.chinajusticeobserver.com/law/x/constitution-of-china-20180318?ysclid=lrzwungszj860769588> (санаи мурочиат: 10.02.2024).

21.Кодекси граждании Ҷумҳурии Мардумии Чин аз 28 майи соли 2020 таҳти № 45 [Захираи электронӣ]. – Манбаи дастрасӣ: <http://www.npc.gov.cn>. (санаи мурочиат: 18.02.2024).

22.Қонуни Ҷумҳурии Мардумии Чин «Дар бораи мубориза бар зидди зӯроварӣ дар оила» аз 27 декабри соли 2015 [Захираи электронӣ]. – Манбаи дастрасӣ: <http://www.npc.gov.cn/npc/index.html> (санаи мурочиат: 23.02.2024).

23.Қонуни Ҷумҳурии Мардумии Чин «Дар бораи мубориза бар зидди зӯроварӣ дар оила» аз 27 декабри соли 2015 [Захираи электронӣ]. – Манбаи дастрасӣ: <http://www.npc.gov.cn/npc/index.html> (санаи мурочиат: 23.02.2024).

24.Пятилетний отчет о мониторинге выполнения Закона КНР «О борьбе с домашним насилием» от 2021 года / пер. А.Ю. Манцурова. URL: <https://ru.chinajusticeobserver.com/a/how-china-implements-law-against-domestic-violence?ysclid=lrzygupal3617871359> (санаи мурочиат 12.03.2024).

25.Домашнее насилие в Китае [Захираи электронӣ]. – Манбаи дастрасӣ: https://en.wikipedia.org/wiki/Domestic_violence_in_China (санаи мурочиат 09.03.2024).

26.Қонуни Ҷумҳурии Мардумии Чин «Дар бораи политсияи халқӣ» аз 28 феввали соли 1995 тахти № 40 [Захираи электронӣ]. – Манбаи дастрасӣ: https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=30188275&pos=3;-106#pos=3;-106 (санаи мурочиат 17.03.2024).

27.Кодекси ҷиноятӣ Ҷумҳурии Мардумии Чин аз 14 марти соли 1997 [Захираи электронӣ]. – Манбаи дастрасӣ: http://ru.china-embassy.gov.cn/rus/zfhz/zgflyd/201601/t20160111_3149373.htm?ysclid=lrzxxaiqyl293550799 (санаи мурочиат 23.03.2024).

28.Кодекси ҷиноятӣ Ҷумҳурии Мардумии Чин аз 14 марти соли 1997 [Захираи электронӣ]. – Манбаи дастрасӣ: http://ru.china-embassy.gov.cn/rus/zfhz/zgflyd/201601/t20160111_3149373.htm?ysclid=lrzxxaiqyl293550799 (санаи мурочиат 23.03.2024).

29.Конститутсияи Ҷумҳурии Федеративии Олмон аз 23 майи соли 1949 бо тағйиру иловаҳо // [Манбаи электронӣ] <http://vivovoco.ibmh.msk.su/VV/LAW/BRD.HTM> (санаи мурочиат: 12.05.2026).

30.Кодекси маданияи Ҷумҳурии Федеративии Олмон аз соли 1986 бо тағйиру иловаҳо [Манбаи электронӣ] // https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_bgb/ (санаи мурочиат: 12.05.2026).

31.Кодекси муҳофизатии маданияи Ҷумҳурии Федеративии Олмон аз соли 1877 бо тағйиру иловаҳо [Манбаи электронӣ] <https://www.gesetze-im-internet.de/zpo> (санаи мурочиат: 13.05.2026).

32.Қонуни Ҷумҳурии Федеративии Олмон «Дар бораи ҳимояи ҳуқуқи маданӣ аз зӯрварӣ» аз 11 декабри соли 2001 [Манбаи электронӣ] [https://www.sadaba.de/GSBT GewSchG.html](https://www.sadaba.de/GSBT_GewSchG.html) (санаи мурочиат: 13.05.2026).

33.Қонуни Ҷумҳурии Федеративии Олмон «Дар бораи ҳимояи ҳуқуқҳои ҷабрдидагон дар муҳофизатии судии ҷиноятӣ» (Қонуни сеюми ЧФО «Дар бораи ислоҳоти ҳуқуқҳои қурбонӣ») аз 21 декабри соли 2015 [Манбаи электронӣ] <https://dejure.org/BGBI/2015/BGBI. I S. 252> (санаи мурочиат: 14.05.2026).

34.Кодекси ҷиноятӣ Ҷумҳурии Федеративии Олмон аз соли 1971 бо тағйиру иловаҳо 1971 [Манбаи электронӣ] <https://www.gesetze-im-internet.de/stgb/BJNR001270871.html> (дата обращения: 15.05.2026).

35.Стратегияи миллии рушди Ҷумҳурии Тоҷикистон барои давраи то соли 2030. Манбаи дастрасӣ: <http://mmk.tj> (санаи мурочиат: 6.01.2026).

36.Стратегияи миллии фаъолгардонии нақши занон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2021-2030. Манбаи дастрасӣ: <http://mmk.tj> (санаи мурочиат: 06.01.2026).

37.Консепсияи рушди оила дар Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 декабри соли 2015, № 801. Манбаи дастрасӣ: <http://mmk.tj> (санаи мурочиат: 06.01.2026).

38.Барномаи давлатӣ оид ба пешгирии зӯрварӣ дар оила дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2014-2023. Манбаи дастрасӣ: <http://mmk.tj> (санаи мурочиат: 06.01.2026).

39.Барномаи давлатӣ оид ба пешгирии зӯрварӣ дар оила дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2025-2030. Манбаи дастрасӣ: <http://adlia.tj> (санаи мурочиат: 06.01.2026).

40.Барномаи давлатии рушди оила дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2024-2028 // Манбаи дастрасӣ: <http://adlia.tj> (санаи мурочиат: 04.02.2026).

41.Курбатова С.М. Правовые основы защиты от домашнего насилия в ФРГ / С.М. Курбатова // Право и государство: теория и практика. – 2025. – №6. – С.602-604.

42.Мубориза бо зӯрварӣ дар оила: Маркази захиравии Baker McKenzie [Манбаи электронӣ] <https://resourcehub.bakermckenzie.com/en/resources/fighting-domestic-violence/europe/germany/topics/1legal-provision> (санаи мурочиат: 16.05.2026).

43.Федорова И. В., Клокова Д. С. Актуальные проблемы противодействия домашнему насилию в Российской Федерации и пути преодоления (на примере зарубежных стран) // Вестник Московского университета МВД России. – 2021. – № 1. – С. 260-263.

44.Чораҳои ҳифзи аз зӯрварӣ дар оила дар Ҷумҳурии Федеративии Олмон [Манбаи электронӣ] <https://generisonline.com/understanding-domestic-violence-protection-measures-in-germany> (санаи мурочиат: 17.05.2026).

45.Сомонаи расмии идораи федералии Ҷумҳурии Федеративии Олмон. Bundeskriminalamt [Манбаи электронӣ] <https://www.bka.de> (санаи муроҷиат: 18.05.2026).

46.Низомномаи Шурои байниидоравӣ оид ба пешгирии зӯрварӣ дар оилаи назди Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон, ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 28 феввали соли 2025, № 116 тасдиқ шудааст. Манбаи дастрасӣ: <http://adlia.tj> (санаи муроҷиат: 06.01.2026).

47.Бирюкова А.С. Насилие в семье как социальная проблема [Текст] /А.С. Бирюкова. – М.: Вестник КемГУ № 3 (43), 2010. – С. 150-155.

48.Елисеев, Д. Жестокое обращение с детьми как проблема со- временного общества [Текст] / Д. Елисеев. – М.: Свобода, 2001 – С. 386.

49.Елфимова Е.И. Правовые проблемы борьбы с домашним насилием [Текст] / Е.И. Елфимова. – М.: Вестн. Волгогр. гос. ун-та. Сер. 5, Юриспруд., 2013.

50.Ермолова, Д.Ю. Технологии социальной работы с лицами, подвергшимися насилию [Текст] / Д.Ю. Ермолова. – М.: ИН-ФРА – М, 2009. – 105 с.

51.Жульжик Е.А. Насилие над женщинами в семье. [Текст] / Е.А. Жульжик. – М.:Научно-методический электронный журнал, 2014. – С. 6.

52.Парыгина, Н.А. Женщина – жертва насилия (социологический портрет) [Текст] / Н.А. Парыгина. – М.: Власть и управление на Востоке России. – 2009. – С. 212-217.

53.Редкоус, В.М. Вопросы правовой политики в документах стратегического планирования государств - участников СНГ / В.М. Редкоус // Государство и право:

эволюция, современное состояние, перспективы развития (к 80-летию Победы в Великой Отечественной войне) : Материалы XXII международной научно-практической конференции. В 2-х частях, Санкт-Петербург, 24–25 апреля 2025 года. – Санкт-Петербург: Санкт-Петербургский университет МВД РФ, 2025. – С. 55-62.

54.Саидзода З.А. О социально-психологических аспектах предупреждения насилия в семьях / З.А. Саидзода // Вестн. Волгогр. гос. ун-та. Сер. 5, Юриспруд. 2016. № 2 (31). – С.27-31.

55.Ситников, С.Н. Причины насильственных преступлений в семье [Текст] / С.Н. Ситников. – М.: Вестник Моск. гос. обл.ун-та. – 2009. – С. 34–37.

56.Синельников А.М. Социальному работнику о проблеме домашнего насилия [Текст] / А.М. Синельников. – М.: Университетская книга, 2001. – С. 128.

57.Субботина, М.В. Особенности расследования преступлений, связанных с домашним насилием [Текст] / М.В. Субботина, А.С. Пашенко. – М.: Волгоград: ВА МВД России, 2007. – С. 104.

58.Томусякова И.И. Международные правовые акты, регулирующие противодействие насилия в семье [Текст] / И.И. Томусякова. – М.: Форум права, 2014. – С. 438-441.

59.Феткулова, И.А. Домашнее насилие. Женщина – жертва –преступник [Текст] / И.А. Феткулова.– М. : Моск. гор. психол. – пед. ун-т, 2010. – С. 46-48.

60.Хамзаева, А.Д. Предупреждение насильственных преступлений, совершенных женщинами в сфере семейных отношений [Текст] / Хамзаева А.Д. – М.: Бишкек, 2006. – С. 24.

61.Хайруллоев Ф.С., Кибизова Л.Ю. Основные теоретико-

правовые начала к определению понятия насилия в семье / Ф.С. Хайруллоев, Л.Ю. Кибизова // Юридический вестник №1 / 2020. – С. 5-10.

62.Черняк Е.М. Социальный портрет семьи, в которой происходит насилие. [Текст] / Е.М.Черняк. – М.: Вестник университета. 2012. – С. 45.

63.Нелидкин, А.М. Проблемы внедрения технологий ювенальной юстиции в социальную сферу [Текст] / А.М. Нелидкин, М.В.Еремин // Социально-экономические аспекты развития современного общества: межвуз. сб. науч. тр. Вып.3.; под ред. д.и.н., проф. С.В.Демидова. – Рязань: РИПД «Первопечат-никЪ», 2014. – С.116-122.

64.Хамзаева, А.Д. Предупреждение насильственных преступлений, совершенных женщинами в сфере семейных отношений [Текст] / Хамзаева А.Д. – М.: Бишкек, 2006. – С. 24.

65.Шарифзода, П.Р. О совершенствовании концептуальных основ охраны общественного порядка и обеспечения общественной безопасности в Республике Таджикистан с учетом зарубежного опыта правового регулирования / П. Р. Шарифзода // Конституционные права и свободы человека как высшая ценность государства и общества : Сборник научных трудов Всероссийской научно-практической конференции, Москва, 08 декабря 2022 года. – Москва: Московский университет МВД РФ им. В.Я. Кикотя, 2023. – С. 236-244.

66.Шарифзода П.Р. Барасмиятдарорӣ ва додани амрномаи муҳофизатӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон ва дар баъзе давлатҳои Аврупо / П.Р. Шарифзода // Осори Академия. – 2026. – №1 (69). – С.125-131.

67.Шарифзода, П.Р. О совершенствовании концептуальных основ охраны общественного порядка и обеспечения общественной безопасности в Республике Таджикистан с учетом зарубежного опыта правового регулирования / П. Р. Шарифзода // Конституционные права и свободы человека как высшая ценность государства и общества : Сборник научных трудов Всероссийской научно-практической конференции, Москва, 08 декабря 2022 года. – Москва: Московский университет МВД РФ им. В.Я. Кикотя, 2023. – С. 236-244.

68.Щенина Т.Е. Насилие в семье: Частное дело или социальная проблема? [Текст] / Т.Е. Щенина. – М.: Экономика и право, 2008. – С. 225.

69.Шемякина, О.О. Влияние внутриличностных конфликтов на проявление девиантного поведения на этапе юношеского развития личности [Текст] / О.О. Шемякина. – М.: Юридическая психология. –2010. – С. 26-28.

70.Шведова, Н.О. О насилии в отношении женщин [Текст] / Н.О. Шведова. - Насилие и социальные изменения. – 2000. – С. 38-53.

ЗАМИМА

Замимаи 1.

ҚОНУНИ ҶУМҲУРИИ ТОҶИКИСТОН ДАР БОРАИ ПЕШГИРИИ ЗҶҶРОВАРӢ ДАР ОИЛА

(Қонуни ҚТ аз 20.06.2024 № 2064, аз 13.11.2024 №
2105)

Қонуни мазкур муносибатҳои ҷамъиятиро вобаста ба пешгирии зҷҷроварӣ дар оила танзим намуда, вазиғаҳои субъектҳои пешгирикунандаи зҷҷроварӣ дар оиларо доир ба ошқор, пешгирӣ ва бартарафсозии сабаб ва шароитҳои ба он мусоидаткунанда муайян менамояд.

БОБИ 1. МУҚАРРАРОТИ УМУМӢ

Моддаи 1. Мафҳумҳои асосӣ

Дар Қонуни мазкур мафҳумҳои асосии зерин истифода мешаванд:

- зҷҷроварӣ дар оила - кирдори зиддиҳуқуқии қасдона ё таҳдиди содир намудани кирдори дорои хусусияти ҷисмонӣ, равонӣ, иқтисодӣ ва шахвонӣ, инчунин муносибати беэътиноёнаи аз ҷониби як узви оила нисбат ба узви дигари оила, ки ҳуқуқу озодиҳои ин шахсонро поймол мекунанд ва ё поймол карда метавонанд, шаъну шарафи онҳоро паст мезананд, зарари ҷисмонӣ ва ё руҳӣ мерасонанд ва ба маҷбуран ё қасдан маҳрум сохтан аз

озодӣ оварда мерасонанд (*Қонуни ҚТ аз 20.06.2024 № 2064*);

- пешгирии зӯроварӣ дар оила - маҷмӯи чораҳои ҳуқуқӣ, иқтисодӣ, иҷтимоӣ ва ташкилии аз ҷониби субъектҳои пешгирикунандаи зӯроварӣ дар оила амалишаванда, ки ба ҳимояи ҳуқуқу озодиҳо ва манфиатҳои қонунии инсон ва шахрванд дар доираи муносибатҳои оилавӣ, ба пешгирии зӯроварӣ дар оила, муайян ва бартарафсозии сабаб ва шароитҳои ба он мусоидаткунанда равона карда шудаанд;

- зӯровариҳои ҷисмонӣ дар оила - кирдори зиддиҳуқуқии қасдонаи як узви оила нисбат ба дигар узви оила, ки дар натиҷаи истифода бурдани қувваи ҷисмонӣ боиси расонидани дарди ҷисмонӣ ё зарар ба саломатӣ шудааст;

- зӯровариҳои раванӣ дар оила - таҳдиди зӯровариҳои ҷисмонӣ, ҷинсӣ, иқтисодӣ, таъсири раванӣ, таҳқири шаъну шараф аз ҷониби як узви оила нисбат ба узви дигари оила, ҳамчунин маҷбур сохтан ба содир кардани ҳуқуқвайронкуниҳо ё кирдорҳои, ки боиси вайрон шудани рушди раванӣ, ҷисмонӣ ё шахсӣ ва поймол шудани ҳуқуқу озодиҳо мегарданд (*Қонуни ҚТ аз 20.06.2024 № 2064*);

- зӯровариҳои шахвонӣ дар оила - кирдори зиддиҳуқуқии қасдонаи як узви оила, ки ба озодии ҷинсӣ ва дахлнопазирии ҷинсии дигар узви оила таъовуз мекунад, инчунин ҳаракатҳои дорои хусусияти шахвонӣ, ки нисбат ба узви ноболиғи оила содир шудаанд;

- зӯровариҳои иқтисодӣ дар оила - кирдори зиддиҳуқуқии қасдонаи як узви оила нисбат ба дигар узви оила вобаста ба маҳрум сохтан аз манзили истиқоматӣ, ҳӯрок, либос, молу мулк ё воситаҳои, ки ҷабрдида тибқи

қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон ба онҳо ҳуқуқ дорад ва ин кирдор метавонад боиси вайрон гардидани солимии ҷисмонӣ, руҳӣ ё сар задани дигар ҳолатҳои ногувор гардад;

- ҷабрдида аз зӯроварӣ дар оила (минбаъд - ҷабрдида) - узви оила, ки ба ӯ аз ҷониби дигар узви оила қасдан зарари ҷисмонӣ, маънавӣ ё моддӣ расонида шудааст;

- амрномаи муҳофизатӣ - ҳучҷате, ки аз ҷониби мақомоти қорҳои дохилӣ ба шахси зӯроварӣ дар оиларо содирнамуда ё шахсе, ки таҳдиди содир намудани онро мекунад, дода мешавад;

- субъектҳои пешгирикунандаи зӯроварӣ дар оила - мақомоти давлатӣ, мақомоти ҳудфаъолияти ҷамъиятӣ, қорхона, муассиса, дигар ташкилотҳо ва шахрвандони Ҷумҳурии Тоҷикистон, ки барои пешгирии зӯроварӣ дар оила масъул мебошанд.

Моддаи 2. Мақсадҳои Қонуни мазкур

Мақсадҳои Қонуни мазкур аз инҳо иборатанд:

- ҳимояи ҳуқуқи оила ҳамчун асоси ҷамъият;
- танзими ҳуқуқи муносибатҳои вобаста ба пешгирии зӯроварӣ дар оила;

- мусоидат намудан ба татбиқи сиёсати давлатӣ оид ба пешгирии зӯроварӣ дар оила;

- ташаккули вазъи тоқатнопазирии ҷомеа нисбат ба зӯроварӣ дар оила;

- ошқор, пешгирӣ ва бартарафсозии сабаб ва шароитҳои ба зӯроварӣ дар оила мусоидаткунанда;

- мусоидат ба баланд бардоштани масъулияти падару модар дар таълиму тарбияи фарзанд.

Моддаи 3. Қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон дар бораи пешгирии зӯрварӣ дар оила

Қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон дар бораи пешгирии зӯрварӣ дар оила ба Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон асос ёфта, аз Қонуни мазкур, дигар санадҳои меъёрии ҳуқуқии Ҷумҳурии Тоҷикистон, инчунин санадҳои ҳуқуқии байналмилалӣ, ки Тоҷикистон онҳоро эътироф намудааст, иборат мебошад (*Қонуни ҚТ аз 20.06.2024 № 2064*).

Моддаи 4. Доираи амали Қонуни мазкур

Амали Қонуни мазкур нисбат ба шаҳрвандони Ҷумҳурии Тоҷикистон, шаҳрвандони хориҷӣ ва шахсони бешаҳрванд, ки дар Ҷумҳурии Тоҷикистон истиқомат дошта, дар ақди никоҳ мебошанд ва аъзои оилаи онҳо, ҳамчунин нисбат ба шахсоне, ки бо пешбурди хочагии умумӣ якҷоя зиндагӣ мекунанд, татбиқ мегардад.

Моддаи 5. Принципҳои пешгирии зӯрварӣ дар оила

Пешгирии зӯрварӣ дар оила ба принципҳои зерин асос меёбад:

- эҳтироми ҳуқуқи озодиҳои инсон ва шаҳрванд;
- қонуният;
- инсондӯстӣ;
- махфӣ будани иттилоот оид ба зӯрварӣ дар оила;
- дастгирӣ ва таъмини пойдоҳии оила;
- иштироки аҳли ҷомеа, мақомоту ташкилотҳои давлатӣ, ҷамъиятӣ ва хусусӣ дар низомии иҷтимоӣ ва ҳуқуқии ҳифзи ҳаёт ва саломатии аъзои оила;
- бартариҳои чораҳои пешгирикунанда нисбат ба чораҳои ҷавобгарӣ;
- ногузирии ҷавобгарӣ барои зӯрварӣ дар оила.

Моддаи 6. Ҳуқуқҳои ҷабрдида

Ҷабрдида ҳуқуқҳои зеринро дорад:

- кӯмаки тиббӣ, равонӣ, ҳуқуқӣ ва иҷтимоиро гирад, аз ҷумла аз хизматрасонии муассисаҳои тиббии давлатӣ тибқи тартиби муқарраргардида ройгон истифода барад (*Қонуни ҚТ аз 20.06.2024 № 2064*);

- барои ҷуброни зарари моддию маънавии дар натиҷаи содиршавии зӯроварӣ дар оила ба ӯ расонидашуда ба мақомоти дахлдор муроҷиат намояд (*Қонуни ҚТ аз 20.06.2024 № 2064*);

- бо розигии хаттиаш дар марказҳои ёрирасон, марказҳо ё бахшҳои тавонбахшии тиббию иҷтимоӣ барои ҷабрдидагон ҷойгир карда шавад;

- маслиҳатҳои ҳуқуқӣ ва дигар иттилоотро оид ба ҳифзи амниятиаш гирад;

- ба мақомоти худидоракунии шахрак ва деҳот, мақомоти худфаъолияти ҷамъиятӣ бо мақсади маҳкумкунии ҷамъиятии рафтори шахси зӯроварӣ дар оиларо содирнамуда муроҷиат намояд (*Қонуни ҚТ аз 20.06.2024 № 2064*);

- ба мақомоти корҳои дохилӣ, прокуратура ё суд дар бораи ба ҷавобгарӣ кашидани шахси зӯроварӣ дар оиларо содирнамуда муроҷиат намояд.

БОБИ 2. СУБЪЕКТҲОИ ПЕШГИРИКУНАНДАИ ЗҶУРОВАРӢ ДАР ОИЛА

Моддаи 7. Салоҳияти Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон оид ба пешгирии зӯроварӣ дар оила

Ба салоҳияти Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон оид ба пешгирии зӯроварӣ дар оила мансубанд:

- таъмини татбиқи сиёсати давлатӣ оид ба пешгирии зӯроварӣ дар оила;

- тасдиқ намудани барномаҳои давлатӣ оид ба пешгирии зӯроварӣ дар оила;

- таъсиси Шӯрои байниидоравӣ оид ба пешгирии зӯроварӣ дар оилаи назди Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон ва тасдиқи низомномаи он (*Қонуни ҚТ аз 20.06.2024 № 2064*);

- ҳамоҳангсозии фаъолияти субъектҳои пешгирикунандаи зӯроварӣ дар оила;

- тасдиқ намудани низомнома ва оинномаи намунавии марказҳои ёрирасон;

- амалӣ намудани дигар ваколатҳое, ки санадҳои меъёрии ҳукукии Ҷумҳурии Тоҷикистон муайян намудаанд.

Моддаи 8. Ваколатҳои мақомоти маҳаллии ҳокимияти давлатӣ оид ба пешгирии зӯроварӣ дар оила

Мақомоти маҳаллии ҳокимияти давлатӣ оид ба пешгирии зӯроварӣ дар оила ваколатҳои зеринро доранд:

- таъмини иҷрои барномаҳои давлатӣ оид ба пешгирии зӯроварӣ дар оила;

- таҳия, тасдиқ ва амалӣ намудани барномаҳои маҳаллӣ оид ба пешгирии зӯроварӣ дар оила ва ҳамкорӣ бо дигар субъектҳои пешгирикунандаи зӯроварӣ дар оила;

- андешидани тадбирҳо оид ба пешгирии зӯроварӣ дар оила;

- таъсис додани муассисаҳое, ки ҳифзи иҷтимоӣ ва ҳукукии шаҳрвандонро аз зӯроварӣ дар оила амалӣ менамоянд;

- амалӣ намудани дигар ваколатҳое, ки санадҳои меъёрии ҳуқуқии Ҷумҳурии Тоҷикистон муайян намудаанд.

Моддаи 9. Ваколатҳои мақомоти давлатии кор бо занон ва оила оид ба пешгирии зӯрварӣ дар оила

Мақомоти давлатии кор бо занон ва оила оид ба пешгирии зӯрварӣ дар оила ваколатҳои зеринро доранд:

- иштирок дар таҳия ва татбиқи барномаҳо оид ба пешгирии зӯрварӣ дар оила ва ҳамкорӣ бо дигар субъектҳои пешгирикунандаи зӯрварӣ дар оила;

- таҳлили сабаб ва шароитҳои ба зӯрварӣ дар оила мусоидаткунанда;

- пешниҳоди таклифҳо ба мақомоти маҳаллии ҳокимияти давлатӣ чӣхати андешидани тадбирҳо оид ба пешгирии зӯрварӣ дар оила;

- андешидани тадбирҳои иттилоотию таблиғотӣ оид ба пешгирии зӯрварӣ дар оила;

- амалӣ намудани дигар ваколатҳое, ки санадҳои меъёрии ҳуқуқии Ҷумҳурии Тоҷикистон муайян намудаанд.

Моддаи 10. Ваколатҳои комиссияҳо оид ба ҳуқуқи кӯдак доир ба пешгирии зӯрварӣ дар оила

Комиссияҳо оид ба ҳуқуқи кӯдак доир ба пешгирии зӯрварӣ дар оила ваколатҳои зеринро доранд:

- иштирок дар таҳия ва татбиқи барномаҳо оид ба пешгирии зӯрварӣ дар оила ва ҳамкорӣ бо дигар субъектҳои пешгирикунандаи зӯрварӣ дар оила;

- пешниҳоди таклифҳо ба мақомоти маҳаллии ҳокимияти давлатӣ чӣхати андешидани тадбирҳо оид ба пешгирии зӯрварӣ дар оила дар байни ноболигон;

- татбиқи чораҳои зарурӣ нисбат ба ҷабрдидаи ноболиғ ва тавонбахшии ӯ дар ҳамкорӣ бо дигар субъектҳои пешгирикунандаи зӯроварӣ дар оила;

- намоёндагӣ дар мақомоти тафтишоти пешакӣ ва суд чихати ҳифзи манфиатҳои қонунии ноболиғоне, ки тахти зӯроварӣ дар оила қарор гирифтаанд;

- баррасии масъалаи ба хонаи кӯдакон фиристодани кӯдакони мунтазам тахти зӯроварӣ дар оила қарордошта;

- ҷихати андешидани тадбирҳои дахлдор ба мақомоти қорҳои дохилӣ пешниҳод намудани маълумот оид ба шахсоне, ки нисбат ба узви ноболиғи оила зӯроварӣ содир намудаанд ё таҳдиди содир намудани онро кардаанд;

- амалӣ намудани дигар ваколатҳое, ки санадҳои меъёрии ҳуқуқии Ҷумҳурии Тоҷикистон муайян намудаанд.

Моддаи 11. Ваколатҳои мақомоти қорҳои дохилӣ оид ба пешгирии зӯроварӣ дар оила

Мақомоти қорҳои дохилӣ оид ба пешгирии зӯроварӣ дар оила ваколатҳои зеринро доранд:

- иштирок дар таҳия ва татбиқи барномаҳо оид ба пешгирии зӯроварӣ дар оила ва ҳамкорӣ бо дигар субъектҳои пешгирикунандаи зӯроварӣ дар оила;

- қабул, баррасии муроҷиатҳо ва дигар маълумот дар хусуси зӯроварӣ дар оила ё таҳдиди содир шудани он бо тартиби пешбиниамудаи қонунгузори Ҷумҳурии Тоҷикистон;

- ошкор намудани сабаб ва шароитҳои барои зӯроварӣ дар оила мусоидаткунанда;

- ба қайд гирифтани шахси зӯроварӣ дар оиларо содирнамуда ва нисбати ӯ татбиқ намудани чораҳои тарбиявию пешгирикунанда;

- ҳангоми мурочиат ба ҷабрдида фаҳмонидани ҳуқуқҳои ӯ ва дар ҳолати зарурӣ ба муоинаи тиббӣ фиристодани ҷабрдида;

- бо розигии хаттии ҷабрдида ба марказҳои ёрирасон, марказҳо ё бахшҳои тавонбахшии тиббию иҷтимоӣ барои ҷабрдидагон фиристодани ӯ;

- додани амрномаи муҳофизатӣ ба шахси зӯроварӣ дар оиларо содирнамуда;

- тартиб додани мавод, оғоз намудани парвандаи ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ ё парвандаи ҷиноятӣ нисбат ба шахси зӯроварӣ дар оиларо содирнамуда бо тартиби муқаррарнамудаи қонунгузори Чумҳурии Тоҷикистон;

- ба қайд гирифтани оилаҳое, ки дар онҳо мунтазам ҳодисаҳои зӯроварӣ чой доранд ва татбиқ намудани чораҳои пешгирикунанда ҷиҳати устувор намудани оила;

- пешбурди баҳисобгирии оморӣ ҳодисаҳои зӯроварӣ дар оила;

- ташкили *маиғулиятҳои* махсуси таълимӣ оид ба масъалаҳои пешгирии зӯроварӣ дар оила барои кормандони мақомоти қорҳои дохилӣ (*Қонуни ҚТ аз 13.11.2024 № 2105*);

- *огоҳсозии комиссияи дахлдор оид ба ҳуқуқи кӯдак дар бораи ҳар як ҳолати зӯроварӣ дар оила, ки кӯдак аз он зарар дидааст* (*Қонуни ҚТ аз 13.11.2024 № 2105*);

- амалӣ намудани дигар ваколатҳое, ки санадҳои меъёрии ҳуқуқии Чумҳурии Тоҷикистон муайян намудаанд.

Моддаи 12. Ваколатҳои мақомоти соҳаи маориф оид ба пешгирии зӯроварӣ дар оила

Мақомоти соҳаи маориф оид ба пешгирии зӯроварӣ дар оила ваколатҳои зеринро доранд:

- иштирок дар таҳия ва татбиқи барномаҳо оид ба пешгирии зӯроварӣ дар оила ва ҳамкорӣ бо дигар субъектҳои пешгирикунандаи зӯроварӣ дар оила;

- ҳамкорӣ бо падару модар ё дигар намоёнҳои қонунии ноболиғ оид ба масъалаҳои таълиму тарбияи фарзандон;

- ошкор намудан ва ҷиҳати андешидани тадбирҳои мушаххас ба мақомоти дахлдори давлатӣ пешниҳод намудани маълумот оид ба тарбиягирандагон ва таълимгирандагоне, ки таҳти зӯроварӣ дар оила қарор гирифтаанд;

- андешидани тадбирҳои иттилоотию таблиғотӣ оид ба пешгирии зӯроварӣ дар оила;

- амалӣ намудани дигар ваколатҳое, ки санадҳои меъёрии ҳуқуқии Ҷумҳурии Тоҷикистон муайян намудаанд.

Моддаи 13. Ваколатҳои мақомоти соҳаи тандурустӣ оид ба пешгирии зӯроварӣ дар оила

Мақомоти соҳаи тандурустӣ оид ба пешгирии зӯроварӣ дар оила ваколатҳои зеринро доранд:

- иштирок дар таҳия ва татбиқи барномаҳо оид ба пешгирии зӯроварӣ дар оила ва ҳамкорӣ бо дигар субъектҳои пешгирикунандаи зӯроварӣ дар оила;

- таҳия ва дар амалияи муассисаҳои соҳаи тандурустӣ ҷорӣ намудани тавсияҳои методӣ оид ба расонидани кӯмаки аввалияи тиббӣ ба рабронҳои ҷабрдидагон;

- расонидани кӯмаки аввалияи тиббӣ, ҳамчунин расонидани кӯмаки равонӣ, равонпизишкӣ, наркологӣ ва пешгирию табобатӣ ба чабридида ва шахси зӯроварӣ дар оиларо содирнамуда;

- пешниҳод намудани маълумот ба мақомоти корҳои дохилӣ оид ба мурочиати чабридида ва кӯмаки тиббии ба ӯ расонидашуда;

- амалӣ намудани дигар ваколатҳое, ки санадҳои меъёрии ҳуқуқии Ҷумҳурии Тоҷикистон муайян намудаанд.

Моддаи 14. Ваколатҳои мақомоти соҳаи ҳифзи иҷтимоии аҳоли оид ба пешгирии зӯроварӣ дар оила

Мақомоти соҳаи ҳифзи иҷтимоии аҳоли оид ба пешгирии зӯроварӣ дар оила ваколатҳои зеринро доранд:

- иштирок дар таҳия ва татбиқи барномаҳо оид ба пешгирии зӯроварӣ дар оила ва ҳамкорӣ бо дигар субъектҳои пешгирикунандаи зӯроварӣ дар оила;

- ҳангоми муроҷиат ба чабридида фаҳмонидани ҳуқуқҳои иҷтимоии ӯ ва расонидани кӯмаки иҷтимоӣ ба чабридида;

- дар ҳамкорӣ бо мақомоти давлатии шуғли аҳоли андешидани тадбирҳо чихати бо ҷои кор таъмин намудани чабридида ва шахси зӯроварӣ дар оиларо содирнамуда;

- амалӣ намудани дигар ваколатҳое, ки санадҳои меъёрии ҳуқуқии Ҷумҳурии Тоҷикистон муайян намудаанд.

Моддаи 15. Ваколатҳои мақомоти худидоракунии шаҳрак ва деҳот, мақомоти худфаъолияти ҷамъиятӣ, корхонаҳо, муассисаҳо ва дигар ташкилотҳо оид ба пешгирии зӯроварӣ дар оила

1. Мақомоти худидоракунии шахрак ва деҳот фаъолияти субъектҳои пешгирикунандаи зӯроварӣ дар оиларо дар ҳудуди шахрак ва деҳот ҳамоҳанг сохта, дар таҳия ва татбиқи барномаҳои маҳаллӣ оид ба пешгирии зӯроварӣ дар оила иштирок мекунанд, барои пешгирӣ ва бартарафсозии оқибатҳои он тадбирҳои заруриро меандешанд.

2. Мақомоти худфаъолияти ҷамъиятӣ дар ҳудуди дахлдор оид ба пешгирии зӯроварӣ дар оила корҳои ғаҳмондадихӣ, таблиғотӣ ва ташвиқотиरो амалӣ намуда, ҷиҳати пойдории оила тадбирҳо меандешанд.

3. Корхонаҳо, муассисаҳо ва дигар ташкилотҳо, сарфи назар аз шакли ташкилию ҳуқуқиашон, ҷиҳати пешгирии зӯроварӣ дар оила ва бартарафсозии оқибатҳои он тадбирҳои заруриро меандешанд ва метавонанд ба ҷабрдидагон, ки кормандон ё аъзои онҳо мебошанд барои барқарорсозии саломатиашон кӯмак расонанд.

Моддаи 16. Марказҳои ёрирасон

1. Марказҳои ёрирасон аз ҷониби мақомоти давлатӣ, шахсони воқеӣ ва ё ҳуқуқӣ дар шакли муассиса таъсис дода мешаванд. Марказҳои ёрирасон шахси ҳуқуқӣ буда, ба ташкилотҳои ғайритиҷоратӣ мансубанд ва фаъолияти худро дар асоси низомнома ё оиннома амалӣ менамоянд.

2. Марказҳои ёрирасон оид ба пешгирӣ ва ҳифзи иҷтимоию ҳуқуқӣ аз зӯроварӣ дар оила вазифаҳои зеринро иҷро менамоянд:

- иштирок дар татбиқи барномаҳо оид ба пешгирии зӯроварӣ дар оила ва ҳамкорӣ бо дигар субъектҳои пешгирикунандаи зӯроварӣ дар оила;

- қабули ҷабрдидагон;

- ба таври ройгон ба чабрдида расонидани кӯмаки зарурии тиббӣ, равонӣ, ҳуқуқӣ ва иҷтимоӣ;

- ташкили ҳучраҳои муваққатӣ, додани паноҳгоҳ барои будубоши муваққатии чабрдида (*Қонуни ҚТ аз 20.06.2024 № 2064*);

- ба мақомоти корҳои дохилӣ бо розигии чабрдида пешниҳод намудани маълумот дар бораи далелҳои ошкоршудаи таҳдиди воқеии содир намудани зӯроварӣ дар оила ё далелҳои содир шудани чунин зӯроварӣ;

- таҳлил ва чамъбасти сабаб ва шароитҳои ба зӯроварӣ дар оила мусоидаткунанда;

- андешидани тадбирҳо чихати баланд бардоштани сатҳи огоҳсозии аҳоли оид ба масъалаҳои пешгирии зӯроварӣ дар оила;

- бо дархости дигар субъектҳои пешгирикунандаи зӯроварӣ дар оила пешниҳод намудани маълумот доир ба ҳолатҳои зӯроварӣ дар оила;

- вазифаҳои дигаре, ки низомнома ё оинномаи маркази ёрирасон пешбинӣ намудаанд.

Моддаи 16¹. Telefони боварии субъектҳои пешгирикунандаи зӯроварӣ дар оила (*Қонуни ҚТ аз 20.06.2024 № 2064*)

Субъектҳои пешгирикунандаи зӯроварӣ дар оила бо мақсади расонидани ёрии ҳуқуқӣ, иқтисодӣ, тиббӣ ва иҷтимоӣ барои чабрдидагони зӯроварӣ дар оила метавонанд хати алоқаи телефони бовариро фаъол намоянд.

Моддаи 17. Марказҳо ё бахшҳои тавонбахшии тиббию иҷтимоӣ барои ҷабрдидагон

1. Марказҳо ё бахшҳои тавонбахшии тиббию иҷтимоӣ барои ҷабрдидагон вобаста ба эҳтиёҷоти мушаххас бо қарори мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатӣ дар мувофиқа бо мақомоти соҳаи тандурустӣ дар беморхонаҳои марказии шаҳрӣ, ноҳиявӣ ё дармонгоҳҳои марказии шаҳрӣ, ноҳиявӣ таъсис дода шуда, шахси ҳуқуқӣ намебошанд. Речаи кории марказҳо ё бахшҳои тавонбахшии тиббию иҷтимоӣ барои ҷабрдидагон бояд ба речаи кории беморхона ва дармонгоҳ мувофиқ бошад.

2. Хароҷоти тавонбахшии тиббию иҷтимоии ҷабрдида аз ҷониби шахси зӯроварӣ дар оиларо содирнамуда тибқи нархномаи барои муассисаҳои тандурустӣ муқарраргардида ҷуброн карда мешавад.

3. Ҷабрдида дар марказҳо ё бахшҳои тавонбахшии тиббию иҷтимоӣ дар асоси аризаи ӯ ё роҳхати мақомоти дахлдори давлатӣ ҷойгир карда мешавад. Барои дар марказҳои мазкур ҷойгир кардани ҷабрдидаи ноболиғ розигии падар, модар ё шахсони онҳоро ивазкунанда, мақомоти васоят ва парасторӣ зарур мебошад.

4. Ҷабрдида дар марказҳо ё бахшҳои тавонбахшии тиббию иҷтимоӣ дар давоми муҳлате, ки барои муолиҷаи тиббӣ ва тавонбахшии равонию иҷтимоии ӯ зарур аст, нигоҳ дошта мешавад.

5. Марказҳо ё бахшҳои тавонбахшии тиббию иҷтимоӣ барои ҷабрдидагон вазифаҳои зеринро иҷро менамоянд:

- расонидани кӯмаки аввалияи тиббию санитарӣ, иҷтимоӣ, равонӣ ва дигар намудҳои кӯмак;

- хангоми зарурат фиристодани ҷабрдида барои муолиҷаи дахлдор;
- хангоми зарурат бо розигии ҷабрдида ба мақомоти ҳифзи ҳуқуқ пешниҳод намудани маълумот дар бораи зӯроварии содиршуда;
- бо дархости дигар субъектҳои пешгирикунандаи зӯроварӣ дар оила пешниҳод намудани маълумот доир ба ҳолатҳои зӯроварӣ дар оила.

БОБИ 3. ЧОРАҲОИ ФАРДИИ ПЕШГИРИИ ЗҶУРОВАРӢ ДАР ОИЛА. МАБЛАҒГУЗОРИИ ФАҶОЛИЯТ ВОБАСТА БА ПЕШГИРИИ ЗҶУРОВАРӢ ДАР ОИЛА

Моддаи 18. Чораҳои фардии пешгирии зӯроварӣ дар оила

1. Чораҳои фардии пешгирии зӯроварӣ дар оила барои таъсиррасонии мақсаднок ба шуур ва рафтори шахси зӯроварӣ дар оиларо содирнамуда ҷиҳати пешгирии содир намудани ҳуқуқвайронкунӣ аз ҷониби ӯ ва таъмини амнияти ҷабрдида татбиқ карда мешаванд.

2. Чораҳои фардии пешгирии зӯроварӣ дар оила аз инҳо иборат мебошанд:

- суҳбати хусусияти тарбиявироштар;
- ба мақомоти корҳои дохилӣ овардани шахси зӯроварӣ дар оиларо содирнамуда;
- амрномаи муҳофизатӣ;
- дастгиркунии маъмури;
- татбиқи чораҳои пешбининамудаи қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон, аз ҷумла чораҳои маҷбуркунии дорои хусусияти тиббӣ;

- бо тартиби муқаррарнамудаи қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон маҳрум кардан аз ҳуқуқи падарию модарӣ, бекор кардани фарзандхондӣ, васоят ё парасторӣ;

- ҷойгир кардани ҷабрдида дар марказҳои ёрирасон, марказҳо ё бахшҳои тавонбахшии тиббию иҷтимоӣ барои ҷабрдидагон.

3. Чораҳои фардии пешгирии зӯрварӣ дар оила бо назардошти ҳислатҳои фардии шахсе, ки нисбат ба ӯ ин чораҳо татбиқ карда мешаванд ва ҳавфнокии кирдори содирнамудаи ӯ интиҳоб карда мешаванд.

4. Шахсони манфиатдор метавонанд бо тартиби муқаррарнамудаи қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон нисбат ба татбиқи чораҳои фардии пешгирии зӯрварӣ дар оила шикоят кунанд (*Қонуни ҚТ аз 20.06.2024 № 2064*).

Моддаи 19. Асосҳои татбиқи чораҳои фардии пешгирии зӯрварӣ дар оила

1. Асосҳо барои татбиқи чораҳои фардии пешгирии зӯрварӣ дар оила ҳолатҳои зерин шуда метавонанд:

- аризаи ҷабрдида ё маълумоти шахсони воқеӣ ва ҳуқуқӣ;

- ошкор намудани ҳолати зӯрварӣ дар оила аз ҷониби мақомоти корҳои дохилӣ;

- маълумоте, ки аз ҷониби дигар субъектҳои пешгирикунандаи зӯрварӣ дар оила пешниҳод шудаанд.

2. Ариза ва маълумот оид ба содир шудани зӯрварӣ дар оила ё таҳдиди содир шудани он аз ҷониби мақомоти дахлдори давлатӣ бо тартиби муқаррарнамудаи қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон баррасӣ карда мешаванд.

Моддаи 20. Сухбати хусусияти тарбиявидошта

1. Сухбати хусусияти тарбиявидошта бо шахси зӯроварӣ дар оиларо содирнамуда ва чабрдида аз чониби субъектҳои пешгирикунандаи зӯроварӣ дар оила бо мақсади ошкор кардани сабаб ва шароитҳое, ки боиси содиршавии зӯроварӣ дар оила шудаанд, фаҳмонидани оқибатҳои иҷтимоӣ ҳуқуқии он, барқарорсозӣ ва таҳкими устувории оила гузаронида мешавад.

2. Сухбати хусусияти тарбиявидошта дар бинои хизмати субъектҳои пешгирикунандаи зӯроварӣ дар оила, инчунин дар ҷои зист, таҳсил ё ҷои кор гузаронида мешавад.

3. Шахсе, ки бо ӯ сухбати хусусияти тарбиявидошта гузаронида мешавад, дар бораи қатъ кардан ва минбаъд такрор накардани кирдори зиддиҳуқуқӣ огоҳонида мешавад.

4. Сухбати хусусияти тарбиявидошта бо ноболигон дар ҳузури падару модар, омӯзгор ё дигар намояндаи қонунии онҳо гузаронида мешавад.

Моддаи 21. Амрномаи муҳофизатӣ

1. Барои баровардани амрномаи муҳофизатӣ мурочиат оид ба ҳолати содир шудани зӯроварӣ дар оила ё таҳдиди содир намудани он асос мебошад.

2. Шахсе, ки амрномаи муҳофизатиро гирифтааст, уҳдадор аст талаботи дар он пешбинишударо иҷро намояд. Дар ҳолати иҷро накардани талаботи зикргардида шахси мазкур бо тартиби муқаррарнамудаи қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон ба ҷавобгарии маъмурӣ кашида мешавад.

3. Амрномаи муҳофизатӣ ба шахси мукаллафи зӯроварӣ дар оиларо содирнамуда, ки ҳангоми

баровардани он ба синни 16- солагӣ расидааст, дода мешавад.

4. Амрномаи муҳофизатӣ ба шахси зӯроварӣ дар оиларо содирнамуда аз ҷониби сардор ё муовинони сардори мақомоти корҳои дохилии маҳалли содир шудани зӯроварӣ дар оила дар муддати 24 соат аз лаҳзаи содир шудани зӯроварӣ дар оила ё ҷой доштани таҳдиди содиршавии он ё аз лаҳзаи додани ариза дар бораи содир шудани зӯроварӣ дар оила дода мешавад.

5. Амрномаи муҳофизатӣ ба муҳлати то 30 рӯз дода мешавад. Дар асоси аризаи ҷабрдида ё намояндаи қонунии ӯ мумкин аст муҳлати амрномаи муҳофизатӣ бо дархости сардори мақомоти корҳои дохилӣ ва розигии прокурор то 60 рӯз дароз карда шавад (*Қонуни ҚТ аз 20.06.2024 № 2064*).

6. Дар амрномаи муҳофизатӣ насаб, ном ва номи падари шахси зӯроварӣ дар оиларо содирнамуда ё таҳдиди содир кардани онро намуда, вақт ва ҷойи додани амрнома, ҷой, вақт ва ҳолати содир кардани зӯроварӣ дар оила ё таҳдиди содир кардани он, талаботи пешбинишуда ва муҳлати амали онҳо, оқибатҳои ҳуқуқӣ дар сурати давом додани ҳаракатҳои зиддихуқуқӣ ва риоя накардани талаботи амрномаи мазкур, мансаб, насаб, ном ва номи падари шахси амрномаи муҳофизатиро бароварда зикр мегарданд.

7. Амрномаи муҳофизатӣ нисбати шахси зӯроварӣ дар оиларо содирнамуда метавонад талаботи зеринро пешбинӣ намояд:

- манъ кардани ҳама гуна зӯроварӣ нисбати ҷабрдида, бар хилофи хоҳиши ҷабрдида анҷом додани ҷустуҷӯ, пайгирӣ, ташриф, муошират ва дигар

муносибатҳое, ки ҳукуку озодиҳои ҷабрдидаҳо маҳдуд месозанд;

- тавсия барои дар вақти муайян ба манзили истиқоматӣ ҳозир шудан;

- манъ кардани истеъмоли нӯшокиҳои спиртӣ ва моддаҳои мадхушкунанда дар вақти амали амрномаи муҳофизатӣ.

8. Иҷро накардани талаботи дар қисми 7 моддаи мазкур зикргардида, ки боиси ҷавобгарии маъмурий гардидааст, муҳлати амали амрномаи муҳофизатиро бознамедорад.

9. Аз болои амрномаи муҳофизатӣ ба суд шикоят кардан мумкин аст. Шикоят дар муҳлати то се шабонарӯз бояд баррасӣ гардад. Шикоят ба суд амали амрномаи муҳофизатиро бознамедорад.

10. Нусхаи амрномаи муҳофизатӣ ба ҷабрдида дода мешавад.

11. Назорати иҷрои талаботи амрномаи муҳофизатӣ аз тарафи мақомоти корҳои дохилӣ, ки онро баровардааст, амалӣ карда мешавад.

Моддаи 22. Дастгиркунии маъмурий

Бо мақсади пешгирии зӯрварӣ дар оила, ки таркиби ҳуқуқвайронкунии маъмуриро дорад ва кофӣ набудани амрномаи муҳофизатӣ ҷихати таъмини амнияти ҷабрдида, шахси мансабдори мақомоти корҳои дохилӣ бо тартиби муқаррарнамудаи қонунгузориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон дастгиркунии маъмурии шахси зӯрварӣ дар оила содиринамударо анҷом медиҳад.

Моддаи 23. Маблағгузори фаъолияти субъектҳои пешгирикунандаи зӯроварӣ дар оила

Фаъолияти субъектҳои пешгирикунандаи зӯроварӣ дар оила аз ҳисоби буҷети давлатӣ, шахсони воқеӣ ва ҳуқуқӣ ва дигар манбаъҳое, ки қонунгузори Ҷумҳурии Тоҷикистон манъ накардааст, маблағгузорӣ карда мешавад.

БОБИ 4. МУҚАРРАРОТИ ХОТИМАВӢ

Моддаи 24. Риояи махфияти маълумот вобаста ба зӯроварӣ дар оила

Маълумот дар бораи ҳаёти шахсӣ ва оилавии ҷабрдидагон иттилооти махфӣ буда, бояд ифшо нашаванд. Ифшо намудани иттилооти мазкур аз ҷониби шахсе, ки вобаста ба вазъи хизматӣ аз зӯроварӣ дар оила бохабар шудааст, боиси ҷавобгари муқаррарнамудаи қонунгузори Ҷумҳурии Тоҷикистон мегардад.

Моддаи 25. Ҷавобгарӣ барои риояи нақардани талаботи Қонуни мазкур

Шахсони воқеӣ ва ҳуқуқӣ барои риояи нақардани талаботи Қонуни мазкур бо тартиби муқаррарнамудаи қонунгузори Ҷумҳурии Тоҷикистон ба ҷавобгарӣ кашида мешаванд.

Моддаи 26. Тартиби мавриди амал қарор додани Қонуни мазкур

Қонуни мазкур пас аз интишори расмӣ мавриди амал қарор дода шавад.

Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон Эмомалӣ Раҳмон

ш. Душанбе,

19 март соли 2013, № 954

ҚАРОРИ МАҶЛИСИ НАМОЯНДАГОНИ МАҶЛИСИ ОЛИИ ҶУМҲУРИИ ТОҶИКИСТОН

Оид ба қабул кардани Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон "Дар бораи пешгирии зӯроварӣ дар оила"

Маҷлиси намояндагони Маҷлиси Олии Ҷумҳурии
Тоҷикистон қарор мекунад:

Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон "Дар бораи
пешгирии зӯроварӣ дар оила" қабул карда шавад.

Раиси

Маҷлиси намояндагони Маҷлиси Олии

Ҷумҳурии Тоҷикистон

Ш. Зухуров

ш. Душанбе, 19 декабри соли 2012, № 1024

ҚАРОРИ МАҶЛИСИ МИЛЛИИ МАҶЛИСИ ОЛИИ ҶУМҲУРИИ ТОҶИКИСТОН

Оид ба Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон "Дар бораи пешгирии зӯроварӣ дар оила"

Маҷлиси миллии Маҷлиси Олии Ҷумҳурии
Тоҷикистон Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон "Дар бораи
пешгирии зӯроварӣ дар оила"-ро баррасӣ намуда, қарор
мекунад:

Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон "Дар бораи
пешгирии зӯроварӣ дар оила" қонибдорӣ карда шавад.

Раиси

Маҷлиси миллии Маҷлиси

Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон

М.

Убайдуллоев

ш. Душанбе, 28 феввали соли 2013, № 478

Замимаи 2.

Бо қарори Ҳукумати
Ҷумҳурии Тоҷикистон
аз 26 декабри соли 2024, № 689

Барномаи давлатӣ оид ба пешгирии зӯрварӣ дар оила дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2025-2030

1. МУҚАРРАРОТИ УМУМӢ

1. Барномаи давлатӣ оид ба пешгирии зӯрварӣ дар оила дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2025-2030 (минбаъд - Барнома) мақсад, вазифаҳо ва самтҳои асосии сиёсати давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистонро дар самти пешгирии зӯрварӣ дар оила муайян намуда, тадбирҳои мақомоти давлатӣ, мақомоти ҳудидоракунии шаҳрак ва деҳот, ниҳодҳои ҷомеаи шаҳрвандӣ ва созмонҳои байналмилалиро дар ин самт ҳамоҳанг месозад.

2. Барнома дар доираи афзалиятҳои муайяннамудаи Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон, Стратегияи миллии рушди Ҷумҳурии Тоҷикистон барои давраи то соли 2030, ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 1 декабри соли 2016, №636 тасдиқ гардидааст, Стратегияи миллии фаъолгардонии нақши занон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2021-2030, ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 апрели соли 2020, №167 тасдиқ гардидааст, Консепсияи рушди оила дар Ҷумҳурии Тоҷикистон, ки бо қарори Ҳукумати

Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 декабри соли 2015, № 801 тасдиқ гардидааст, таҳия шудааст.

2. ТАҲЛИЛИ ВАЗЪИ ҚОРИИ ЗҶРОВАРӢ ДАР ОИЛА

3. Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳамчун узви комилҳуқуқи ҷомеаи ҷаҳонӣ як қатор санадҳои ҳуқуқии байналмилалӣ, аз ҷумла Эълумияи умумии ҳуқуқи башар ва Конвенсия дар бораи барҳам додани тамоми шаклҳои таъбиз нисбати занонро эътироф намудааст, ки иҷрои онҳо барои беҳдошти вазъи занон дар ҷомеа равона шудааст.

4. Бо мақсади тақмили қонунгузори амалкунанда дар самти ҳифзи ҳуқуқҳои занон, пешгирии зӯрварӣ нисбати занон ва бартараф намудани қолабҳои гендерӣ соли 2017 дар назди Дастгоҳи иҷроияи Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон гурӯҳи корӣ таъсис дода шуд.

5. Бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 3 майи соли 2014, №294 Барномаи давлатӣ оид ба пешгирии зӯрварӣ дар оила дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2014-2023 тасдиқ гардид, ки мақсади асосии Барномаи мазкур фаъолгардонии кӯшишҳо дар самти пешгирии зӯрварӣ дар оила, таъмини сиёсати самараноки гендерӣ дар кишвар, роҳ надодан ба зӯрвариро таъбиз дар муносибатҳои оилавӣ, ташаккули низоми созандаи муносибатҳо дар он, ҳимояи ҳуқуқи озодиҳои ҳар як шахс ва боло бурдани маърифати ҳуқуқии аъзои ҷомеа махсуб меёбад.

6. Дар натиҷаи тадбирҳои дар доираи амалисозии Барномаи давлатӣ оид ба пешгирии зӯрварӣ дар оила

дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2014-2023 андешидашуда натиҷаҳои зерин ба даст омаданд:

- ҳамкорӣ байни тамоми шохаҳои ҳокимияти давлатӣ, иштироки фаъоли мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатӣ ва худидоракунии шаҳраку деҳот дар самти пешгирии зӯрварӣ дар оила таъмин гардид;

- заминаи ҳуқуқии ҳамоҳангсозии фаъолияти мақомоти давлатӣ ва ниҳодҳои ҷомеаи шаҳрвандӣ дар ин самт ташаккул дода шуд;

- таъминоти иттилоотии фаъолият доир ба пешгирии зӯрварӣ дар оила бехтар карда шуда, дар байни аҳоли ҷорабинҳои тарғиботию фаҳмондадихӣ роҳандозӣ ва маводди иттилоотию раҳнамоикунанда дар ин самт ба таъби расонида шуданд;

- аз тарафи субъектҳои пешгирикунандаи зӯрварӣ дар оила гурӯҳҳои корӣ таъсис дода шуданд;

- бо мақсади ба танзим даровардани муносибатҳои ҷамъиятӣ дар самти расонидани ёри ҳуқуқӣ, муайян намудани роҳҳои амалишавии ҳуқуқ ва уҳдадорӣҳои шахсони воқеӣ ҳангоми расонидани ёри ройғони ҳуқуқӣ Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи ёри ҳуқуқӣ» аз 4 июли соли 2020, №1694 қабул гардид;

- дар сохторҳои Вазорати корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон 17 воҳиди кории нозирӣ минтақавӣ оид ба пешгирии зӯрварӣ дар оила таъсис дода шуд;

- ҷиҳати расонидани ёри аввалияи тиббӣ, ҳамчунин расонидани ёри равонӣ, равонпизишкӣ, наркологӣ ва пешгирию табобатӣ ба ҷабрида ва шахсоне, ки ба зӯрварӣ дучор шудаанд, дар назди Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳоли 22 хучраи

тавонбахшии тиббию иҷтимоӣ барои ҷабрдидагони зӯроварӣ дар оила таъсис дода шуд;

- дар доираи амалисозии фармоиши иҷтимоии давлатӣ аз соли 2015 бо ҷалби ташкилотҳои ҷамъиятӣ 2 маркази хизматрасонии иҷтимоии будубоши рӯзона дар шаҳрҳои Душанбе ва Кӯлоб таъсис дода шуд;

- аз соли 2021 Муассисаи давлатии «Маркази ҷумҳуриявии хизматрасонии иҷтимоӣ ба қурбонӣҳои савдои одамон ва ҷабрдидагони зӯроварӣ дар оила»-и Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳоли бо 30 ҷойи хоб таъсис гардид, ки дар он то нимсолаи якуми соли 2024 ба 228 зану кӯдаки ҷабрдидаи зӯроварӣ хизматрасонии ройғони тиббӣ, равонӣ ва иҷтимоӣ расонида шуд;

- бо дарназардошти афзоиши аҳолии шаҳру ноҳияҳо тибқи қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 29 декабри соли 2022, №622 дар Муассисаи давлатии «Маркази ёрии ҳуқуқӣ»-и Вазорати адлия то соли 2024 54 воҳиди кории ҳуқуқшиноси давлатӣ дар шаҳру ноҳияҳо таъсис дода шуд;

- бо мақсади пурзӯр намудани воситаҳои пешгирии зӯроварӣ дар оила ва тасхеҳи рафтори шахси зӯровар дар ҳамкорӣ бо шарикони рушд дар шаҳрҳои Хучанд ва Левакант ҳучраҳои машваратии кор бо зӯроварон таъсис ёфта, фаъолият доранд;

- сабабу омилҳои ба зӯроварӣ дар оила мусоидаткунанда аз ҷониби ниҳодҳои миллӣ ва созмонҳои байналмилалӣ мавриди таҳқиқ қарор дода шуданд;

- бо мақсади расонидани ёрии саривақтӣ, пешгирии зӯроварӣ дар оила, ҳифзи ҳуқуқи озодиҳои шаҳрвандон

телефонҳои боварӣ дар Вазорати корҳои дохилӣ бо рақами 19-19, 221-21-21, дар Вазорати адлия бо рақами 30-40, дар Кумитаи кор бо занон ва оила бо рақами 13-13 ва дар Муассисаи давлатии «Маркази ҷумҳуриявии хизматрасонии иҷтимоӣ ба қурбонии савдои одамон ва ҷабрдидагонӣ зӯроварӣ дар оила»-и Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳоли бо рақами 11-13 ташкил карда шуданд;

- бо мақсади ба таври ройгон расонидани ёрии зарурии тиббӣ, равонӣ, ҳуқуқӣ ва иҷтимоӣ ба ҷабрдидагон 9 ташкилоти ҷамъиятӣ дар самти пешгирии зӯроварӣ дар оила, 14 маркази захиравии занон ва 4 паноҳгоҳ дар назди ташкилотҳои ҷамъиятӣ фаъолият доранд;

- ҷиҳати баланд бардоштани таҳассуси кормандони вазорату идораҳое, ки дар самти пешгирии зӯроварӣ дар оила фаъолият мебаранд, маводди ёрирасон, дастурамалу роҳнамо ва унсурҳои таълимӣ таҳия ва нашр гардиданд;

- дар воситаҳои ахбори омма наشري пайвастаи мавод доир ба пешгирии зӯроварӣ дар оила ва хатари он ба ҷомеа ба роҳ монда шуд;

- ҷиҳати тағйир додани рафтор ва муносибати ҷавонон ба зӯроварӣ дар оила наворҳои видеоӣ таҳти унвони «Қувваи ман барои зӯроварӣ нест», «Мардҳои Тоҷикистон ҷонибдори сулҳ дар оила», «Занонро эҳтиром бояд кард», «Таъсири зӯроварӣ ба фарзандон», «Қорҳои хонагии бемузд» таҳия гардиданд;

- оид ба масъалаҳои пешгирии зӯроварӣ дар оила ва баробарҳуқуқии мардону занон дар театрҳои касбияи халқии ҷумҳурӣ намоишномаҳои тарбиявӣ ахлоқӣ омода гардид, ба тамошобинон пешкаш шуданд.

7. Сарфи назар аз корҳои анҷомдодашуда дар масъалаҳои зӯроварӣ дар оила, ноил шудан ба баробарии воқеии гендерӣ, инчунин рафъи монеаҳое, ки барои ба даст овардани натиҷаҳо дар ин самт халал мерасонанд, мушкилоти зерин мушоҳида мешаванд:

- ҷой доштани қолабҳои шахшудаи хурофотӣ дар мафкураи ҷомеа;

- вобастагии иқтисодии занон аз мардон ё баръакс дар оила;

- мавҷуд будани мушкилот барои ба қору таҳсил фаро гирифтани занону духтарон;

- сатҳи пасти фарҳангу одоби муносибатҳои оиладорӣ, маърифати ҳуқуқӣ ва савияи дониши аъзои оила;

- гирифтории бемории руҳӣ, наҷъамандӣ ва майзадагӣ;

- таъсири филмҳои дорои саҳнаҳои муноқишаҳои оилавӣ, истифодаи ғайримаксадноки телефони мобилӣ ва шабакаҳои иҷтимоӣ;

- сатҳи нокифояи ҳамкориҳои мақомоти давлатӣ ва ниҳодҳои ҷомеаи шаҳрвандӣ, марказҳои ёрирасон ва бахшҳои тавонбахшӣ ба ҷабрдидагони зӯроварӣ дар ҳамаи шахру ноҳияҳои ҷумҳурӣ;

- номукаммалии заминаи қонунгузорӣ оид ба масъалаҳои пешгирии зӯроварӣ дар оила.

3. ҲАДАФ ВА ВАЗИФАҲОИ АСОСИИ БАРНОМА

8. Ҳадафи Барномаи мазкур ҳифзи ҳуқуқҳои оила ҳамчун асоси ҷамъият, пешгирии зӯроварии ҷисмонӣ, равонӣ, иқтисодӣ ва шахвонӣ аз ҷониби як узви оила

нисбат ба узви дигари оила, пешгирӣ ва бартарафсозии сабаб ва шароитҳои ба зӯроварӣ дар оила мусоидаткунанда, баланд бардоштани масъулият барои таълиму тарбияи кӯдак, густариши ҳамкории вазорату идораҳо ва ҷомеаи шаҳрвандӣ дар ин самт мебошад.

9. Вазифаҳои асосии Барнома аз инҳо иборатанд:

- тақмили заминаи меъёрии ҳуқуқӣ дар самти пешгирии зӯроварӣ дар оила, баробарии гендерӣ, ҳифзи ҳуқуқи манфиатҳои аъзои оила ва баланд бардоштани масъулияти падару модар (шахсони онҳоро ивазкунанда) дар иҷрои вазифаҳо дар оила;

- таъсиси Шурои байниидоравӣ оид ба пешгирии зӯроварӣ дар оила дар назди Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон ва тасдиқи Низомномаи он;

- дастгирии марказҳои ёрирасон, ташкили ҳуҷраҳои ҷойгиркунии муваққатӣ, додани паноҳгоҳ барои будубоши муваққатӣ ба ҷабрдидагони зӯроварӣ;

- ҷоннок кардани фаъолияти телефонҳои боварӣ дар назди субъектҳои пешгирикунандаи зӯроварӣ дар оила;

- дар сохторҳои Вазорати қорҳои дохилӣ зиёд намудани воҳидҳои қорӣ минтақавӣ оид ба пешгирии зӯроварӣ дар оила дар шаҳру ноҳияҳои ҷумҳурӣ;

- баррасии масъалаи ташаккули заминаи ҳуқуқии қор бо зӯроварон;

- баррасии масъалаи шомил намудани ҷабрдидагони зӯроварӣ дар оила ба рӯйхати гирандагони ёрии ҳуқуқии қорӣ дуюмдараҷа;

- ташкили ҷорабиниҳои дахлдор барои баланд бардоштани таҳассуси қормандони вазорату идораҳо, ки бо масъалаҳои пешгирии зӯроварӣ дар оила машғуланд.

4. САМТҲОИ АСОСИИ АМАЛӢ НАМУДАНИ БАРНОМА

10. Бо мақсади таъмини амалишавии ҳадаф ва вазифаҳои дар Барнома пешбинишуда самтҳои афзалиятноки зерин муайян карда мешаванд:

- таҳияи санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ вобаста ба пешгирии зӯрварӣ дар оила, баробарии гендерӣ, ҳифзи ҳуқуқи манфиатҳои аъзои оила;

- тақмили қонунгузорию Ҷумҳурии Тоҷикистон дар самти пешгирии зӯрварӣ дар оила, ақдҳои никоҳи бармаҳал, ҳифзи манфиатҳои занон ва кӯдакон ҳангоми бекор кардани ақди никоҳ, тартиби таъмини дастрасии ройгон ба хизматрасониҳои муассисаҳои тиббии давлатӣ;

- тақвияти корҳои тарғиботӣ бо мақсади тағйир додани афкори омма оид ба зӯрварӣ дар оила ва аз байн бурдани қолабҳои гендерӣ;

- ба роҳ мондани фаъолияти ҳамоҳангсозии вазорату идораҳо, ҷомеаи шаҳрвандӣ дар самти пешгирӣ, ошкор, бартарафсозии омилҳои зӯрварӣ дар оила ва расонидани ёрии тиббӣ, равонӣ, ҳуқуқӣ ва иҷтимоӣ ба шахсоне, ки ба зӯрварӣ дар оила гирифта шуданд;

- баланд бардоштани масъулияти падару модар (шахсони онҳоро ивазкунанда) дар таълиму тарбияи кӯдак;

- тибқи тартиби муқарраршуда таҳияи дастурамал, низомнома, роҳнамо ва унсурҳои таълимӣ ҷиҳати баланд бардоштани иқтидори кормандони субъектҳои пешгирикунандаи зӯрварӣ дар оила ва роҳандозии фаъолияти самараноки онҳо;

- таҳияи маводди иттилоотӣ дар бораи пешгирии зӯроварӣ дар оила;

- гузаронидани таҳқиқоти илмӣ ва амалӣ оид ба масъалаи пешгирии зӯроварӣ дар оила ва роҳҳои ҳалли он;

- баррасии масъалаи таъсиси маркази дастгирии ҷабрдидагони зӯроварӣ барои ноболигон;

- баррасии масъалаи таъсиси маҳзани ягонаи маълумоти оморӣ оид ба бақайдгирии ҳолатҳои зӯроварӣ дар оила;

- омӯзиши таҷрибаи давлатҳои хориҷӣ дар самти пешгирии зӯроварӣ дар оила;

- истифодаи васеи воситаҳои ахбори омма ва шабакаҳои интернетӣ баҳри ба ҷомеа расонидани моҳияти оқибатҳои зӯроварӣ дар оила ва бисёрниҳоӣ;

- мониторинги доимии амалисозии санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ оид ба масъалаҳои зӯроварӣ дар оила ва дар ин замина андешидани чораҳои дахлдор.

5. НАТИҶАҲОИ ҶАШМДОШТ АЗ АМАЛИШАВИИ БАРНОМА

11. Натиҷаҳои ҷашмдошт аз амалишавии Барнома:

- муносибати ҷомеа ба зӯроварӣ дар оила тағйир ёфта, қишрҳои гуногуни ҷомеа баҳри бартараф кардани он тадбирандешӣ менамоянд;

- баробарҳуқуқии аъзои оила ва риояи ҳуқуқҳои онҳо таъмин карда мешавад;

- механизми шарикӣ иҷтимоӣ сохторҳои дахлдор оид ба пешгирӣ ва ошкор кардани зӯроварӣ дар оила муайян ва татбиқ мегардад;

- қонунгузори Ҷумҳурии Тоҷикистон оид ба масъалаҳои пешгирии зӯрварӣ дар оила такмил дода мешавад;

- сатҳи зӯрварӣ дар оила дар миқёси ҷумҳурӣ коҳиш меёбад;

- омори зӯрварӣ дар оила дақиқ карда мешавад;

- марказҳои ёрирасон, ҳучраҳои муваққатӣ, паноҳгоҳ барои будубоши муваққатии ҷабрдида дар сатҳи ҷумҳурӣ зиёд карда мешаванд;

- муносибатҳои равоӣ дар оилаҳо беҳтар гашта, сатҳи иҷтимоии онҳо баланд бардошта мешавад;

- масъулияти падару модар (шахсони онҳоро ивазкунанда) дар таълим ва тарбияи кӯдак баланд бардошта шуда, ҳимояи ҳуқуқи кӯдакон таъмин карда мешавад.

6. МАНБАЪҲОИ МАБЛАҒГУЗОРИИ БАРНОМА

12. Барнома дар ду марҳила мутобиқи нақшаҳои амали он барои солҳои 2025-2027, солҳои 2028-2030, ки аз ҷониби Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон тасдиқ карда мешавад, амалӣ мегардад.

13. Амалигардонии Барнома аз ҷониби вазорату идораҳои дахлдор ва мақомоти иҷроияи ҳокимияти давлатии Вилояти Мухтори Кӯҳистони Бадахшон, вилоятҳои Суғд ва Хатлон, шаҳри Душанбе, шаҳру ноҳияҳои ҷумҳурӣ анҷом дода мешавад.

14. Маблағгузори умумии Барнома 10806600 сомони ро ташкил медиҳад, ки аз он 4867900 сомони

маблағҳои дар буҷети давлатӣ пешбинигардида ва 5938700 сомонӣ маблағҳои шарикони рушдро ташкил медиҳад. Аз маблағи умумӣ барои амалисозии чорабиниҳои Барнома дар се соли аввал 1851620 сомонӣ аз буҷети давлатӣ ва 2925500 сомонӣ аз ҳисоби маблағҳои шарикони рушд равона карда мешавад.

7. МОНИТОРИНГ ВА АРЗЁБИИ АМАЛИСОЗИИ БАРНОМА

15. Мониторинг ва арзёбии амалисозии Барнома аз ҷониби Кумитаи кор бо занон ва оилаи назди Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон гузаронида мешавад. Мақсади асосии мониторинг ва арзёбӣ таъмини самарабахшии иҷрои Барнома ва беҳтар намудани фаъолият дар самти ноил шудан ба ҳадафҳои он мебошад.

16. Мониторинг ва арзёбии амалисозии Барнома мутобиқи талаботи қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 29 декабри соли 2018, №615 «Дар бораи Қоидаҳои гузаронидани мониторинг ва арзёбии амалишавии ҳуҷҷатҳои стратегии сатҳи миллий, барномаҳои соҳавӣ ва минтақавӣ рушд дар Ҷумҳурии Тоҷикистон» гузаронида мешавад.

8. МУҚАРРАРОТИ ХОТИМАВӢ

17. Кумитаи кор бо занон ва оилаи назди Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳамоҳангсози амалигардонии Барнома мебошад.

18. Вазорату идораҳои дахлдор, мақомоти иҷроияи ҳокимияти давлатии Вилояти Мухтори Кӯҳистони Бадахшон, вилоятҳои Суғд ва Хатлон, шаҳри Душанбе, шаҳру ноҳияҳо барои таъмини иҷрои самараноки Барнома масъулият доранд.

Замимаи 3.

**Бо қарори Ҳукумати
Ҷумҳурии Тоҷикистон
аз 1 марти соли 2024, № 136**

**Барномаи давлатии рушди оила дар Ҷумҳурии
Тоҷикистон барои солҳои 2024-2028**

1. МУҚАРРАРОТИ УМУМӢ

1. Барномаи давлатии рушди оила дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2024-2028 (минбаъд - Барнома) дар асоси Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон, Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон "Дар бораи банақшагирии стратегӣ ва дурнамозии давлатӣ", Стратегияи миллии рушди Ҷумҳурии Тоҷикистон барои давраи то соли 2030, Консепсияи рушди оила дар Ҷумҳурии Тоҷикистон ва санадҳои меъёрии ҳуқуқии дигари Ҷумҳурии Тоҷикистон бо мақсади иҷрои дастуру супоришҳои Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, Пешвои миллат муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон, ки дар самти таҳкими муносибатҳои оилавӣ иброн доштанд, таҳия гардидааст.

2. Давлат ба масъалаҳои ҳуқуқиву иҷтимоии марбут ба солимӣ ва пойдории оила тавачҷуҳ зоҳир намуда, ғамхорӣ нисбат ба модару кӯдак, таъмини шароити зарурӣ барои таълиму тарбияи фарзандон, дастгирии иҷтимоӣ ҳангоми бекорӣ, пиронсолӣ ва хизматрасониҳои зарурии тиббиро кафолат медиҳад.

3. Дар самти таҳкими заминаҳои ташаккули оила ва дастгирии оилаҳо, ҳифзи ҳуқуқҳои аъзои оила як қатор санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ, аз ҷумла кодексҳои оила, ҷиноятӣ, ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ, тандурустӣ, меҳнат ва қонунҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон "Дар бораи кафолатҳои давлатии баробарҳуқукии мардону занон ва имкониятҳои баробари амалигардонии онҳо", "Дар бораи милитсия", "Дар бораи танзими анъана ва ҷашну маросим дар Ҷумҳурии Тоҷикистон", "Дар бораи масъулияти падару модар дар таълиму тарбияи фарзанд", "Дар бораи пешгирии зӯроварӣ дар оила", "Дар бораи ҳифзи ҳуқуқҳои кӯдак", "Дар бораи муқовимат ба савдои одамон ва расонидани кумак ба қурбониёни савдои одамон", "Дар бораи бақайдгирии давлатии асноди ҳолати шаҳрвандӣ", қарорҳои Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон "Дар бораи Стратегияи миллии ҷаҳонгардонии нақши занон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2021-2030" ва Консепсияи рушди оила дар Ҷумҳурии Тоҷикистон қабул шуданд.

2. ТАҲЛИЛИ ВАЗЪИ ҚОҶИ ВА МУШКИЛОТИ АСОСИ

4. Бо дар назар доштани муҳимияти нақши оила дар ҷомеа Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, Пешвои миллат муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон соли 2015-ро "Соли оила" эълон намуданд, ки ҳадафи он боло бурдани маҷеи оила дар ҷомеа, густариши фарҳанги оиладорӣ, нигоҳ доштани оила ҳамчун арзиши ивазнашаванда дар фарҳанги миллии мебошад.

5. Масъалае, ки дар айни замон, дар ҷомеа ҷой дорад ва беҳбудиро тақозо менамояд, ин масъалаи пешгирии ҷудошавии оилаҳо мебошад. Таҳлилҳо нишон медиҳанд, ки бақайдгирии ақди никоҳ дар соли 2017 78757 ададро ташкил дода, бекор кардани ақди никоҳ дар соли 2017 10100 ҳолат, соли 2018 бақайдгирии ақди никоҳ 82556 адад, бекоршавии ақди никоҳ 11013 ҳолат, соли 2019 бақайдгирии ақди никоҳ 79070 ва бекоршавии ақди никоҳ 12482 ҳолат, соли 2020 бақайдгирӣ 67104 ва бекор кардани ақди никоҳ 10 536 ҳолат, соли 2021 бақайдгирии ақди никоҳ 74863 ва бекоршавии ақди никоҳ 13 714, соли 2022 бақайдгирии ақди никоҳ 70802 адад ва бекор кардани ақди никоҳ 13 876 ҳолат ва дар нӯҳ моҳи соли 2023 шумораи бақайдгирии ақди никоҳ 55636 ададро ташкил дода, бекоршавии ақди никоҳ 7755 ададро дар бар мегирад.

6. Тибқи омори Суди Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон бо моддаи 170 Кодекси ҷиноятӣ Ҷумҳурии Тоҷикистон (дузанагӣ ё серзанагӣ) дар соли 2018 нисбат ба 102 нафар, соли 2019 нисбат ба 101 нафар, соли 2020 нисбат ба 108 нафар, соли 2021 нисбат ба 82 нафар, дар соли 2022 нисбат ба 85 нафар ҳукми айбдоркунанда бо таъини ҷазо муайян карда шудааст.

7. Яке аз сабабҳои пошхӯрии оилаҳо барвақт хонадор намудани ноболиғон мебошад. Дар натиҷаи нокифоя будани донишу малака, омода набудани навхонадорон ба зиндагии мустақилона ҳаёти якҷоя дар давом намекунад ё дар оила мушкилиҳои моддиву маънавӣ пеш омада, муҳити солими оиларо вайрон менамоянд.

8. Бо мақсади пешгирии бармаҳал ба шавҳар додани духтарон ва коҳиш додани теъдоди талоқ соли 2010 ба Кодекси оилаи Ҷумҳурии Тоҷикистон тағйирот ворид гардид ва синну соли никоҳӣ аз 17 ба 18 боло бурда шуд.

9. Тибқи омори расмӣ Вазорати корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон мутобиқи моддаи 168 Кодекси ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистон (ба шавҳар додани духтарони ба синни никоҳ нарасида) дар соли 2017 23 нафар, соли 2018 11 нафар, соли 2019 25 нафар, соли 2020 23 нафар, соли 2021 27 нафар, соли 2022 19 ва дар нух моҳи соли 2023 26 нафар ба қайд гирифта шуда, тибқи моддаи 169 теъдоди ба ҷавобгарӣ кашидани шаҳрвандон дар самти бастанӣ ақди никоҳ бо шахсе, ки ба синни никоҳӣ нарасидааст, дар соли 2017 нисбат ба 23 нафар, соли 2018 13 нафар, соли 2019 25 нафар, соли 2020 22 нафар, соли 2021 27 нафар, соли 2022 19 нафар ва дар нух моҳи соли 2023 нисбат ба 20 нафар парвандаи ҷиноятӣ оғоз карда шудааст.

10. Таҳлилҳо нишон медиҳанд, ки баъди пошхӯрии оилаҳо дар бештари ҳолат кӯдакон дар тарбияи занҳо мемонанд. Занон бо сабаби надонистани ҳуқуқҳои худ, надоштани касбу кори мувофиқ ва сатҳи муайяни таҳассус, надоштани маҳалли истиқомат ва мунтазам пардохт нагардидани алимент аз ҷониби собиқ шавҳар бе таъминот монда, дар натиҷа бархе аз онҳо ба кирдорҳои номатлуб даст мезананд. Ин ҳолат барои аз таҳсил дур мондани фарзандон ва таълиму тарбияи кӯдакон низ таъсир мерасонад.

11. Мушкилии дигар дар он аст, ки сатҳи донишҳои омӯзгорию равонии ҳуди падару модарон, масъулияти онҳо дар тарбия ва таълими фарзандон ба талабот ҷавобгӯ нест. Дар доираи амалисозии Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон "Дар бораи масъулияти падару модар дар таълиму тарбияи фарзанд" ва бо дастрасии моддаи 90 Кодекси ҳукуквайронкунии маъмурии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар соли 2017 нисбат ба 20 864 нафар, соли 2018 - 16 439, соли 2019 - 14 363 нафар, соли 2020 нисбат ба 5 914 нафар, соли 2021 нисбат ба 4 824 нафар, дар соли 2022 нисбат ба 5309 нафар падару модар ва дар нӯх моҳи соли 2023 нисбат ба 5295 нафар падару модар парвандаи ҳукуквайронкунии маъмури тартиб дода шудааст. Дар баробари ин, дар ҷомеа афзоиши падидаҳои дигари манфӣ низ ба назар мерасанд, ки ба муносибатҳои оилавӣ ва тарбияи фарзандон таъсири бевоситаи худро расонида истодаанд.

12. Масъалаи солимии аҳоли, ҳифзи тандурустии модару кӯдак, ҳалли масъалаҳои демографӣ, танзими оила аз ҳадафҳои асосии давлат ба ҳисоб меравад. Паст будани фаҳмиши аҳоли оид ба масъалаҳои танзими оила ва солимии наслофарӣ, исқоти ҳамили номатлуб, паҳн гардидани бемориҳои сироятӣ тариқи алоқаи ҷинсӣ, болоравии бемориҳои музмин қисми таркибии мушкилоти самти мазкур ба ҳисоб меравад.

13. Аз таҳлилҳо чунин бармеояд, ки сабабу шароитҳои ба муносибатҳои нодурусти аъзои оила мусоидаткунанда, ин баҳсҳои оилавӣ байни зану шавҳар, вучуд надоштани ҳамдигарфаҳмӣ дар байни аъзои хонавода, издивоҷи бармаҳал, дузанагӣ ё бисёрзанагӣ,

сатҳи пасти саводноқӣ, бекорӣ, муҳочирати меҳнатӣ, паст будани маърифати ҳуқуқии шахрвандон, нашъамандӣ, майзадагӣ, коста будани таълиму тарбия дар хонавода, паст будани худшиносӣ, худбаҳодиҳӣ, гирифтори бемории руҳӣ ва бемориҳои дигари вазнин, инчунин, таъсири филмҳои пур аз сахнаҳои муноқишаҳои оилавӣ, ташвиқи роҳҳои худкушӣ дар филмҳо, истифодаи ғайрмақсадноки сомонаҳои иҷтимоӣ ва воситаҳои дигари хабарӣ алоқаманд мебошанд.

3. МАҚСАД ВА ВАЗИФАҲОИ БАРНОМА

14. Мақсади Барнома таъмини ҳифзи манфиатҳои оила ва аъзои оила ҳамчун ниҳоди иҷтимоӣ ва макони тарбияи фарзанд, тақвияти заминаҳои иқтисодию иҷтимоии таҳкими оила, баланд бардоштани маърифати оиладорӣ ва таҳкими пояҳои оиладорӣ мебошад.

15. Барои ноил шудан ба мақсади мазкур дар Барнома вазифаҳои зерин пешбинӣ шудаанд:

- ташаккули воситаи дастгирии оилаҳо бо мақсади беҳтар намудани шароити зисти онҳо;

- коҳиш додани шумораи бекоршавии ақди никоҳ;

- баланд бардоштани масъулияти падару модар дар таълиму тарбияи фарзанд;

- тақмили заминаҳои меъёрии ҳуқуқии муносибатҳои оилавӣ бо мақсади ҳифзи ҳуқуқи манфиатҳои аъзои оила, баланд бардоштани масъулияти оила дар иҷрои вазифаҳои худ ва пешгирии зӯрварӣ дар оила;

- таъмини амалишавии принципи конститутсионии баробархукукии мардону занон дар муносибатҳои оилавӣ;

- тақвият ва баланд бардоштани нақши ниҳоди оила дар ҷомеа;

- ҳифзи оила ҳамчун арзиши муҳими иҷтимоӣ, фарҳангӣ, нигоҳдории анъанаҳои маънавӣ ва ахлоқӣ дар муносибатҳои оилавӣ;

- таҳкими заминаҳои иқтисодии оила ва таъмини мустақилияти иқтисодии онҳо бо мақсади иҷрои вазифаҳои иҷтимоии он;

- амалисозии меъёри қонунгузорӣ оид ба бақайдгирии давлатии ақди никоҳ;

- омода намудани ҷавонон барои барпо намудани ҳаёти оилавӣ;

- мусоидат дар амалисозии имкониятҳои тарбиявӣ ва фарҳангии оила ва боло бурдани маърифати оиладорӣ;

- таъмини шароити мусоид барои тарбияи солими кӯдакон дар оила;

- тақмили воситаи таъминкунандаи танзими оила ва ҳифзи саломатии аъзои он;

- ба таври васеъ фаро гирифтани кӯдакон ба таҳсилоти томактабӣ бо мақсади инкишофи ҳамаҷонибаи онҳо;

- тақвияти ҳифзи солимии берафзоӣ (репродуктивӣ) ва пешгирии омилҳои ба исқоти ҳамл мусоидаткунанда;

- мусоидат дар таъминоти иҷтимоии оилаҳо ва кӯдаконе, ки ба дастгирии иловагӣ ниёз доранд;

- андешидани чораҳои мушаххас дар самти пешгирии оиладоршавии бармаҳал;

- ташаккули воситаҳои дастгирии оилаҳои ҷавон бо мақсади беҳтар намудани шароити зисти онҳо;

- мунтазам ба роҳ мондани чорабиниҳои иттилоотӣ дар байни аҳоли дар самти ҳифзу нигоҳдории оилаи солим дар ҷомеа.

4. САМТҲОИ АСОСИИ АМАЛИГАРДОНИИ БАРНОМА

16. Амалигардони Барнома тадбирҳои зеринро пешбинӣ менамояд:

- таҳияи санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ ва тақмили қонунгузори мавҷуда вобаста ба ҳифзи манфиатҳои оила ва аъзои он бо дар назар доштани хусусиятҳои марҳилаи муосири рушди ҷомеа;

- тақмили қонунгузори Ҷумҳурии Тоҷикистон дар самти ҳифзи ҳуқуқи манфиатҳои занон ва кӯдакон ҳангоми бекор кардани ақди никоҳ, тақмили воситаҳои иҷроӣ ҳалномаҳои судӣ вобаста ба рӯёнидани алимент аз шахсони қасдан аз пардохти алимент саркашикунанда ва берун аз ҳудуди Ҷумҳурии Тоҷикистон қарордошта;

- тавсеаи фаъолияти мақомоти ваколатдори давлатӣ дар соҳаи ҳифзи ҳуқуқи манфиатҳои оила, таҳияи воситаҳои таъмини ҳамгирии фаъолияти мақомоти гуногуни давлатӣ дар самти баланд бардоштани мавқеи иҷтимоии оила дар ҷомеа;

- ба роҳ мондани фаъолияти ҷамоаҳои вазорату идораҳо, ниҳодҳои ҷомеаи шаҳрвандӣ, инчунин, таҳкими ҳамкориҳои байниидоравӣ дар таҳияи санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ ва иҷроӣ санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ вобаста ба масъалаҳои оила ҳамчун ниҳоди иҷтимоӣ;

- таъмини риояи қатъии санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ оид ба пешгирии ақди никоҳи хешутаборӣ ва муоинаи ҳатмии тиббии шахсони никоҳшаванда бо мақсади таъмини солимии насли наврас ва пешгирии таваллуди кӯдакони дорои норасоии ақлонӣ ва ҷисмонӣ;

- гузаронидани таҳқиқотҳои илмӣ ва амалӣ вобаста ба масъалаҳои оилавӣ;

- омӯзиши ҳамаҷонибаи қонунгузорию Ҷумҳурии Тоҷикистон дар бораи оила, ҳуқуқи манфиатҳои аъзои оила ва пешгирии ҳолатҳои бисёрникоҳӣ;

- истифодаи васеи воситаҳои ахбори омма ва шабакаҳои интернетӣ баҳри ба ҷомеа расонидани моҳияти дастгириҳои давлатии иҷтимоӣ, ки ба таҳкими оила нигаронида шудаанд;

- баланд бардоштани маърифати ҳуқуқии шаҳрвандон, бахусус, занону кӯдакон ва муҳоҷирони меҳнатӣ;

- ташвиқи тарғиби арзишҳои миллӣ, аз қабили урфу одат ва расму оинҳои миллӣ, мероси пурғановати гузаштагон, баланд бардоштани маърифати оиладорӣ ва тарбияи фарзандон аз рӯйи усулҳои муосири таъсиррасонӣ бо дар назар доштани хусусиятҳои миллӣ;

- густариши робита байни минтақаҳои кишвар бо мақсади таҳкими муносибатҳо тавассути бунёди оилаҳои нав ва муносибатҳои хешутаборӣ;

- пайгирии доимии амалисозии санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ вобаста ба оила ва дар ин асос андешидани чораҳои дахлдор.

5. НАТИҶАҶОИ ЧАШМДОШТИ БАРНОМА

17. Натиҷаҳои асосии пешбинишавандаи амалигардонии Барнома инҳо мебошанд:

- тақмили қонунгузории соҳаи танзимкунандаи муносибатҳои оилавӣ, фароҳам омадани заминаҳои мусоиди ҳуқуқӣ, фарҳангӣ, иқтисодӣ ва иҷтимоии баҳри ҳифзи ҳуқуқи манфиатҳои аъзои оила мусоидаткунанда;
- тақвияти масъулиятнокии падару модар ва фарзандон дар муносибатҳои оилавӣ;
- амалисозии раванди иҷтимоишавии фарзандон дар оила, ташаккули шахсиятҳои худшинос ва ватандӯст;
- болоравии сатҳи маърифати оиладорӣ шаҳрвандони ҷумҳурӣ ва коҳиши раванди бекоршавӣ ақди никоҳ;
- мусоидат чӣхати таҳкими заминаҳои иқтисодӣ иҷтимоӣ оила, болоравӣ сатҳи зиндагӣ некуаҳволии аҳоли ва рушди нерӯи зеҳнӣ ҷисмонӣ аъзои оила;
- ҳифз ва нигоҳдошти арзишҳои аслии фарҳанг ва суннатҳои миллӣ халқи тоҷик;
- танзими оила ва солимӣ барафзоӣ (репродуктивӣ) ва беҳтар гардидани саломатӣ модару кӯдак;
- фароҳам овардани замина барои гузаронидани таҳқиқоти илмӣ оид ба масъалаҳои муҳимми оилаю оиладорӣ ва ташкили марказҳои хизматрасонӣ иҷтимоӣ, равонӣ, тиббӣ ва ҳуқуқӣ.

6. МАБЛАҒГУЗОРИИ БАРНОМА

18. Маблағгузори Барнома аз ҳисоби маблағҳои пешбинишавандаи буҷети давлатӣ, инчунин манбаҳои

дигаре, ки қонунгузори Ҷумҳурии Тоҷикистон манъ накардааст, амалӣ карда мешавад.

19. Маблағи умумӣ барои амалишавии Барнома 4 798 150 (чор миллиону ҳафтсаду наваду ҳашт ҳазору яксаду панҷоҳ) сомонӣ ва Нақшаи амали он барои се сол 2 776290 (ду миллиону ҳафтсаду ҳафтоду шаш ҳазору дусаду навад) сомони ро ташкил медиҳад.

7. МОНИТОРИНГ ВА АРЗЁБИИ АМАЛИГАРДОНИИ БАРНОМА

20. Мониторинг ва арзёбии амалисозии Барнома аз ҷониби Кумитаи кор бо занон ва оилаи назди Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон гузаронида мешавад. Мақсади асосии мониторинг ва арзёбӣ баланд бардоштани самарабахшии иҷрои Барнома ва беҳтар намудани фаъолият дар самти ноил шудан ба ҳадафҳо мебошад.

21. Мониторинг ва арзёбии амалисозии Барнома дар асоси талаботи қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 29 декабри соли 2018, № 615 "Дар бораи Қоидаҳои гузаронидани мониторинг ва арзёбии амалишавии ҳуҷҷатҳои стратегии сатҳи миллий, барномаҳои соҳавӣ ва минтақавии рушд дар Ҷумҳурии Тоҷикистон" гузаронида мешавад.

ШАРИФЗОДА П.Р.

ПЕШГИРИИ ЗҶУРОВАРӢ ДАР ОИЛА
(Воситаи таълимӣ)

Ба чоп 03.08.2026 имзо шуд. Андозааш 60 x 84 ^{1/16}
Қоғази офсет. Хуруфи Times New Roman Tj
Чопи офсетӣ. Ҷузъи чопи шартӣ 9,75.
Адади нашр 50 нусха.
Дар ҶДММ “ТОРУС” чоп шудааст.